

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ

V. ÉVFOLYAM.

1890. május 25.

V. FÜZET.

TANÍTÓKÉPZÉS.

Felhívás!

A Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesülete a középpontban működő választmányának május 19-én hozott határozatánál fogva a f. évi **augusztus 18- és 19-ik napjain** fogja közgyűlését megtartani.

Azt hisszük, nem lehet egy tanítóképző tanárra sem közönyös ezen első közgyűlésünknek sikere. A mult évi szűkebb körre kiterjedő közgyűlésen kívül ez az első alkalom, a melyen a tanítóképző tanárok testülete mint egységes kulturális tényező lép fel a közélet színterén, a melyen nagyobb szabásúlag nyilvánul a testületi szellem, az összetartás, a közös akarattal kimondott szó.

A tanítóképző tanárok kezébe az ország műveltségi előhaladásának egyik legfontosabb ügye van letéve. Közvetetlen mi neveljük, oktatjuk a tanítókat, a kik a nemzeti kulturának terjesztői és bajnokai; közvetlenül tőlünk kapja a jövődő tanító-nemzedék ehhez a nagy feladathoz az élet-éseméket, s az erkölcsi erőt. Méltán tekint tehát a közönség, a tanítóképzésnek minden barátja, a tanítóóság bizonyos várakozással ezen első közgyűlésünk elé. De mi tanítóképző tanárok is sokat várunk attól; várjuk egyesületi életünk megszilárdulását, a felvirágzás útjára terelését; várjuk különösen tanítóképzésünk ügyének előbbre vitelét.

Tanítóképző ügyünknek, mondhatni, alapvető tételeit fogjuk megvitatni, róluk határozatokat hozni. Alkalom lesz tehát nemcsak az évek során át szerzett tapasztalatoknak elmondására, közkincsese tételére, hanem abbéli véleményünk nyilvánítására is, hogy miket tartunk mi a jelen viszonyaink között helyeseknek, mik a hiányok, égető szükségek, mely úton kell tanítóképzésünknek tovább haladnia.

Ez bizonyára csak úgy érhető el, ha minden egyes tag eleve behatóan foglalkozik a kitzűzött tételekkel s már lehetőleg tisztázott eszmékkel jelenik meg közgyűlésünkön. Igaz, hogy a közgyűlés már küszöbön van, de ha megfeszített erővel munkálkodunk, az idő rövidségét pótolhatjuk.

Nekünk helyi köreink nincsenek, a hol az egyes tételek előzetesen megvitathatók és a közgyűlésre előkészíthetők volnának. Ez a fontos feladat egyesületünkben az egyes tanári testületeknek jut. Felhívjuk és kérjük tanári testületeinket, szervezkedjenek önkényt ebből a célból. Bizzanak meg a körülmények szerint egy- vagy több tételnek részletes tanulmányozásával egy-egy tagot; a megbízott tagok által beterjesztett

javaslatokat vitassák meg üléseiken és az ilyen módon készült tanulmányt mint a tanári testület véleményét, **legkésőbb július 15-ig** terjesszék be a választmányhoz a titkári hivatal útján.

A beküldött javaslatok közlönyünkben, a „Magyar Tanítóképző“-ben ki fognak nyomtatni s így köztudomásúl hozatni.

A közgyűlés tökéletesebb előkészíthetése céljából július hónapban a „Magyar Tanítóképző“-ből rendkívüli szám fog megjelenni.

Egyesületünk, tekintve a viszonyokat, elég szép számú tagokkal dicsekszik, s a rendesen alkalmazott tanárok nagyobb részét foglalja magába. Ezért az egyesület közgyűlésén hozandó határozatok jogosan fognak a tanítóképző tanárok közvéleménye gyanánt tekintetni. Nem joga és kötelessége-e tehát minden tanítóképző tanárnak, hogy eme közvélemény megalkotásában tevőleges részt vegyen? Midőn meggyőződésünknek adunk kifejezést, hogy egyesületünknek tagjai ebben az irányban tőlük telhetőleg fogják feladatukat teljesíteni, másrészt kérjük és felhívjuk azon tisztelt kartársainkat, a kik még nem tagok, lépjenek az egyesületbe. És pedig tegyék ezt mielőbb, hogy már az előmunkálatokban részt vehessenek s a közgyűlésen a kívánt mértékben érvényesíthessék véleményüket.

Azonban, hogy az előhaladás biztosabb, a siker minél nagyobb és általánosabb legyen, a tanítóképzés ügyével nemcsak a tanítóképző tanároknak kell behatóan foglalkozniok, hanem hivatva vannak erre különösen kiválóbb néptanítóink is. A tanítóképzés és a népoktatás szoros viszonyban vannak egymással; a tanítóképzés ügyének szálai a népoktatásban gyökeresnek, utóbbinak felvirágzása ismét a tanítóképzés fellendülése nélkül nem is képzelhető. Emé szoros összetartozás elve van kifejezve abban a tényben, hogy a tanítóképző tanárok, daczára, hogy önálló testületté alakultak, s mint ilyen is óhajtanak tovább működni, közgyűléstüket az egyetemes tanítógyűléssel kapcsolatban, azt közvetlenül megelőzőleg fogják megtartani. Mi a tanítóktól nem elszakadva, hanem velük kezét fogva akarunk működni s mindig szívesen fogjuk venni, ha egyesületünk kebelében részt fognak venni a tanítóképzés és az egész népoktatás hasznára a közös munkában. Felhívjuk és kérjük tanítóinkat lépjenek be tömegesebben egyesületünkbe; valamint tanítóképző kartársainkat is, szíveskedjenek az egyesület eszméjét a tanítók körében terjeszteni.

Nem kevésbbé fontosnak tartjuk azt is, hogy a tanfelügyelők is minélnagyobb számmal vegyenek részt az egyesületi munkában, illetőleg közgyűlésünkön. Tanfelügyelőink között többen vannak a volt tanítók és képző-intézeti tanárok; szívesen fogjuk venni ezektől, mint egyáltalában a többi hivatottaktól, ha becses tapasztalataik és nézeteik közlésével, velünk egyesülve, a tanítóképzés ügyének előmozdításán fognak munkálkodni.

Azokkal, a kik belépni, illetőleg közgyűlésünkön részt venni óhajtanak, tisztelettel tudatjuk, hogy a belépő szándék a **titkárhoz** (Buda-

pest, Üllői-út 24) jelentendő be. Tagsági díj évenként 4 frt, a mely félévi részletekben is fizethető és érte az egyesület közlönye a „Magyar Tanítóképző” jár.

Kelt Budapesten, 1890. május 24-én.

Péterfy Sándor,
elnök.

Nagy László,
titkár.

Mire volna szükségünk?

Egyesületünk kebelében több üdvös reformeszmé merült fel s azok közül egy, a legfontosabb, a gyakorlati kiképzés ügye, már is meglehetősen beható eszmecserén szűrődött keresztül. A zene-oktatás felett most folyik a vita. S talán utána következik a rajz, a többi gyakorlati tárgyak s a tanítóképzésnek egyéb fontos tantervi és szervezeti ügyei. Hogy egyesületünk tagjai első sorban a gyakorlati tárgyakkal foglalkoznak, azt mutatja, hogy tanítóképzésünk különösen gyakorlati irányban szorúl javításra. S valóban, ha legközelebbi közgyűlésünkön annyit kimondhatunk, hogy tanítóképzésünkön gyakorlati irányban változtatni kell és ennek sürgőségét elismerjük, lényeges haladásnak határvövé állítottuk fel.

Nem szándékom most a fennforgó ügyekhez szólni, de szükségesnek tartottam ezt a felemlítendő dolog érdekében elmondani. Ugyanis minél tovább haladunk egyes ügyeinknek megbeszélésében, annyival inkább élénkebbé válik az az érzet, hogy szükségünk van oly eszközökre, a melyek az ügyek mélyébe hatolást minél inkább lehetővé tegyék, s azoknak a multban létrehozott és a jelenleg fennálló viszonyokat tekintetbe vevő és a gyakorlati életben minél közvetlenebbül alkalmazható megoldását elősegítsék. Ilyen segédeszköznek tartom én a hazai viszonyoknak és azok kifejlődési körülményeinek teljes és pontos ismeretét, valamint a külföldi tanítóképzés-ügyi állapotokban való alapos tájékozottságot.

Lapunk ez évi I. füzetében Hetey Gábor vetette fel azt a helyes eszmét, hogy adassék alkalom tanítóképző tanárainknak a hazai és külföldi tanítóképző-intézetek meglátogatására és tanulmányozására. Olyan eszme ez, a melyet elejtenünk nem szabad, s a melyet a kormánynak figyelmébe ajánlani nem szüntetünk meg. Nem is lehet e dologgal könnyedén leszámolni, mert közszükségletet fejez ki. Vagy nem ezen közszükségletnek jele-e az, hogy tanítóképző tanáraink közül néhányan saját jószántukból és saját költségükön a hatóságok támogatása nélkül el-el látogatnak a hazai intézetekbe s átrándulnak a szomszédos távolabbi országokba az ottani viszonyok megismerése végett? Azonban tanárainknak éppen nem fényes pénzügyi viszonyai nagyon sporadikussá teszik az ilyen kirándulásokat. Arra pedig számítanunk nem lehet, hogy az állam e célra most nagyobb összeget áldozzon, mint tette azt a 70-es évek elején. De még ha ez bekövetkeznék is, nem lenne az állandó és különösen tanítóképző tanáraink nagyobb részére, még kevésbé minden egyesére kiterjedő.

Ha tehát ezt az eszmét el nem ejtethjük is, találnunk kell módot, a mely ezt némiképp pótolja, sőt a hazai és külföldi tanítóképzőknek meg-

ismerhetését állandóan és mindenki számára hozzáférhetővé tegye.

Ilyen alkalmas mód volna, ha összeállítanók a külföldi, de különösen a bennünket közelről érdeklő országok, mint Horvátország, Ausztria, Szerbia, Oláh-, Német-, Francia-, Svédország tanítóképző intézetei, vagy legalább a kiválóbbak részéről az értesítőket, tanterveket, tanmeneteket, tankönyveket, ének- és zenéiskolákat. Még sokkal szükségesebb, hasznosabb volna hasonló kollekeziót összeállítani a hazai tanítóképző intézetekről; csakhogy ennek már úgy lenne nagy értéke, ha összes tanítóképző intézeteinkre és azoknak minden viszonyaira h é z a g t a l a n ú l kiterjedne. Össze kellene tehát gyűjtenünk tanító- és tanítónőkészítő intézeteinkre vonatkozólag:

- az eddig megjelent összes értesítőket;
- tanulmányi terveket;
- rendeleteket;
- tanművek lajstromát és magukat a tankönyveket;
- rajzminta-iskolákat; énekes könyveket (a felekezetiéket is) és zenéiskolákat;
- az egyes intézetekről esetleg kiadott monografiákat;
- a tanítóképző tanárok által vagy a tanítóképző intézetekről és tanítóképzésről írt műveket és értekezéseket;
- a történeti szempontból nevezetes okiratok, pl. alapítólevelek, épülettervek másolatait.

Egy ilyenmű gyűjteménynek, ha azt létesíteni sikerülni fog, megbecsülhetetlen haszna lenne.

Becsés történeti anyagot szolgáltatna hazai tanítóképzőink és tanítóképzésünk fejlődéséhez s megvetné alapját egy a tanítóképzés történetét tárgyaló monografiának.

A mennyiben a tanmenetek megállapítására, az egyes tárgyak módszertani kezelésére nézve példákat, mintákat lehetne belőle meríteni, lényeges eszközévé válnék tanítóképző tanáraink önművelődésének.

Anyaggal ellátna, tájékoztatna tankönyvek írásánál.

A felmerülő vitatárgyak megbeszélésénél bizonyító adatokat szolgáltatna, a miért az egyes ületet működésében támogatná.

Lehetővé tenné hazai tanítóképzőink viszonyainak beható részletes tanulmányozását és megismerését, s ezért tanítóképzésünk fejlődésének az igazi, reális alapot megadná. Mivel pedig a külföldi tanítóképzés terén elért vívmányokban is alaposan tájékoztatna s az egyes vitás ügyek gyorsabb megoldását elősegítené: tanítóképzésünk fejlődését jobban előkészítené és fokozná.

Ez a gyűjtemény természetesen nem tenné feleslegessé a hazai és külföldi intézetek látogatását, sőt alkalmat adna mindenkinek, hogy arra magát jobban előkészíthesse, tehát annak értékét növelné.

Végre megemlítem, hogy e gyűjtemény megvetné a tanítóképző tanárok egyesülete könyvtárának alapját.

Egy szóval az előnyök oly nagy száma háromolnék reánk, hogy ily gyűjtemény felállításának szükségét, azt hiszem, tovább fejtegetnem felesleges. A tanítóképzés terén újabban megindult reform-mozgalmak

pedig nemcsak szükségessé, hanem elodázhatatlanná is teszik a dolgot. Egy évi késedelem, ki tudja, nem csökkentené-e annak kiváló gyakorlati hasznát, s nem tenné-e csupán tudományos értéküvé.

Ez úgy a tanítóképző-intézeti tanárok egyesületének választmánya előtt is szóba került már, s annak czélszerűsége elismertetett és a kivitellel alulírott bizatott meg.

Hiszen igaz, mondhatná valaki, ez igen szép és jó dolog, de a kivitelen fog megtörni. A kivitel részben könnyű, részben, megvallom, nehézségekre ütközik.

A mi a hazai intézetekre vonatkozó gyűjteményt illeti, ennek összeállításához nem kell egyéb, mint a jó akarat az egyes intézetek részéről. Minden intézetben megvannak a saját magára vonatkozó nyomtatványok, a melyeket az igazgatók a középpontba beküldenek. A kiadók és szerzők szivességéből szintén be lehetne szerezni ingyen e tankönyveket és egyéb műveket.

A külföldi gyűjtemény beszerzéséhez azonban már pénz kell és pedig nem egészen jelentéktelen összeg. S ebben áll a nehézség! Mivel pedig az egyesületnek ilyen czélokra pénze nincs, e tekintetben a magas kormány kegyes támogatását kérjük és várjuk. Ismerve mostani kultusz-miniszterünknek, gróf Csáky Albinnak, a kulturális tényezők iránti kiváló finom érzékét, hiszszük, hogy a mennyiben a finanziaális helyzet megengedi, ez a támogatás nem fog elmaradni.

Magyarország 71 tanítóképző intézetének igazgatóit pedig kérem és tisztelettel felhívom, méltóztassanak ez ügyet magukévá tenni. Lényeges szolgálatot nyujtanának ez által a tanítóképzés és közvetve saját intézetük ügyének is! Ez a tény szép tanúbizonysága volna az utókor előtt is a jelenlegi tanítóképző tanárok összeműködésének, élénk köztevékenységének. Másrészt bebizonyítanánk a jelen kor előtt is, hogy lelkesedéssel és kötelességeink nem közönséges felfogásával szolgáljuk azt a zászlót, a melyre ez van felírva: magyar tanítóképzése.

Tisztelettel kérem a küldeményeket július 31-ig a budapesti. II. ker. állami tanítónőképző intézethez (Csalogány-utca 43) címezve küldeni.

Nagy László.

A tanítóképesítő vizsgálatról.

A jelen cikknek az a célja, hogy feltüntesse azokat a hiányokat, a melyek a tanítóképesítő vizsgálati eljárásban előfordulnak, és hogy utat-módot keressen ezeknek a hiányoknak megszüntetésére.

A népiskolai tanítók és tanítónők vizsgálatára vonatkozólag 1877-ben kiadott miniszteri szabályrendelet 10. §-a értelmében a tanítójelölt mindazon tantárgyakból kihallgatandó, a melyeket a képzőintézetben tanítanak; e szerint tehát nem kevesebb mint 19 tantárgy, a melyből neki felelnie kell. Vegyük már most, hogy egy-egy feleletre legalább is 10 percnyi idő fordítandó és tegyük fel, hogy a tanképesítőn 20 jelölt hallgatandó ki délelőtt 4 és délután szintén 4 órán át, akkor minden jelölt részére csupán az elméleti tantárgyakból 190 percz, azaz több mint 3 óra és az

összesnek kikérdezésére 63 óra, azaz majdnem 8 egész nap volna szükséges. Adjuk még ehhez az írásbeli dolgozatok elkészítésére és a gyakorlóiskolai tanításra szánt időt, a mi megint nem lehet kevesebb 2 napnál, akkor tisztában lehetünk azzal, hogy 20 tanító-kandidátus lelkiismeretes megvizsgálása minden elméleti és gyakorlati ismeretkörből 10 egész napot vesz igénybe. Igen, de hol vizsgálnak 20 tanítójelöltet 10 napon át? Sehol. A képesítő legfennebb 4—5 napig tart d. e. 8—12-ig és d. u. 2—5-ig vagy 3—6-ig és ebből aztán könnyen kiszámítható, hogy egy-egy feleletre alig esik több 4—5 percznél, a mi oly kevés, hogy abból bizony az ifjú készülttségének fokát még hozzávetőleg sem lehet megállapítani.

Nemely helyütt úgy segítenek a dolgon, hogy a vizsgáló bizottságot 2 vagy 3 szakcsoporthoz osztják fel. Ekkor természetesen több idő jut az egyesek kikérdezésére; de másfelől veszít a vizsgálat komolysága, ünnepléysége és a mi még a legnagyobb hiba: megtörténhetik, hogy 3—4 vizsgáló bizottsági tag ruháztatik fel döntő joggal ott, a hol az összesnek kellene határoznia; de a határozat jegyzőkönyvileg azért az egész vizsgáló bizottság nevében hozatik, a mi valóságos arczúlapása a jogosság-nak és annyival inkább bántó, mert ellene nincs is semmiféle appellátának helye.

A ki a mostani tanítóképesítő vizsgálatokon jelen van, lehetetlen, hogy figyelmét kikerülje az a leczkefelmondatási eljárás, a melyet talán az egyes tanórákon meg lehet tűrni, de a melynek a képesítőn helye nem lehet. A jelölt, minthogy a feleletre kevés idő van engedve, igyekszik hamarosan eldarálni mindazt, a mi emlékezetébe jut, mert tudja, hogy minél jobban pereg a nyelve, annál több kilátása lehet a jeles vagy kitűnő érdemsorozatra. Valóban mi manapság inkább a tanítójelölt memoriájára helyezünk nyomatékot és nem arra, hogy van-e kellő belátása az egyes tudományágakban, és képes-e a tantárgyak lényegét s szerves összefüggését áttekinteni, átérteni és tud-e önállóbb ítéletre bármely szakjához tartozó kérdésben felemelkedni? A tanítójelölt arra törekszik, hogy mind a 19 tantárgyat, a melyet a négy évfolyam alatt tanult, lehetőleg jól „bevágya”; a vizsgálat előtt az ő elméje csak úgy hemzseg a legkülönbözőbb képzetek és fogalmi meghatározások tömegétől; czélja: a külső tudás, a forma megszerzése, de nem az anyagnak értelmi feldolgozása s a lényegnek megállapítása. Erre, ha kedve volna is, nincs ideje és nincs módja akkor, midőn első sorban emlékezetét kell teletölteni és gyakorolni, mert ettől függ a siker.

A jelenlegi képesítő vizsgálatnak egy másik lényeges fogyatkozása abban áll, hogy ott a fogalmazási képesség és a tanítási jártasság kipuhatolására nem fordítatik annyi idő, a mennyit akár az egyik, akár a másik megkövetelne. Most a jelölt készít zárt helyen egy írásbeli munkát, rendszerint valamely könnyű paedagógiai vagy módszertani kérdéstről (a tételt lepecsételt levélben a miniszterium küldi le); a dolgozat azonban, a mint tudjuk, alig terjed tovább egy irott ívnél. A gyakorló-iskolában való tanítás sem tart tovább egy negyed, legfennebb egy fél óránál. Kérdés, hogy egy rövid ívre terjedő írásbeli munkából és egy negyed óráig tartó tanításból biztos mértéket lehet-e venni a vizsgálatot tevő fogalmazás- és tanításbeli képességéről? Alig hiszem. Különösen a tanításban jártasság

bemutatására olyannyira elégtelennek és felületesnek tartom az eddig követett eljárást, hogy azzal alig-alig lehetséges hozzávetőlegesen is megállapítani azt, hogy: „mennyire és mi módon képes (a jelölt) a tanítás alá vett tárgyat szemléltetni és elméletileg fejtegetni... s mikép tudja a gyermekek figyelmét lekötni s e közben s ezek által a fegyelmet gyakorolni“. (L. szab.-r. 16. §.) És minthogy a tanítás csak egy tárgyra szorítkozik, biztosak lehetünk-e a felől, hogy vajjon a jelölt képes-e más tárgyakat is módszeresen feldolgozni és oktatni?

A képesítő vizsgálatra jelentkezhetnek még manapság is nemcsak azok, a kik a tanítóképző intézet évfolyamait sikeresen elvégezték, hanem azok is, a kik annak csupán egy-két osztályát látogatták, vagy pedig a kik egyszerűen magánúton készülgettek. A szabályrendelet 2-ik §-ának b) pontja, a mely megengedi, hogy a magántanulók is képesítő vizsgálatot telessenek, tárt kaput nyit boldognak, boldogtalannak, hogy szerencsét próbáljon. Nem tagadom, hogy ennek a híres 6. pontnak a 70-es években még némi jogosultsága lehetett, de ma már, midőn minden pályán szakszerű előkészültséget kíván meg az állam, alig van értelme, sőt a tanítóképzésre épen kára van. Megtörténhetik ugyanis (és elég gyakran), hogy egy fiatal ember 2—3 évig hallgatja a képző-intézeti tanítást; ekkor azonban egyet gondol és kimegy segédtanítónak; egy-két év múlva aztán jelentkezik sub titulo „magántanuló“ a képesítőre s a vizsgáló bizottság nem utasíthatja vissza. Ez által természetesen káros példa van adva az intézetbeli harmad- vagy negyedéves növendékeknek, mert tudják, hogy ha időközben elhagyják is az intézetet, azért őket a képesítő-ről nem zárhatják ki. De eltekintve ettől, minő arányban áll a fáradsága azoknak, a kik a tanítóképzőben négy egész éven át — olykor anyagi küzködés mellett — szorgalmatoskodtak, csakhogy oklevél birtokába juthassanak, azokéval összehasonlítva, a kik vagy nem, vagy pedig csupán egy pár évig taposták az intézet küszöbét?!

A tanítójelöltek osztályzatának jelenleg divó megállapításánál is találtunk egy feltűnő anomaliát. A szabályrendelet szerint a vizsgáló bizottság a képző-intézeti igazgató-tanácsból és a tanári karból alakul. Az ellen, hogy az igazgató tanács a vizsgálatnál ellenőrző szerepet gyakoroljon, nem lehet senkinek kifogása; de már az ellen, hogy az érdemfokok meghatározásához egy majdnem teljesen laikusokból álló testület tagjai bona fide hozzájáruljanak, úgy hiszem, minden komolyabb tanférfiú ellenvetést tehet. Valóban alig lehet szatirát nem írni, midőn látjuk, hogy egy-egy ig. tanácstag, a ki a polgári életben kétségkívül tisztességes állást tölt be, de a tanügyi kérdésekkel soha sem foglalkozott és a képző-intézet tantárgyainak java részét névről is alig ismeri, — minden nagyobb habozás nélkül mondja ki szavazatát. Ő neki mindegy, akár a pszichológiából és a nevelési tudományokból, akár az algebrából vagy a generálbassusból felelt légyen a tanítójelölt, ő képes megítélni mindezeket; mert hát ő univerzális kapacitás (!) És e módon vajmi gyakran megtörténik az is, hogy az osztályozás alkalmával az ig. tanács mindenhez értő tagjai a szaktanárt leszavazzák, mert ekkor a „vota non ponderantur, sed numerantur“, vagyis: a szavazatok döntenek és nem a szakvélemény.

Mindezeket a fennebb előszámlált körülményeket figyelembe véve, czélszerűnek tartanám, hogy a képesítő vizsgálatnál követendő eljárás a következőkben módosíttatnék:

1. Az írásbeli és fogalmazási képesség kitüntetése és megítélése végett két paedagógiai dolgozat lenne készíttendő: egyik otthon, a másik pedig zárt helyen. Az odahaza irandó munkálatra a vizsgáló bizottság legalább is két heti időt engedne a jelöltnek. A dolgozat sikeres elkészítésétől lenne függővé téve a vizsgálatra bocsátás. A jelöltnek tetszésére kellene hagyni, hogy a kitűzött három paedagógiai (elméleti) tétel közül akármelyiket választbassa, de aztán meg kellene követelni tőle, hogy fogalmazványa bizonyos terjedelmű (két vagy három ív) legyen, és hogy az általa használt segédforrások megneveztesenek. A másik dolgozat, a melyet a jelölt zárt helyen, 4—5 óra alatt tartoznék készíteni, valamely nevelési vagy módszertani gyakorlati kérdés fejtegetéséből állana és legfennebb két írott ívre terjedhetne.

2. A szóbeli vizsgálat tárgyai megszorítandók. Az eddigi 19 tantárgyból csak a legfontosabbak veendőek fel. Ilyenek: az összes nevelés- és oktatástudományi tárgyak, továbbá az anyanyelv és irodalom, a mennyiségtan és alkotmánytan összekötve a hazai történelemmel. Ezekből a tantárgyakból is nem az egyes paragrafusok elmondására kell a fősúlyt helyezni, hanem, a mint fentebb is említém, arra, hogy a jelölt mennyire képes a dolog lényegét felfogni, azaz: tud-e egyes gyakorlati kérdéseket, egyes konkrét tételeket kellő alaposággal megfejtteni és egyáltalában rendelkezik-e elég tájékozottsággal a tanítói szakpályára közvetlenül szükséges ismeretekben?

3. A tanítási gyakorlati jártasság bemutatására legalább is egy-egy fél óraig tartó két tanítást kellene a jelöltnek tartani, még pedig úgy, hogy egyúttal az osztatlan népiskola többi osztályait is foglalkoztassa. Az egyik tanítási fellépést mindenestre az ének, rajz, tornászati vagy a kertészet körére kellene szorítani, a másikat pedig az anyanyelvi, számtani tárgyra vagy a földrajzra.

4. A magánvizsgálat jelenlegi intézménye eltörrendő. Jövőre csak azokat kellene a képesítő vizsgálatra bocsátani, a kik a képző-intézet évfolyamait eredménynyel végezték, vagy a kik a képzőintézeti tantárgyakból mint privátanulók évről-évre osztályvizsgát állottak ki. A kik azonban főgimnáziumot (reáliskolát) végeztek és érettségi bizonyítványt szereztek, az osztályvizsgálat alúl fel lehetne menteni. Remélhetőleg ekkor a 2. §. b) pontjára hivatkozók száma nagyon meg fogna csappanni és remélhetőleg — a tanítóságra rendes uton készülő ifjaknak nem kellene a magánuton vizsgáztok nagy rájával a pályázatokon versenyezni.

5. Czélszerűnek tartanám, hogy a képesítő vizsgálatokon az igazgató-tanács tagjai csupán az ellenőrzésre szorítkoznának, és a tanítójelöltek osztályozásának jogával egyedül a tanári kar (első sorban mindig a szaktanár és azután a többi) ruháztatnék fel. Egyenlő szavazat esetében az elnöklő kir. tanfelügyelőnek döntő votuma határozná. Az igazgató-tanács észrevételeinek vagy ellenvetéseinek a bizottság jegyzőkönyvében hely volna adandó.

6. A képesítő vizsgálat letevése a képzőt végzett negyedéves növendékek mindenikének a gyakorlati évek mellőzésével engedtessek meg.

7. A vizsgálat ne közvetlenül a tanév befejezése után (junius végén), hanem augusztus utolsó felében tartassék meg. Előnyösnek tartom ezt a tanítójelöltekre azért, mert ekkor a nyári szüniidőt felhasználhatják a készülésre, holott a mostani eljárás mellett, midőn a tanképesítőt az osztályvizsgáktól alig egy-két nap választja el, ez fizikai lehetetlenség. És tekintve, hogy a legtöbb elemi iskolában a tanítás szeptember közepén vagy október elején veszi kezdetét: nem volna kizárva az a lehetőség, hogy az augusztus végén oklevelet szerzett jelöltek is a tanítói pályázatokon még részt ne vehessenek, annyival inkább, mert az újabb miniszteri szabályrendelet értelmében a kir. tanfelügyelők fel vannak jogosítva, hogy az okleveleket a képesítő után mindjárt aláírassák, nem úgy mint eddig, a mikor ezt csak a miniszterium engedélyezése leérkezésével teheték meg.

8. Az oklevél jelenlegi tartalmát is helyes volna megváltoztatni. Most beírunk minden tárgyból minden osztályzatot. Ez azonban nemcsak felesleges, hanem a közönség körében gyakran félreértéseknek is okozója. Én az oklevélben csupán az általános tanítási képességet, továbbá a fogalmazásban és a tudományos készütségben feltüntetett eredményt tartanám a tanítói diplomában megjelölendőnek, de nem azt, hogy ki-kik miként felelt a földrajzból, alkotmánytanból, énekből stb.

9. A vizsgálati díjakra vonatkozólag óhajtandó volna, hogy ezek a bizottság tagjai között részarányosan osztassanak meg. Így van ez minden más intézetnél és miért ne lehetne így a tanítóképzőknél, a hol különben is a tanári kar épen nincsen elárasztva mellékjövedelmekkel!

10. És végül még egy pár szót a képesítő vizsgálatnak a kép. tanáregyesület által kontemplált megosztásáról. Ezen terv szerint az alapvizsgát a III. iskolai év végén tennék le a kép. növendékek és a szakvizsgálatot a IV. évfolyam befejezése után. Az alapvizsga az I. és II. évfolyam azon tantárgyaira szorítkoznék, a melyek a két felső osztályban már nem tanítatnak (pl. a magyar nyelv- és íránytana, földrajzra, állat- és növénytanra, test-egészségtanra s talán még a pszichológiára), a melyek tehát addig egy bevégzett egésznet képeznek. Én azonban az ilyen alapvizsgálattal semmi lényeges célt nem látok elérve. Nem, mert azt az évvégi osztályvizsgálat — még pedig szigorú vizsgálat — teljesen helyettesítheti. Tartassanak az iskolai év befejezésével lelkiismeretes szigoratok; legyenek jelen azokon nemcsak a tanárok és a kir. tanfelügyelő, hanem az igazgató-tanács tagjai is. Kérdeztessék ki minden növendék minden tantárgyból. Ennyi bátran elég, és ekkor felesleges még külön alapvizsgálattal fásasztani a bizottságot és a növendékeket.

Zajzon Dénes.

A gyakorló-iskolák.

Midőn a tanítóképzés „achilles-sarkának“ érdekében csekélységem által megindított tanulságos s bizonyosan célhoz vezető vitában ismételen felszólalok a nélkül, hogy azt bezárni akarnám: hálás köszönetet mondok

mindazon tisztelt kartársaimnak, kik szivesek voltak a vita behatóbbá, mélyebbé, sokoldalúvá és tanulságossá tételére.

Örömmel látom, hogy mindnyájan kiválóan fontosnak ismerjük el a gyakorlati képzést, mind ennek javítására törünk, sőt még azt is mindnyájan akarjuk, hogy a gyakorló-iskolai tanítók helyzete legyen a nagy és terhes hivatáshoz, munkakörhöz mért. Örömmel látom ezt, mert a fejlesztés, javítás mozgatója és biztosítója mindig a létező hiányok s hibák általános elismerése s az ebből eredő reform-törekvés; és mert a tanítóképzés különböző tényezői közt az összhangzó működést, a közszellemet, a kartársi viszonyt nem teremthetjük meg és nem tarthatjuk fenn egymás bajainak nyílt feltárása, egymás óhajainak őszinte összeegyeztetése, az egymás közt levő válaszfalak ledöntése vagy legalább kevesbitése, gyengítése és egymás kölcsönös megbecsülése, megértése nélkül.

De nemcsak czélunk egy és közös, hanem nagyjában egyetértünk a gyakorlati tanítóképzés reformját illetőleg is. Nevezetesen mindannyian elismerjük:

hogy a gyakorlati kiképzésre sokkal több időt kell fordítanunk a mainál s a IV. évfolyamot csaknem kizárólag arra kell szánnunk, a mit főleg a növendékek előképzettségének czélszerűbb szabályozása s a tantervnek e czélból készült revíziója tesz lehetővé;

adjunk sokkal több alkalmat a gyakorlásra s tegyük ezt és a tanítások szemlélését, megfigyelését paedagógiailag helyessé, tegyük sikeressé az osztatlan gyakorló-iskoláknak osztottakká alakítása által;

a nevelés megtanulhatása végett a tanítóképzői növendékeknek sokkal huzamosabban kell foglalkozniok a gyakorló iskolában, mint ma; nekik nemcsak a tanítást, de és kivált a nevelést kell gyakorolniok.

Ezekben egyetértve csak annyiban térünk el egymástól, a mennyiben egyikünk gyökeresebb reformot s hathatósbab eszközöket kíván, mint másikunk. Ha én nem ugyanazt ajánlottam, a mit Radó V. úr, annak oka csak az, hogy én a kivihetőségre nagyobb tekintettel voltam, mint ő. Mert annak a tervnek, hogy a gyakorló-iskolák osztottak legyenek, melyekben a gyakorló-iskolai tanító, a módszertan és a szaktárgyak tanárai tartsanak minta-tanításokat s a tanítást a IV. osztály növendékei végezzék, — nehéz a sora. Hat osztályterem nehezen épül föl s még nehezebben telik meg tanulókkal; és ha ez mind könnyen megtörténnék is, akkor sem volna a gyakorló-iskolák, mint elemi iskolák czélja mintaszerűen elérve, mert a sok szék közt pad alá kerülne a tanítás s még inkább a nevelés sikere. A Radó úr szerint szervezett gyakorló-iskolák tanítványai annyira sokféle tanító, oly sokféle tanítói és nevelői eljárása alá kerülnének, hogy okvetetlenül kiesnének az egységes oktatás, nevelés, az egy tanító egyéniségének kedvező és semmivel sem pótolható hatása alól. Ne áldozzuk fel az elemi iskola czélját a tanítóképzésért, hanem egyeztessük össze a kettőt. Azt, hogy minden szaktanár tanítson az elemi gyakorló-iskolában is, — mint Radó és Regéczy kívánják — az elemi iskola megsínylené, mert a szegény gyermeket sok egyén sokféle hatásának tenné ki; a sok a jóból is megárt. Nagyon nehéz volna a tanári kart egy paedagógiai véleményen levőkből megalkotni; ritka ember

az, a ki tanárnak és elemi tanítónak egyiránt mintaszerű; nagyon sok tanár kellene a képző-intézetekhez akkor, ha a gyakorló-iskolában is ők tanítanának s mégsem volna helyes a dolog, mert pl. a számtannak osztott gyakorló-iskolában és a képzőben együtt annyi a heti óraszám, hogy egy tanár képtelen azokat kitartani, képtelen ellenőrizni azt, vajjon az elemi iskolában a növendékek az ő módszerét gyakorolják-e; aztán Radó és Regéczy, mint Herbart-követők, miért feledték el, hogy a nevelő-oktatás egyik alap-princzipiuma, a koncentráció, miként élne meg a tanítástárgyak, a nevelői eljárás annyi kézbe decentralizálása mellett? Pestalozzít egyénisége vezérévé tette munkatársainak, de a vezérkedést nem lehet hivatallal, czímmel osztogatni s nem lehet senkinek sem biztosítani.

Iskolák szervezését nem szabad nagy egyéniségekhez szabni s éppen azért, ha azt akarjuk, — a mit Regéczy úr is kiemel — hogy intézeteinkben legyen egyöntetű a módszertan, neveléstan elméleti és gyakorlati része: nincs egyszerűbb és jobb mód, mint a kettőnek egy kézben való egyesítése. Én ezt kívántam; úgy Radó mint Regéczy úr törekednek a nevelés-oktatás elméletének és gyakorlatának egységessé tételére, de az út, melyen ezt elérni remélik, sokkal bonyolultabb az enyémnél s kétesebb, mert az egyöntetűséget több egyén munkája által hiszik megteremthetőnek.

Az elmélet és gyakorlat egységének fontosságát Regéczy úr csak úgy elismeri, mint én; Radó úr nem sokat ad reá, de azért módját akarja ejteni. Ez az egyezés csodákat már művelt; általánosan tudott tény, hogy a külföldi jeles képző-intézeteket első sorban az elmélet és gyakorlat teljes, egy imponáló egyéniség által megalkotott egysége tette nagyokká. Időt azonban a növendékek gyakorlására nem ad csak annyiban, a mennyiben megmenti őket a nevelő-oktatás ellentétes theoriája és praxisa közt előálló habozástól s fölmenti erejüket az eme habozást követő ingatagságtól. Mindent nem várok az egyöntetűségtől; én csak azt mondtam, hogy ez a tanítóképzés gyakorlati oldalának teljes sikeréhez szükséges. Azután én a módszertan elé nem tettem a „tanítási“ jelzőt; szándékosan nem tettem, s boesánatot kérek, ha én ezzel homályosan látszotam szólni; én az oktatás módszere mellett a fegyelmezés és rendtartás módszerét is ismerem s ma már minden módszertannak foglalkoznia kellene mindenikkel. A nevelést nem választom el az oktatástól s a rendtartás, oktatás és fegyelmezés fogalmát Herbarték szerint értem. Így a testtan, lélektan és neveléstörténelem elmaradna, de a többi paedagógiai tárgy elmélete együtt volna a praxissal; ezt a munkát egy ember emberül elvégezhetné.

Radó úr engem a theoria fitymálójának tart s jó humorral csábít annak hívei közé akkor, mikor a theoria útján ígéri meg esetleges halhatatlanságot. Igaz, hogy az igazgatókat „több esetben“ csak könyvpaedagógusoknak mondtam; erre az állításra nem a theoria fitymálása ragadt — hiszen egy-egy kicsit én is foglalkozom a theoria szekerének tolásával —, hanem az a tény, hogy ismerek néhány, egyébiránt igen tisztelt tanítóképző-igazgatót, a kik elemi iskolai paedagógiával nem foglalkoztak, a paedagógiának nem is voltak valami nagy emberei, az elemi iskolát jóformán nem is ismerték addig, míg igazgatókká nem lettek

s mint ilyenek, elemi iskolában gyakorlati tanítás tartására sem kedvet nem éreznek, sem pedig nem gyakorlottak. Nem akarok ezzel sérteni senkit; elismerem, hogy azért derék igazgatók, még kiváló elméleti paedagógusok is: de hát már én úgy vagyok velem, hogy jobb szeretem s inkább követem a példa-adót, mint a csupán szóval vezérlőt s legnagyobb bizalmam a paedagógiai elmélet ama elvei iránt nyilvánul, melyeket a gyakorlatban megvalósítva látok és hajlandó vagyok hinni, hogy lelkesedésem tetőpontra hágná az iránt, a ki theoriáját önmaga önti át a praxisba. — Ugy sejtem, a tanítóképzői növendékek észjárása nem sokban különbözik e tekintetben az enyémtől s ezért tartom hatásosnak és kiválóan fontosnak azt, hogy a nevelés és oktatás módszertanát a gyakorlati tanítások vezetője és tartója tanítsa.

Miért ajánlottam erre a gyakorló-iskolai tanítókat? E kérdés kiteszik minden hozzászólónak soraiból, de rá nem felelt csak Margitay és Ujváry úr. E feleletből látom, hogy azért, mert a gyakorló-iskolai tanító erővel tanár akar lenni, pedig, ha az lesz, akkor nincs mintatanító, nincs, kit példányképül válasszon a leendő tanító és nincs, a ki függetlenség, önállóság nélküli gépje legyen a paedagógiai elmélet szaktanárának. — Jeles feleletek ezek, de udvariatlanok, mert a gyakorló-iskolai tanítók egy részét — első sorban engem — megokolatlan és természetellenes mozgalmakkal és aspirációkkal vádolják s mert a rendes tanárokat nem tartják alkalmasaknak arra, hogy a leendő tanítók mintaképei legyenek. Nem akarom a tűszúrást visszaadni és nem akarom a vitát személyes jellegűvé tenni, ezért — szokásom ellenére — adósa maradok a két tanár úrnak s kérem őket, hogy a gyakorló-iskolai tanítókat nem lenyomni, de fölemelni igyekezzenek.

A kérdés lényege: melyik czélszerűbb, ha a paedagógiai theoria és praxis egy kézben van-e, vagy pedig külön? Hogy jobb külön, mint együtt, azt nem bizonyította senki, sőt inkább, minden a kérdés lényegéhez szóló igyekezett legalább a tanítási módszertan elméletét összekapcsolni a gyakorlati minta-tanítással. A másik kérdés volna: vajjon a jelenlegi igazgatók, vagy gyakorló iskolai tanítók kezében legyen-e egyesítve a paedagógiai theoria és praxis? Mi az utóbbit mondtuk czélszerűbbnek; az elsőt nem állította és nem bizonyította senki. — A soproni ág. ev. tanítóképző erre vonatkozó szervezetét (l. e lap f. évi III. f.) ismerem, mikor tervemmel előálltam s meg vagyok győződve, hogy e terv legyen bár kis szabású, de a fenforgó tervek közt a legczélszerűbb, legkönnyebben kivihető és a tanítóképzésnek javát a gyakorló-iskolai tanítóval együttesen segíti elő.

Különben a gyakorlati képzés reformja nem oldható meg a képzőintézeti tantervnek, s a szervezeti, igazgatási szabályoknak reformja nélkül. Vajjon a tanterv megváltoztatható-e úgy, mint Radó kívánja, hogy a IV. osztály csupán paedagógiai tárgyakat tanuljon: bizony nagy kérdés. Vajjon a gyakorló-iskolai tanítók teljesen megfelelő helyzetben vannak-e most s egygyeolvadhatnak-e teljesen a tanítóképző tanárokkal egy testületté és érvényesíthetik-e a képzésre vonatkozólag az őket megillető jogokat, hatást: az mind mérlegelendő. — Én hiszem, hogy egyesületünk e kérdések megoldásakor eltalálja a helyes utat.

Ujfalussy Sándor.

A képző-intézeti zenetanításról.

A tanítóképző tanárok országos egyesületének megalakulása óta a képző-intézeti oktatás magasabb nivóra emelése hatalmas lendületet vett. Az egyesület a zenetanítás reformálását is felvette programjába, mivel a zene helyes kezelése a leendő tanító szakképzettségére nézve elengedhetetlen követelmény s hogy valóban szükséges is e tekintetben a javítás, eléggé bizonyítja e becses lap áprilisi számában Egner úrnak a képző-intézeti zenetanításról írott őszinte, de nem kevésbé elszomorító vallomása.

De hát voltaképpen hogyan jöhet Egner úr ilyen konklúzióra a zenei tárgyak tanításában.

Mert ha csakugyan igaz azon elszomorító nézet, hogy a kántori teendők betöltésére, nem is említve a képző-intézeti zenetanítás még ennél is főbb czélját, képzőinkből kikertült ifjaink teljesen képtelenek, akkor e súlyos vád egy része sokkal messzebbre ható körülményeknek tulajdonítható, mint a tanterv hiányos voltának. Mert hiszen zenetanáraink szakképzettsége sokat pótol s hivatásuk jól felfogott teljesítése a még olyan rossz tantervet is lehetetlen, hogy ne tudná saját czéljaira akként felhasználni, hogy az legalább megközelítse az élet követelte igényeket. Vagyis szerény nézetem szerint annak, hogy zeneoktatásunk nem felel meg az igényeknek, nem csupán a hiányos tanterv az oka, mert hiszen — bár mindenesetre azt kell először kibővíteni — a tanterv a zenének a többi tárgyaktól való eltérő természeténél fogva és a növendékek nagyon különféle zenetehetsége miatt oly részletes utasítást nem is adhat, mint a többi tárgyakból; még akkor sem, ha a növendékek zenei hallása felvételük előtt megvizsgálatván, csak a határozott zenetehetséggel bíró növendékek vétetnének fel. Összehasonlítva a zenét a többi tárgyakkal, látni fogjuk, hogy utóbbiaknál a mindenkire egyformán kötelező mennyiséget határozottan meg lehet jelölni, a zenéből azonban nem annyira; továbbá a többi tárgyakból egy értelmes növendék esetleg saját szorgalmából haladhat és képes eredményt felmutatni, addig a zenéből, bátran kimondhatjuk, a tanár útbaigazítása nélkül helyes úton haladni képtelen.

Szerintem a zenetanítás legfőbb s legnehezebben kikutatható titka, hogy megismerjük, illetőleg megismerhessük a tanuló gyakorlati képességének fokát s következetesen mindig azon alapon haladjunk. Ez természetesen tömeges tanításnál nehezen vihető keresztül, mert sokféle zenei képességű és képzettségű növendék van együtt; egyik már eleve sokat tud, másik keveset vagy semmit, egyik egész évben sem halad annyira, mint a másik például 3 hó alatt. Ebből a szempontból tekintve tehát a dolgot, a zene-tantervet a többi tárgyakéhoz hasonlóan szorosan körvonalozni, mindegyik növendékre egyformán kötelező tananyagot megállapítani szerény felfogásom szerint nem lehet.

Még kevésbé vihető keresztül az óráról órára minden növendékre közösen kiszabott gyakorlatoknak helyes betanítása, a mint a „Magyar Tanítóképző“ valamelyik tavalyi számában egyik kollega a zongora s orgonagyakorlatokból előre kiszabott, mintegy részletes tanmenetet óhajt készíttetni. Inkább a növendékek egyéni felfogásához, képességéhez kell a szaktanárnak a gyakorlatokat megválasztani és alkalmazni.

Nos, ha a tantervet nem ismerem el hiányos zeneoktatásunk legfőbb okául s a zenetanárok szakképzettsége is minden kétségen felül áll: röviden ki kell fejtenem, miben találok a kevés siker okát s annak orvoslását.

Hát nem hallunk-e gyakran az arra illetékesektől igazán méltó és jogos panaszt, hogy társadalmunk közönyös a komoly zene iránt, hanem csak felületesen akar élvezni az értelmi erő minden igénybevétele nélkül?

Pedig ma már van elég zenész Magyarországon, de vajjon hány közülök olyan, a ki komolyan akarná hangszerét tanulmányozni s fejlettebb izlés után törekedni?

Talán egy kissé messze is tértem jelen tárgyamtól, de szükséges volt, mert szerintem ez világítja meg s igazolja némileg képző-intézeti zeneoktatásunk sikertelenségét.

Mert ha az iskola hatással van a társadalomra, úgy ez megfordítva is áll.

A szaktanár egymagában képtelen megakadályozni a kívülről ható értelmetlen zenetanulás terjedését, ha az egész tanári kar nem fejt ki kiváló erélyt, éppen ezen kívülről ható ferde irány ellen, annak teljes elismerése és hangoztatása által, hogy a zene éppen olyan tudomány s annak helyes tanítása épp oly szigorúan következetes módszertani eljárást igényel, mint bármely más tantárgy. Csakis ilyen egységes szellemű működés által juttathatná a zenetanár kellő érvényre módszerét. Ellenkező esetben bármennyire elismerjük is egyesek a képző-intézeti zenetanítás fontosságát; mellékes leendő az, és a mi fő, siker nélküli továbbra is.

A budai „Paedagogium“ e tekintetben is igazán mintaszerű oktatást nyújt, de nem is tűzi ki célul a zongorán egy-egy kedveltebb népdal betanítását, mint a melylyel Egner úr tökéletesen megelégszik.

A zenéből is bevégzett ismereteket kell adnunk, ha azt akarjuk, hogy célunkat tökéletesen elérjük; más szóval arra kell a növendékeket, képesíteni, hogy kikerülven az intézetből, a zenét önállóan és helyes irányban folytathathassa.

A hangszer helytelen kezelése mindjárt kezdetben rossz szokásokra viszi a növendéket, a melyekről később alig lehet leszoktatni. Egészséges és biztos zenei izlés és tájékozottságnak csak az által érhető el, ha a zenét úgy tanuljuk fokozatosan, hogy mindig értjük, a mit tanulunk; ehhez pedig a legértelmesebb oktatás szükséges.

Hát a kántorképzéssel hogy állunk? Egner úr bizonyosan székes-egyházi karnagyokat kíván intézetünkben képeztetni, hogy annyira megtagadja növendékeinktől a kántori teendőkből való jártasságot.

Pedig hát jelenlegi képzésünk mellett is növendékeinknek legalább fele jóra való kántor lesz; előbb falun, kis városon, később, ha a zenében tovább képezte magát, nagyobb városban is. Szerintem a helyes zenetanítással a kántorképzés is meg lesz oldva, mert a növendék az egyházi szertartást önmagától is megtanulhatja a templomba járáskor, csak mindenekelőtt a zenében legyen jártassága.

Átérve a tantervre, csak a minimalis mennyiséget óhajtánám határozottabban körvonalozni. Erről és némely ide tartozó módszertani dolgokról jövőre.

Beér Ferencz, tanítóképző zenetanár.

Tanítóképző intézeteink zeneoktatásáról.

Tanítóképző intézeteinknek ez időszertint legelhanyagoltabb tárgyai az ének és zene. Pedig tantervünkben e művészeti tantárgyakhoz igen fontos feladatok fűződnek. Eltekintve a zenével való foglalkozás művelő s nemesítő hatásától s azon elengedhetetlen általános zenei képzettségtől, mely a népiskolai énekoktatáshoz megkívántatik: a tanítóképzők zenei szakjaitól várjuk azt, hogy tanítóink ne csak a tanításban ügyeskedjenek, hanem kántoris orgonistái teendőiknek is meg tudjanak felelni.

E feladat megoldása kevesebb nehézséggel jár a felekezeti tanítóképzőkben. Annál több akadály gördül az állami tanítóképzők zeneoktatása elé. Mindaddig, míg az állami tanítóképző a felekezetek számára is nevel tanítókat, s azok számára akar orgonistákat s kántorokat képezni: a zene-s énekoktatás, az első technikai nehézségek leküzdésén túl nem lehet, hogy úgy mondjam, interkonfessionális, hanem pozitív felekezeti alappal kell birnia. Már pedig nehéz a felekezeti alapöt megadni ott, hol 4—5 felekezet is együtt van, mint a mi állami tanítóképzőinkben. Arra kellene tehát mindenekelőtt törekednünk, hogy egy tanítóképzőben mennél kevesebb felekezet legyen képviselve. A mai megszorítás nélküli felvételeknél megtörténhetik például, hogy ág. h. evang. növendékek kerülnek Znió-Váraljára, Csáktornyára, Csurgóra, Sárospatakra stb. Az ide került ev. ifjak teljesen távol állanak felekezetük egyházi életétől, lelki gondozásuk is csak abban állhat, hogy a legközelebbi ev. gyülekezet papja őket meg-meglátogattja s a legesleg-szükségesebbeket a hit- és erkölestánból nekik elmagyarázza. Mélyebbre ható vallásos képzésről, a vallásoktatás anyagának teljes elsajátításáról, módszeres feldolgozásáról s a gyakorlatba való átviteléről, az egyház szertartásaiba s liturgiájába való beleélésről itt szó sem lehet. Szabálylyá kellene tehát tennünk, hogy oly növendéket, kit egyháznak dolgaiba beleavatni nem tudunk, az intézetbe fel nem veszünk.* Ha így a felekezetek számát egy intézetnél legalább kettőre tudnók redukálni, a kántorképzés ügyének megoldása is tetemesen megkönnyíttetnék. Mert akár bizzuk a zene-s énekoktatás e részét az intézet zenetanárára, akár a helyben levő gyülekezetek orgonistáira, könnyebben kielégítjük két felekezet igényeit, mint négyötét. És azon felmerült vélemény is, hogy az intézet zenetanára tanítsa az intézet valamennyi felekezetének liturgiáját, csak akkor vehető komolyan, ha azok száma a kettőt meg nem haladja. Mert olyan zenetanárt még csak elképzelni sem tudok, ki egyaránt jártas legyen 4—5 felekezet liturgiájában s azokba egyenlő szakértelemmel, kedvet

* A dolog kivételét úgy értem, hogy ha pl. ev. ifjú Csáktornyára jelenkezik s bizonyítványával fogva ingyenesnek volna felvehető, ugyanily kedvezménynevel áthelyezik Bajára vagy Modorra.

adó melegséggel s odaadással tudja a különböző hiten levő ifjakat belevezetni. Még a két felekezetű tanítást is csak *modus vivendi*nek, ha nem éppen *malum necessarium*nek tekintem.

Az állami tanítóképzők zene- s énekkutatásának második nagy akadály a tantervben kijelölt órák számának csekélysége (14 óra!) s ezzel együtt az anyag czélszerűtlen beosztása. Tegyük a tanítóképzők zenetanárait rendes tanárokká, rendes tanári fizetéssel s az órák számát emeljük legalább huszonnégyre!

A mai tantervben levő anyag-beosztás s óraterv hosszas bonczolgatása helyett szabadjon bemutatnom a következő terv-javaslatot, melynek alapján, szerény véleményem szerint, tanítóképző intézeteink zene- s énekkutatása javítható volna.

I. Óraterv.

T á r g y	I. oszt.	II. oszt.	III. oszt.	IV. oszt.	A tanév óráinak száma	Észrevételek
1. Ének és általános zenetan	1	1	1	—	2	
2. Zongorajtsz. (2 csapatb.)	2—2	1—1	—	—	6	
3. Orgonajátszás	—	2	2	1	5	Ha az osztály nagyobb, az orgonajátszás is két csapatban tanítandó, a midőn a tanárra 10 óra esik.
4. Hegedűjátszás	2	2	1	1	6	
5. Zeneszerkesztés	—	1	1	1	3	
6. Karének	2	2	2	2	2	
Összesen	7	9	7	5	24	

Az itt megjelölt órákkal az I. osztály óráinak száma 30-ra, a II-diké 32-re, a III-diké 30-ra, a IV-diké 29-re emelkednék.

II. Vázlatos anyagbeosztás.

1. Ének- s általános zenetan.

I. osztály. A hangrendszer, kóták, hangnemek ismertetése, rhythmus, dinamika, hallásképző s hangtalálási gyakorlatok.

II. s III. osztály. Hangtalálási gyakorlatok. Gyermekdalok, egyházi énekek. Az utóbbiak dallama könyv nélkül, minden évben 40—50 egyházi ének tanítandó be.

2. Zongorajátszás.

I. osztály. Ujj- és kótaolvasási gyakorlatok. Hanglétrák Clementi könnyebb szonatinái.

II. osztály. Szonatina-féle gyakorlatok; sok kótaolvasás. Hanglétrák, ujjgyakorlatok.

3. Orgonajátszás.

II. osztály. Manuál-gyakorlatok. Chorálok, praeludiumok pedál nélkül. Énekvezetés (fennakadás nélküli játszás) pedál nélkül. Bevezetésül: az orgona szerkezete.

III. osztály. Pedál-gyakorlatok. Chorálok, praeludiumok pedállal. Énekvezetés pedálos orgonajátékkal.

IV. osztály. Nagyobb praeludiumok. Chorálok könyv nélküli előzése. Szabad praeludium-készítés.

4. Hegedűjátszás.

I. osztály. Előismeretek. Vonókezelés; hanglétra s hangköz-gyakorlatok.

II. osztály. A vonókezelés különféle módjai. Nehezebb hangtalálási gyakorlatok az 1. fekvésben.

III. osztály. A 3. fekvés begyakorlása. Gyermekdalok s egyházi énekek könyv nélkül.

IV. osztály. Az 5. s 2. fekvés begyakorlása. Vonós-négyesek.

5. Zeneszerkesztés.

II. osztály. Hangközök. Három- s négyhangú akkordok. Rövid zenetételek betanulása s transponálása.

III. osztály. Akkord-módosítások. Modulatiók. Idegen hangok, különösen az átnyújtott hang gyakorlása. Zenetételek könyv nélküli előzése.

IV. osztály. Összhangosítások: vegyes-, gyermek- s férfikarban; 2- s 3-szólamú szerkezet. A dallam alakja; imitációk. Praeludiumok készítése.

6. Karének.

I—IV. osztály együtt. Négyhangú kardalok begyakorlása. A IV. osztály növendékei a karvezetésben gyakorolják magukat.

(Sopron.)

Kapi Gyula.

Zeneoktatásunk és a kántorképzés.

A ki népoktatástügyünk egyes jelenségeit figyelemmel kísérte, annak nem kerülhetette ki a figyelmét, hogy egy idő óta mindegyre erősebben hangoztatták azt a panaszt, miszerint az állami tanítóképző intézetekben a tanítójelöltek a zenéből nem tanulhatnak annyit, mint a mennyi megkívántatnék ahhoz, hogy az életbe kilépő növendékek a kántori hivatalnak is megfelelhessenek, pedig hazánkban még igen sok helyen együtt jár a kántorság a néptanítói hivattal.

És ez a panasz éppen nem alaptalan; mert hiszen hangoztatták ezt már maguk az állami tanítóképző intézetek tanári testületei is, sőt, mi több, a bajnak orvoslását kérték is már több ízben a magas kormánytól is. Ugyanezért igen természetes, hogy a tanítóképzés iránt érdeklődő körök is a legnagyobb örömmel üdvözölték a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr ó nagyméltóságának azon intézkedését, a melylyel a kántorképzés kérdésének tüzetesebb tanulmányozását az országos

közoktatásügyi tanács feladatává tette, és pedig nem csak azért, mivel így most már bizvást remélhetjük, hogy az állami tanítóképző intézetek növendékei is számíthatnak idővel a jobb javadalmazásokkal ellátott kántortanítói állomásokra is, hanem és főleg azért, mivel valószínű, hogy a kántorképzésre is kiterjeszkedő állami tanítóképző intézetekben ezentúl a zeneoktatás ügyének állapota általában véve is jobbra fog fordulni.

Kétségtelen ugyanis az, hogy a zeneoktatás ügye az állami tanítóképző intézetekben nem részesült eddigelé a kellő gondozásban. Meg kell csak tekintenünk a mi állami tanítóképző intézeteink órarendjét és tantervét és azután össze kell azt vetnünk egyik-másik külföldi tanítóképző intézetnek az órarendjével és a tantervével, p. o. a bajorországiakkal, a hol az öt évfolyammal bíró tanítóképző intézetekben a zeneoktatásra hetenként ötven óra esik, és azonnal beláthatjuk a mi intézeteinknek élesen kitűnő hiányosságát a zeneoktatást illetőleg. De egyébként az elért siker, illetőleg sikertelenség is eléggé hangosan int arra, hogy a zeneoktatásra az állami tanítóképző intézetekben az eddiginél nagyobb gondot kell fordítanunk.

Vizsgáljuk meg csak, hogy hány olyan néptanító került ki az állami tanítóképző intézetekből, a ki a reá várakozó feladatoknak az ének- és a zeneoktatás terén teljesen meg tudna felelni?

Mit várhatunk e tekintetben egy jól kiképzett néptanítótól?

Először is azt, hogy a reá bizott népiskolában az énekoktatást a kellő szakértelemmel el tudja végezni és hogy növendékeit még az osztatlan népiskolában is annyira tudja vinni, hogy azok az elemi iskola 5-ik és a 6-ik évfolyamában, de még inkább az ismétlő iskolában képesek legyenek a nemesebb alkotású népdaloknak és az egyszerűbb egyházi énekeknek két avagy esetleg három szólamú melódiáit minden nagyobb nehézség nélkül betanulni.

Elvárhatjuk a jól képzett tanítótól másodszer azt, hogy az énekoktatást teljes öntudatossággal fel tudja használni arra, hogy a növendékek szépízlése fokozatosan fejlődjék és az éneklés közben megkövetelendő szabályszerűségnek megtartása által a növendékek erkölcsi ereje is gyarapodjék.

Nem fölösleges az sem, hogy ha a néptanító a zenében való jártasága által hatni képes az iskolából kikerült ifjúság erkölcsi világára; ugyanezért a jó néptanítótól elvárhatjuk harmadszer azt is, hogy a társaságokat szervezzen és gondozzon és megismertesse a néppel a legnemesebb élvezetek egyikét, nevezetesen az összhangzatos éneklésben való részvételből származó gyönyört, a melynek segítségével elvonhatjuk az ifjakat a testet őrö és a lelket elvadó tivornyázásoktól.

Végül megkívánhatjuk még azt, hogy az oly helységeken, a hol több néptanító él együtt, az ily módon kínálkozó alkalom felhasználtassék általuk egyes oly zenekedvelő társulatok alkotására és ápolására, a melyekben a tagok a nemzeti és az egyházi zenét a maguk és a mások gyönyörűségére műveljék.

Hazánk akárhány helységében együtt él és együtt működik 20—25 néptanító, mily szép és mily kívánatos volna, ha az ilyen nagy és a még

tekintélyesebb számú tanítói testületekben meglenne a képesség és így a hajlam is arra nézve, hogy a társadalomban mint a nemzeti és az egyházi zene művelői tért tudnának foglalni és az elismerést képesek volnának meg is szerezni.

Ámde vannak-e nálunk elegendő nagy számban olyan néptanítók, a kik az itt felsorolt feladatoknak meg tudnának felelni? És miért nincsenek? Azért, mivel nálunk a tanítóképző intézetek nagyobb részében még a felekezetiakat sem véve ki, a zeneoktatással a lehető legmostohábban bánunk. Mi történik ez ügyben nálunk? Nézzük meg a mi tanterveinket!

Állami tanítóképző intézeteinkben az első évfolyambeli növendékek a zene és az ének tanulására és gyakorlására hetenként csak négy órát fordítanak s a teendő a tanterv szerint e tekintetben a következőleg állapittatik meg: Az első félévben: „Előkészület az énektanításra; ütenyérzők fejlesztése; hangjegyek ismertetése. Kemény C hangnemben énekgyakorlatok egy nyolczad hangterjedelemben. A második félévben: Előkészítés a zongora- és orgonajátszásra. Ujjgyakorlatok, rythmosus gyakorlatok négy kézre. Énekgyakorlatok; kemény hanglétrák éneklése. Hangtalálás. Hangírás hallás után.“

A második évfolyambeli növendékek teendője pedig a tantervben ímígy határozottatik meg:

„Az első félévben: Énekgyakorlatok különféle hangnemekben. Zongora és orgonagyakorlatok. (Folytatása a fennebbieknek.) Kemény és lágy hangnemek éneklése. Hangírás hallás után. A második félévben: Hegedű. Énekgyakorlatok. Zongora. Ujjgyakorlatok, két és több szólamú gyakorlatok nyomán és zongorán két kézre.“ A második osztály is csak 4 órát fordíthat hetenként a zenére.

A harmadik osztály tanterve így szól: „Az első félévben: Énekgyakorlatok. Zongora. Különféle alkalmoszerű zongora- és orgonagyakorlatok, tanulmányok, bevezetések könnyű modorban. Második félév: Hegedű. Énekgyakorlatok. Hangírás hallás után (a fennebbiek folytatása). Zongora- és orgonagyakorlatok. (Az első félévben tanultak folytatása. Előkészítés az összhangzattanra. (Hangközök ismertetése.)“ A tanórák száma hetenkint 4 óra.

Végül a negyedik osztályra vonatkozó része a zeneoktatás tantervének így hangzik: Első félév: Énekgyakorlatok. Zongora és orgona mint fentebb. Hegedű. Elemi összhangzattan. (Hármas és négyes összhangzatok.) Második félév: Énekgyakorlatok. Zongora, orgona. Hegedű. Összhangzattan elemei. (Hármas és négyes összhangzatok.) Ezen osztálynak csak két órát lehet a zeneoktatásra fordítani.

Jegyzet. „A kiszabott órákból hetenkint egy óra karénekre fordítandó, melyben minden osztály együttesen részt vesz.“

Ha végig olvassuk a magyar állami tanítóképző intézeteknek a zeneoktatásra vonatkozó ezen igazán majdnem semmit sem mondó tantervét és összehasonlítjuk azt a tantervnek többi részeivel, a melyek az egyes osztályok tananyagát tüzetesen előírják és még az alkalmazandó módszerre nézve is megadják a legfontosabb utasításokat: lehetetlen, hogy fel ne tűnjék előttünk a zeneoktatásnak bizonyos mértékben való mellőzése.

Mert hogy csak a dolognak kicsinylése, hogy ne mondjuk a semmi bevévése, okozhatta azt, hogy a tantervben a zenei tananyagnak a részletezése még a lehető legáltalánosságban sem nyújtatott. Igaz ugyan, hogy a zeneoktatás körében a tananyag részletezése és az egyes évfolyamokra való felosztása bizonyos nehézségekkel jár; de azért annyit mégis meg lehetett és meg kellett volna a tantervben tenni, hogy előírassék benne, hogy mit kell a zenetanároknak a négy évfolyam alatt okvetlenül elvégezniök, még az esetben is, ha szabad kezét hagynak nekik arra nézve, hogy mit végezzenek el az általánosságban megállapítható tananyag minimumából az egyes évfolyamokban akkor, a midőn az osztályokat tehetéseesebb és akkor, a midőn az osztályt kevésbé tehetséges és teljesen előkészületlen növendékek látogatják. Hogy ez nem történt meg, annak meg is van azután a maga izetlen gyümölcse; mert ott, hol a zenetanárok egy kissé könnyebben veszik a köteleességet, avagy, a hol maguk az igazgatók sem tartják a zenei oktatást a néptanítókra nézve valami nagy jelentőségű dolognak: énekelni énekelnek ugyan a növendékek minden egyes évfolyamban — csak azt ne kérdezzük, hogy mit, és milyen tanmenetekben. Éppen így áll a dolog a zongorázással meg az orgonálással is. A hegedülést illetőleg pedig még az is megtörténhetik, hogy a második évfolyam második felében megkezdik ugyan a növendékek a hegedülést; de azután a harmadik évfolyam első felében szépen abban is hagyhatják azt, mert a tanterv a hegedülést csak a második félévre teszi ebben az évfolyamban kötelezővé. Van még arra nézve is elég példa, hogy az állam költségén tanított és anyagilag is segélyezett tanítójelöltek felmentetnek a zenetanulás kötelezettsége alól; sőt még az is megtörténik, hogy egyeseket egyenesen kizárnak a zeneoktatásból csak azért, mivel nincsen zeneérzékük. Ámde lehet-e olyan néptanító, a kinek az énekoktatásból a legszükségesebbet ne kellene tudnia? Ha tehát akad oly egyén, a ki a zene tanulására teljesen képtelen — azt az én véleményem szerint nem a zene tanulásának kötelezettsége alól felmenteni — hanem a tanítóképzőintézetből ki kell zárni éppen úgy mint a hogy kizárjuk onnan azokat, a kik vakok avagy a kik a nyelvtan tételeinek megtanulására nézve teljesen képteleneknek bizonyulnak.

Ámde ne legyünk igazságtalanok, és ismerjük el, hogy az állami tanítóképző-intézetek nagyobb részében az adott körülményekhez képest a lehetőleg legjobban van szervezve a zeneoktatás ügye. Azonban a még legjobban szervezett zeneoktatással dicsekedhető állami tanítóképző intézetekben is érezik a zenetanárok egyrészt a zeneoktatásra szánt órák csekély számának káros következményeit, másrészt a növendékek rendelkezésére bocsátható zongoráknak és harmoniumoknak csekély mennyiségéből származó akadályokat és végre azt a nehézséget, a mely abból származik, hogy a növendékek a legtöbb esetben minden zenei előképzettség nélkül lépnek a tanítóképző intézetbe és hogy ott nem lehet az egyes osztályok növendégeit a szerint két csoportban oktatni, a mint azok a zenében gyengébb avagy erősebb tehetséget tanúsítanak.

Láttuk immár, hogy mit ír elő a tanítóképző intézetek tanterve a

zenei oktatást illetőleg a mi állami tanítóképző intézeteink számára, nem lesz most már felesleges, ha egy olyan felekezeti tanítóképző intézet zeneoktatási tantervét is szemügyre vesszük, a melyben az orgonajátszásban való ügyesség elsajátítása nem tétetett minden egyes növendékre nézve kötelezővé. Legyen szabad e tekintetben a választást nekem úgy végezni, hogy éppen annak az ev. ref. tanítóképző intézetnek a tantervét mutassam be, a melyben egyik legjelesebb zenetanárunk, id. Sz. Nagy Károly úr működik, a kiről a saját igazgatója, Joó István úr, is azt hirdeti, hogy oly szerencsés módszert alkalmaz, a melynek segítségével a debreczeni tanítóképző-intézeti növendékek nagyobb részét a zeneelmélet és ügyesség dolgában igen szép sikerre vezeti. Ezen tantervet én egyszerűen átvettem a nevezett képzőnek az 1886/7-ik évről szóló értesítőjéből, a melyből kintink, hogy ezen ev. ref. tanítóképző intézetben, a melyben az orgonálásbeli ügyesség elsajátítása nem kötelező, a zeneoktatásra aránylag sokkal több idő fordíttatik, mint az állami tanítóképző intézetekben; mert a debreczeni tanítóképző intézet növendékeinek részt kell venniök a temetkezések alkalmával szokásos összhangzatos éneklési szertartásokban is.

A debreczeni ev. ref. tanítóképző intézet zenetanterve.

Az I-ső osztályában.

a) Elméleti énektanból. A zenehangokról. — A zene A-B-C-ről. — A különböző hangsorokról. — A hangok egymáshoz való távolságáról. — A különböző hangközökről. A hangok leírásáról, mind betűkkel, mind jegyekkel. — A hangjegyek elhelyezéséről és elnevezéséről. — A hangkulcsról. Az emberi hangterjedelemről, a hangok oktávákra lett elosztásáról és elnevezéséről kétféleképen. — A változtató jegyekről. — A diatonicus, chromaticus és enharmonikus hangokról. — Az egész és fél hangokról. — A nagy és kis félhangokról. — A dur és moll közti különbségről. — A dur és moll négyesekről. — A dur skálákról. — A hangjegyek értékéről. — A taktusról. (Méret vagy időmértékről). Az egyenes, nem egyenes és összetett időmértékről. — A különböző hangjegyértékek elosztásáról, példák által előadva. — A boltozatok kétféle használatáról. — A szajttartásról. — A lélekzetvételről. — Az énekhangzatok szövegének hangjegyekhez való alkalmazásáról. — A choralis és rhythmicus éneklésről. — A dynamicáról és tempóról.

b) Az alkalmazott vagy gyakorlati énektanból.

Az elmélet alapján, gyakorlati énektanból, Sz. Nagy Károly karénekes könyve szerint a következő templomi énekek, ú. m. a Dicséreték közül: az 5, 17, 37, 63, 64, 65, 70, 72, 74, 75, 76, 84, 137, 144, 179. — A zsoltárok közül: a III, VI, VIII, XVI, XIX, XXIV, XXV, XXVII, XXX, XXXII, XXXIV, XXXV, XXXVI, XXXVIII, XXXIX, XLII, XLIII, L, LXV, LXVI, LXXIII, LXXVII, LXXIX, LXXXIV, CV, CX, CXVI, CXIX, CXXII, CXXXV, CXXXVIII, CXLI, CXLIV, CXLVI.

A halotti énekek közül, a halotti énekes könyv szerint, a 2, 3, 4, 5, 8, 12, 15, 20, 23, 24, 28, 35, 37, 40, 41, 42, 45, 46, 66, 67-ik énekek. Összesen tehát 15 Dicséretnek, 43 zsoltárnak és 20 halotti éneknek 78 dallama.

Ezekon kívül magyar himnuszok, szózat és néhány magyar dal.

c) Hegedű.

A hegedű tartása, a hegedűhúrok elnevezése, a hegedűhúrokon külön-külön a hangjegyek megnevezése és az ujjak rakása. A vonó húzása.

Gyakorlati hegedülésből: C, G, D, A, E és F dur négyesek; skálák és ezek hangközeinek játzsása, valamint a gyök-accordok és többféle gyakorlatok; továbbá: a zsoltárok, dicséretetek és halotti énekek néhány könnyebb dallamainak lejátszása és betanulása.

A második osztályban.

Hetenkint 3 órán.

a) Elméleti és gyakorlati énektan.

Az első évben tanultak rövid ismétlése után minden hangközök eltalálási módja, minden dur és moll scala, valamint a gyök-accordok kidolgozása és ennek nyomán az ezekhez tartozó sept-accordok; ezek elnevezése és számjelzése; végül a rhytmikai, hangidomi, dinamikai, hangsúlytani éneklésre vonatkozó gyakorlatok és darabok, Sz. Nagy Károly karénekes könyve IV-ik részének tartalma szerint és több más leirt darabok; a catechismusi énekek dallamai, valamint néhány válogatott magyar dal egy és két szólamra.

b) Elméleti és gyakorlati hegedülés. A legszükségesebb gyakorlatok, scálák, accordok, minden hangközök, zsoltárok, dicséretetek s halotti énekek dallamainak lejátszása és betanulása, valamint a rhytmicai darabok és gyakorlatok.

Harmadik osztályban.

Ének-zene. Hetenként 4 órán.

a) Elméleti és gyakorlati énektan. A másodosztályban tanultak rövid ismétlése után a tananyag az összhangzattan alapján bővítették az összes dur és moll hangnemeknek, a hangközöknek s azok megfordításai által származott viszonyoknak ismertetésével. Hangjegyek származása; a consonans és dissonans accordok, ezeknek megfordítása és megszámozása; valamint a septimen accordok feloldása; — egyszersmind a növendékek elméletileg és gyakorlatilag oda képeztetnek, hogy szorgalmuk és képességükhöz képest bármilynemű énekkarra irt darabokat betanulni vagy másoknak betanítani képesek legyenek.

Gyakorolták még a vasárnapi s különböző ünnepekre tartozó leggyakrabban előforduló énekek dallamait.

b) Hegedű. Mint a második osztályban, bővítve. Heti egy órán.

Negyedik osztály.

Elméleti és gyakorlati énektan. Heti 3 órán.

Az elméleti tantárgyak ismétlésén kívül, leginkább az összes egyházi énekek betanulásával foglalkoztak és megismerkedtek a népiskolai énektanítás módszerével.

b) Hegedűóra. A három első évben tanultak ismétlése és a népiskolákban az énekeknek hangjegyek szerint hegedűvel való betanítási módja.

Mind a négy osztály közös tantárgyai.

Az összhangzatos éneklésből.

a) A durscálák két hangra, a chorál záradékok négy hangra; a gyök- és heted összhangzatok megfordításaival s a többi.

Protestáns egyházi, templomi és halotti chorálok és rhythmicai kar-énekek, valamint azoknak betanítási módja; az I-ső osztálynak külön hetenként egy órán, a II-ik, III-ik és IV-ik osztálynak együttesen hetenként ismét egy órán, Sz. Nagy Károly karénekes könyve II-ik, III-ik és IV-ik részből, használva Nagy József, Oláh Károly, Zsatkovszky, Bartalus, Goll és más jeles zeneirók műveit.

b) Előadatott a különböző, ú. n. vegyes-, gyermek-, férfi-énekkarok felállítása és betanítási módja, mely előadás alapján képesek voltak a tanulók önszorgalmuknál fogva, a magok által szervezett magán-énekkarban, az általuk Cantus Praesestil választott Révész János vezetése alatt több darabot, többnyire négy hangszólamban betanulni.

Orgonázás.

Az orgonázás fakultaiv lévén a debreczeni tanító-képzőben, abban csak az önként ajánlkozók képeztettek, az I-ső, II-ik, III-ik és IV-ik osztálynak egy vegyes csoportban hetenként 2 órán.

a) Elmélet. Orgonán: a Claviatura (billentyűzet) ismertetése: az orgona hangterjedelme és annak felosztása két főhangzatra, ú. m. Bassusra (mély) és Discantra (magas), a hangoknak mindegyik hangzatban külön oktávákra lett elosztása és elnevezése kétféleképpen; — a test és kéz tartása; az ujjak függetlenségére megkívántató 5 ujjgyakorlatok; scálák, többféle accordok stb. pedáljáték és a hangváltozatok használata.

b) Gyakorlat. Az orgonajáték kezdete, elő-, utójátékok és záradékok, a templomi és halotti chorálok betanulási módja, Sz. Nagy Károly karénekes könyve szerint.

Ezen bemutatott két zeneoktatási tanterv már némileg tájékoztatja a szakértőket arra nézve, hogy minő a mi tanítóképző intézeteinkben a zeneoktatás állapota. Hogy azonban a kép, a melyet ezen ügyről magunknak megalkothatunk a lehetőleg tökéletes legyen, tudomásul kell még vennünk azon körülményeket is, a melyeket e kérdésre vonatkozólag a dologban nálamnál avatottabb kartársak nyújtanak ezen becses füzetekben és azután az ily módon megalakuló képet össze kell vetnünk egy külföldi, p. o. az eichstädti tanítóképző intézet zenetantervével, a melyet van szerencsém a következő sorokban bemutatni:

Az eichstädti bajor kir. tanítóképző intézet zenetanterve.

A. É n e k.

I. évfolyam.

Hangképzés általános szabályai tekintettel a testtartásra, szájállásra. Lélekzetvétel. A hang szerve. Kemény és lágy hanglétrák éneklése. Általános zeneelmélet összekötve különböző hangtalálási gyakorlattal. Kisebb daltételek énekeltetése a diatonikus hanglétra terjedelmében; másod-

harmad-, negyed- és ötödhangközök találása a diatonikus hanglétra terjedelmében. Bevezetés a chorálénekebe.

II. évfolyam.

Hangtalálási gyakorlatok nehezebb hangközökben. Kisebb daltételek eléneklése esetleges alakító jegyekkel. Kétszólamú gyakorlatok éneklése latin és német szöveggel. A lélekzetvétel helyes elosztásának különös gondozása. Hangsúlyozás, színezés.

III. évfolyam.

Nehezebb hangtalálási gyakorlatok folytatott gyakorlása; két-, három- és négszólamú dalok éneklése német és latin szöveggel; könnyebb chorálénekek. A jó előadás és műizlés a templomi és világi dal-költészetben. Dynamika.

Az I., II. és III. évfolyam tehetségesebb növendékei a templomi karban működnek.

Tankönyv: Wüllner kargyakorlatai.

a) Figurális ének.

IV. évfolyam.

Az összes hangközök ismétlése. Gyakorlatok a hangterjedelem növelésére és szép erőteljes hang képzésére. Utasítások a szöveg kiejtésére, lélekzetvételre és a hangszerv ápolására vonatkozólag. Egyházi és világi egy- és többszólamú dalok éneklése.

V. évfolyam.

Tananyagül használták Wüllner tan- és gyakorló-könyvét. Énekeltek egyházi és világi dalokat, melyek begyakorlásánál különös súlyt fektettek a hangtalálási biztosságra; az értelmi képességnek fejlesztése által kifejezésteljes előadásra buzdították a növendékeket. A kellemes hanggal megáldott növendékeket magánénekekben is gyakorolták.

Mivel a templomi szertartások alatt az intézet növendékei végzik a zenei előadásokat, azért elsajátították Palestrina, Haller, Witt, Vittoria, Orlando di Lasso, Können, Greith, Ett, Piel, Mettenleitner, Pilland s mások négy-, öt- és hatszólamú miséit, litániáit, vecseryéit, motettjeit stb. Az előadásokat orgona- vagy hangszerkisérettel végezték, vagy azok nélkül.

b) Chorálének.

IV. évfolyam.

A Gergely-féle egyházi ének elmélete. Hangjegyek rendszere, kulesok, rhythmus, kiejtés, előadás. A vecseryés zsolttárok az egyházi hangnemekben való begyakorlása, valamint a többi vecseryés ének begyakorlása. Schlecht Vesperale-ből és Officiumból több chorálnak begyakorlása.

V. évfolyam.

1. Vecseryés zsolttárok a különböző egyházi hangnemek szerint s azok feldolgozása négy és öt szólamban (Falso bordini).

2. Schlecht könyvéből Officium in Nativitate Domini et hebdomade sancta.

3. Officium defunctorum, Ordo sepeliendi, Graduali Vesperale Romanum, Cantica sacra Ett-től.

4. Miscénekek; veesernyék; azok felkeresése az egyházi hatóság adta utasítások szerint.

5. Négyszólamú hymnusok és a mariáni antiphonák.

6. A többi szertartásos ének.

B. Hegedű.

I. évfolyam.

Testtartás, hegedű tartása, a vonó helyes kezelése; vonó vezetése érintetlen hurokon, majd különböző hangközökben. Főszúlyt fektettek tiszta erős hang létrehozására. Könnyű kemény és lágy hanglétrák. Hohmann hegedű-iskolájának I. évfolyama.

II. évfolyam.

Valamennyi hanglétra különböző vonó vezetéssel. Ütenyérzékét és hangtalálási ügyességet képező kettősök játzsása. Hohmann hegedű-iskolájának II. évfolyama.

III. évfolyam.

A II. előkészítő évfolyam tananyagának részben ismétlése. Hohmann hegedű iskolájának III. évfolyama. A tehetségesebb növendékek résztvettek a zenekari összejátékban.

IV. évfolyam.

Hohmann hegedű-iskolájának IV. évfolyama. Gyakorlatul miséket és nyitányokat is játszottak. Nagyobb gyakorlattal bíró növendékek a templomi zenekarban játszottak az első és második hegedűn.

V. évfolyam.

Hohmann hegedű-iskolája IV. évfolyamának ismétlése és begyakorlása. Az előadás elsajátítása végett betanultak nyitányokat, symphoniákat, vonós négyeseket, miséket stb.

C. Hangszeri zene.

A III., IV. és V. évfolyam erős testalkotású növendékei tanultak a különféle fuvó-hangszereken, brácsán, kis bőgőn.

A zenekari gyakorlatok anyagát, melyekben valamennyi évfolyam tehetségesebb növendékei résztvettek, képezték Haydn, Mozart, Müller, Mehl, Rheinberger, Händel, Haller nyitányai, symphoniái és kardalai hangszerkisérettel.

Az előírt kézi hangversenyek és a tanévet bezáró vizsgálatok anyagát fensorolt darabokon kívül vonós zenekari és zongora-darabok és énekek alkották.

D. Zongora.

I. évfolyam.

Billentyűk ismertetése a különböző oktávákban. Hangjegyismertetés és ütenybeosztás. Ujjgyakorlatok 5 hang terjedelmében. Könnyű kemény és lágy hanglétrák játzsása. Czerny I. füzete, Hohmann és Wohlfahrt zongora-iskolái.

II. évfolyam.

Nehezebb kemény és lágy hanglétrák gyakorlása két kézzel 5 oktáva terjedelmében. Czerny II. füzeté.

III. évfolyam.

Összes kemény- és lágy hanglétrák. Bertini op. 29 gyakorlatai. Clementi, Haydn, Kuhlau és Dussek szonátinái.

IV. évfolyam.

Heller gyakorlatai op. 47, I. füzet. A képebb növendékek könnyű szonátákat is játszottak.

V. évfolyam.

Heller gyakorlatai op. 47, II. füzet. Clementi, Haydn és Mozart szonáái.

E. Összhangzattan és orgona.

I. évfolyam.

Az általános zeneelmélet sarkalatos tételei. Hanglétrák keletkezése. Hangközök tana. A kemény és lágy hanglétrák hármas összhangzatai. Hármas összhangzatoknak egymással való összekötése I, IV, I és I, V, I.

II. évfolyam.

Szólamvezetés nemei. Hármas összhangzatoknak egymással való összekötése I, IV, V, I. Nyolczad és ötöd szólamvezetés elkerülése. Hármas összhangzatoknak egymással való összekötése I, VI, IV, II, V. Kemény és lágy hármas összhangzatoknak álzárata. Hármas összhangzatok fekvései és fordításai. A hatod összhangzat különféle alakjainak használata.

Orgona: részeinek legszükségesebb ismerete. Herzog orgona-iskolájából az első pedál- és manuálgyakorlatok.

III. évfolyam.

A II. évfolyam összhangzat gyakorlatainak ismétlése s azoknak begyakorlása nehezebb hanglétrákban is. Fel- és aluralgóba menő hármas összhangzatok sorozata (sequenzek). Összhangzatok számjelzése. Hármas összhangzatok játszása számjelzés alapján, különböző fekvésben és fordításban. Uralgó hetes összhangzat, fekvései, fordításai.

Orgona: a II. évfolyam tananyagának részben ismétlése, ismeretek bővítése. Herzog orgona-iskolájából pedálgyakorlatok manuálgyakorlatokkal összekötve és azok nélkül.

IV. évfolyam.

Kisebb daltételek képzése az alaphangra, aluralgóra feluralgóra s a hanglétra egyéb hangjaira alapított hármas összhangzatokkal, azok különböző fordításaival és fekvéseivel együtt. A második hangközre alapított hármas és hetes összhangzatnak beható tárgyalása a fekvésekkel s fordításokkal együtt. Hangnemek rokonsága és modulációjuk. Idegenszerű (nem a létrához tartozó) hangok s azok kezelése. Különféle záratok.

Orgona: hármasok és könnyebb praeludiumok játszása. Összhangzatok gyakorlati alkalmazása, modulációk. Egyházi énekek begyakorlása.

V. évfolyam.

Bővített hatod- és ötödhatod összhangzat. Orgonapont. Modulációra alkalmazott kilenczed-, heted- és szűkített hetedösszhangzat kezelése. Adott dallamok összhangosítása. A kétszólamú és háromszólamú tétel. A régi egyházi hangnemek és azok zárlatai.

Orgona: nagyobb praeludiumok, fughetták és fugák játszása. Évközben énekelt valamennyi egyházi dalnak begyakorlása, misék gyakorlása, requiem Etnnek Cantica sacrájából.

Péterfy Sándor.

(Vége következik.)

A segédtanárok ügye kultuszminiszterünk előtt.

Úgy az egyesekre, mint a testületekre nézve fontos esemény a miniszteri fogadtatás. Ilyenkor érintkezik egymással a vezér és a hadsereg, elmondja a hang, az arez, a mit a betű ki nem fejezhet; elősegíti a kölcsönös megértést, a vezér iránti ragaszkodás, szeretet kifejlődését és megerősödését. Az ilyenkor elhangzó enuncziációk fokozzák az iskolák, testületek fejlődését, vagy helyes útra terelik azokat; az itt hallott szavak megnyugtannak, biztatnak vagy felvilágosítanak.

Azon alkalommal is, hogy egyesületünk két kérvényét a segélyezés és az állami segédtanárok ügyében átnyújtottuk, meggyőződünk és megnyugodtunk, hogy szeretett kultuszminiszterünk, a kinek nevéhez már eddig is annyi nemes szándék és tett fűződik s a ki iránt a tanítóképző tanárok különös hálára és köszönetre vannak kötelezve, nemcsak ismeri, hanem szíven is viseli a tanítóképzés és tanítóképző tanárok minden ügyét-baját, s megvan nála a legkegyesebb jóindulat, hogy azokon minél előbb és minél gyökeresebben segítve legyen.

A fogadtatás által reményünk újabb táplálékot nyert tehát, hogy tanítóképző tanáraink, tanítóink, illetve tanítónőink ügyei mindinkább jobbra fognak fordulni. Ezen ügyek között pedig nem az utolsó helyet foglalja el az, hogy leg-életbe-vágóbb szolgálati ügyeink minél előbb szabályozva legyenek. Mert ilyenmű szabályok hiányának következményeit többféleképp érezzük és leginkább érzik állami segéd tanáraink. A tanítóképző tanártestületek helytelen szervezete az 1868-ik-törvény, az 1880-iki és 1887-iki miniszteri rendeletek s az előléptetések-nél eddig alkalmazott uzus következtében a 8-10 év óta szolgáló, meglett, családos állami segédtanáraink száma annyira felszaporodott, hogy az abnormis helyzettől most már nem lesz könnyű megszabadulni, ha csak nem rendkívüli rendszabályokkal és tömeges előléptetésekkel.

De gróf Csáky Albin miniszter úr kijelentette: „Törekvésem oda irányul, hogy a segédtanárok minél előbb rendes tanárokká lépjenek elő“. Segédtanáraink ebben a nyilatkozatban teljesen megnyugodhatnak és pedig nemcsak azért, mert közoktatásügyünk feje, hanem mert gróf Csáky Albin mondotta, a kiről általánosan ismeretes, hogy nála a szót a tett, az ígéretet a beváltás szokta követni. Bizodalommal lehet tehát tekinteni a jövőbe, hogy mindaz, a mi a jelen viszonyok között lehetséges, az ügy érdekében meg fog történni.

Nem kevésbé megnyugtató az államtitkár úr válasza, a ki már a megoldás módozatáról is szolt. „A megoldásnak azt a módját tartom leg-helyesebbnek, hogy a rendes tanárok létszáma emeltessék.” Ezzel a nyilatkozattal a méltóságos államtitkár úr a baj alapokát világosan és határozottan megjelölte. De még inkább örvendetes a kijelentésben az, hogy abból nemcsak az alapos tájékozottság, hanem azon szándék is határozottan kitünik, hogy a segédtanárok ügyén gyökeresen segítve legyen.

De, ha a rendes tanárok száma felemeltetnék, ezzel egy másik, az előbbinél a tanítóképzésre, mondhatni, nagyobb jelentőségű baj is orvosoltatnék.

Mióta a négyéves tanfolyam felállított, azóta általános a panasz a rendes tanárok csekély létszáma miatt, a mely a régi állapotban hagyott meg. Rendes és segédtanáraink heti óráinak száma ritkán van 20-on alul, de 20-on felül többször úgy, hogy átlagos középszámnak a 20-at bátran vehetjük, eltekintve az igazgatótól, a ki az adminisztráció nem csekély teendőin kívül 16 órával vesz részt a tanításban.

Ezzel szemben a középiskolai tanárok átlagos óraszámja 18; pedig a mi tanáraink munkáját súlyosbítja az a körülmény, hogy nagy tárgycsoport van egy-egy kézben egyesítve, pl. számtan, mértan, természettan, vegytan, természetrajz, sőt néha még a gazdaságtan is, vagy: magyar nyelv és irodalom, földrajz, történelem, hazai alkotmánytan. Azon szabálynak érvényességét pedig senkisé megfogja tagadhatni, hogy egyenlő óraszám mellett sokféle tárgyat tanítani mindig fáradságosabb, mint egy vagy két szakmát. Növeli a fáradságot az is, hogy a tanítóképzőben, mint a tanítók iskolájában, jobban ki kell a tanárnak a tárgyak módszerét dolgozni, mint a középiskolákban. A tanároknak továbbá részt kell venniök a növendékek gyakorlati kiképzésében is, jelen kell lennie a mintatanításon, bírálaton: a mi szintén időt vesz igénybe. A viszonyok kényeszerőségénél fogva azután néha egy-egy tanár kezébe a legellentétebb tárgyak kerülnek össze, pl. magyar nyelv és irodalom, természetrajz, mezei gazdaság- és kertészettan, vagy: román nyelv, német nyelv, számtan, természettan, vegytan; s vannak olyan tárgyak, a melyek, mint kelleetlen vendégek, kézzől kézre vándorolnak.

A csekély létszámnak kifolyása az is, hogy a helyettesítések nálunk nehezen mennek. Ha a három, illetőleg két rendes tanár közül egy megbetegszik, vagy óráit egyéb ok miatt nem tarthatja meg, kész a baj. Ilyenkor a tanítás gépezetének szabályos működése legalább is szenved. Hogyne, mikor a nagy apparatust hajtó három kerék közül egy, vagy talán több is hiányzik!

A tanárok létszámának felemelése mind e bajokon egyszerre segítene. Rendesebbé és rendszeresebbé tenné a tanári kar működését, jobban csoportosíthatóvá a tárgyakat, intenzívebbé az oktatást, könnyítene a rendes tanárokon és meghozná a segédtanároknak is a gyorsabb előlépést.

De ha talán finanziaális okok útjában állanak annak, hogy az összes intézetekben egyszerre szaporíttassék a rendes tanárok száma, arra már égető szükség van, hogy az internátussal egybekötött tanítóképző intézetekben legyen mielőbb egygyel több tanár

(mint az már némelyikben úgy is van). Ezzel kellene kezdeni a dolgot, ez az ifjúság nevelése érdekében valóban halaszthatatlan. Az ilyen intézetekben az ifjúság felügyeletének, és az adminisztracionális teendőknél, az „anyakönyvek, naplónak, leltárak vezetésének, a könyvtárra, gyűjteményekre, eselésdésre, rendre, tisztaságra, az intézet épületére, kertjére s minden ingóságára felügyelés”-nek egy része, illetőleg az azokban való segédkezés a segédtanárnak jut, a mellett azonban köteles ellátni 18—20 órai kollegiumát. Hogy végzi mind a kettőt? Vagy vajjon melyiket végzi jól? Mind a kettőt bizonyára nem, mert nem lehet.

Az előléptetés akuttá vált baján segítene az is, ha a megütrülő tanfelügyelői állások tanítóképző igazgatókkal, illetve tanárokkal töltenének be. Hogy a tanfelügyelői állásoknál miért volnának első sorban a tanítóképző tanárok figyelembe veendő, az annyira nyilvánvaló, annyira természetes, hogy, azt hiszem, okolnom felesleges.

Midőn bátorságot vettem magamnak a magas miniszteriumban törént újabb fogadtatásunkhoz a fenti elmélkedést fűzni, egyszersmind kötelességemnek tartom tisztelt olvasóinkat ama nevezetes eseményről a következőkben értesíteni.

A két kérvényt egyesületünk elnöke, Péterfy Sándor, személyiségem, mint titkár, kíséretében május 8-án nyújtotta át gróf Csáky Albin vallás- és közoktatásügyi miniszter úr ő nagyméltóságának. Az egyik kérvény az egyesület segélyezése, a másik a segédtanárok helyzetének javítása ügyében terjesztett elő.* Péterfy Sándor beszédében melegen ajánlotta mind a két ügyet ő nagyméltóságának figyelmébe. Előadta az egyesületnek céljait, működésének várható hasznát és a tagok között már eddig is kifejlett üdvös tevékenységet. A segédtanárok ügyében kérte, hogy a nagyméltóságú miniszter úr ama bajokat, a melyeket a segédtanárság örökössége és az előléptetéseknél gyakran megtörtént mellőzések úgy a tanári karokra, mint az egyes segédtanárookra hoztak, kegyeskedjék sokszor tapasztalt jóindulatával megszüntetni.

Gróf Csáky Albin vallás- és közoktatásügyi miniszter úr kegyesen fogadta a küldöttséget és az elnök szavaira körülbelül a következő szavakat mondotta:

„Mindenkör szivesen veszem az önök előterjesztéseit, mert meg vagyok győződve, hogy azok a tanügy érdekében történnek. A mi egyesületük segélyezését illeti, az csak a pénzügyi körülményektől függ. A másik kérelmekre nézve nézetem megegyezik az egyesületével és más megoldást nem is vélek, mint a mit önök ajánlanak. A segédtanárok helyzetét teljes mértékben méltánylom és törekvésem oda irányul, hogy a segédtanárok minél előbb rendes tanárokká lépjenek elő.”

Ezután a küldöttség méltóságos Berzeviczy Albert államtitkár úrnál tiszteltgett. Közben csatlakoztak a küldöttséghez Radó Vilmos és

* Lásd a kérvényeket a tulsó oldalon.

Felméry Albert. Elnök beszédére az államtitkár úr a következőleg válaszolt:

„Azt, hogy az egyesület egyes tanügyi kérdések megvitatása és tisztázása céljából segélyeztessék, helyén valónak találom és szívesen fogok oda hatni, hogy e kérésük teljesíttessék. A segédtanárookra vonatkozó kérelmüket méltányosnak tartom, mert azt vélem, hogy akkor, midőn fizetésük felemeltetett, a baj lényegén még segítve nem lett. A gyorsabb előléptetésnek azonban sok akadály van útjában, a melyek között a legfőbb a rendes tanárok csekély létszámában rejlik. A megoldásnak azt a módját tartom tehát leghelyesebbnek, hogy a rendes tanárok létszáma emeltessék.“

Alig tudunk számot adni azon lelkes érzelmekről, a melyeket bennünk a nagyméltóságú miniszter úr és a méltóságos államtitkár úr szavai keltettek. A legmélyebb öröm érzelmével töltött el, hogy egyesületünk iránt a bizalom, a mely megalakulása alkalmával nyilvánult, nem csökkent, sőt erősödött. Lelkes örömet okozott az is, hogy segédtanáraink ügye ily kedvező fogadtatásban részesült. De meg vagyunk győződve, a magas helyről jött szavak mély hatással fognak lenni kartársaink mindenikére is. Merítsünk azokból reményt és megnyugvást, de erőt és kitartást is!

Nagy László.

A vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz benyújtott kérvények.*

I.

Az egyesület segélyezése ügyében.

A Tanítóképző-Intézeti tanárok Országos Egyesülete azt az alázatos kérelmet terjeszti a nagyméltóságú miniszteriumhoz, méltóztassék azt működésében és céljainak megvalósításában 800 (nyolczszáz) forinttal segélyezni.

Ezen alázatos esedezésünket a következőkkel bátorkodunk megokolni:

1. Az egyesületnek az alapszabályokban kifejezett célja igen fontos és kulturális életünkre nagy mértékben kiható erejű, a mennyiben az egyesület a tanítóképzés ügyének minden oldalú, de különösen oktatásügyi szempontból való tovább fejlesztésére törekszik. Hogy főleg ezen utóbbi irányban működünk, mutatják a legközelebbi közgyűléstünkre megvitatásul kitézött tételünk. Célunk továbbá a tanítóképző tanároknak nemcsak anyagi, hanem szellemi előmenetelére is, valamint — mihelyt később anyagi eszközeink meg fogják engedni — a tudományos paedagógiai irodalomra is közvetve és közvetlenül fejlesztőleg hatni.

* Ezen két kérvény a magas miniszteriumhoz május 8-án nyújtott be a választmány határozata és megbízása következtében. (L. az egyesületi rovatot.)

Szerk.

2. Ezen czélok elérésére egyesületünk jelenleg kétféle eszköz által törekszik. Egyik: közgyűlések tartása, másik: szakközlönynek kiadása.

Hogy közgyűlésünknek irányáról és várható hasznáról Nagyméltóságodat tájékoztassuk, bátorkodunk a kitűzött tetteket ide iktatni.

A mint e tettekből is kitűnik, a felettük folytatandó eszmecsere úgy a tanítóképzés ügyének, mint a tanítóképző tanárok működésének jelentékeny hasznára válhatik. Hogy azonban a közgyűlésnek benső haszna, a hozandó határozatoknak gyakorlatilag és alkalmazható értéke lehessen, szükséges a közgyűlésnek alapos előkészítése, más oldalról tanulságossá tétele.

A közgyűlést úgy véljük célszerűen előkészíthetni, ha alkalmat adunk arra, hogy az egyes tanári testületek a maguk kebelében a tetteket behatóan megvitathassák. A cél érdekében ez még nem elég, hanem szükséges a beküldött részletes munkálatokat ki is nyomtatni és a tagok között kiosztani, hogy nemcsak a szakelődök, hanem minden egyes tag tájékozva legyen az uralkodó nézetekről. A közgyűlésről vezetendő naplók szintén kinyomandók és szétoosztandók lesznek. E nyomtatványok, valamint a közgyűlés adminisztratív vezetése jelentékeny pénzüsszegeket fognak igényelni.

A közgyűlésnek azonban lehetőleg tanulságosnak is kell lennie. E célból terveztetik, hogy ezen alkalomra az összes magyarországi tanítóképző intézetek tankönyvei, értesítői és esetleg külön kiadott tantervei, tanmenetei beszereztesse. Hasonlóképen a külföldi, különösen a német- és franciaországi tanítóképzők értesítői, tankönyvei, rajzminta- és hangjegyes iskolái meghozassanak, a melyekből ezen intézeteknek úgy tantervei, mint az egyes tárgyakból, különösen a rajzból és zenéből követett tanmenetei tanulságosan kitűnjenek. E gyűjtemény ki fogna állíttatni és tovább is az egyesület tagjainak használatára fordíttatni.

Az egyesületnek a czélok érdekében használt másik eszköze: a szakközlöny. Közlönyünk címe: „Magyar Tanítóképző“, a melynek eddig megjelent négy számát alázattal mellékeljük. — A mint ezekből kitűnik, e közlöny lényegesen előmozdítja és fenntartja a tagok között a szükséges érintkezést és eszmecserét a felmerülő fontos tanügyi tettek körül. Bel- és külföldi intézetek ismertetése által pedig nagy mértékben hozzájárul, hogy a viták minél több oldalúbbak és széles mederben folyók legyenek. Népoktatásügyi gyakorlati cikkek által pedig ez ügyre közvetlenül is fejlesztőleg igyekszik hatni. Közlönyünk a felölelt czélok-nál fogva meglehetősen terjedelmes; eddig minden száma sürűen nyomott három és fél ívet tett ki.

3. Egyesületünk kitűzött céljaihoz és felölelt eszközeihez képest kevés taggal és anyagi tényezőkkal rendelkezik. A tagok száma jelenleg alig haladja meg a 200-at. Jelenleg ugyan 685 tanítóképző tanár van (beleszámítva a hitoktatókat is); de ezek nagy részének belépésére a fennálló szomorú anyagi viszonyok és egyéb okok miatt számítanunk sem lehet. Nem gondolhatunk tehát arra, hogy az egyesület anyagi viszonyai kedvezőbbre forduljanak.

A befolyó összeg jelenleg még arra sem elég, hogy szakközlönytűnket a jelenlegi színvonalon továbbra is fenntartsuk, még kevésbé arra, hogy egyéb jelzett céljainkat is megvalósítsuk.

Kegyelmes Urunk! Élénken emlékeztünkben van még az a fogadtatás, a melyben Nagyméltóságod szerény, sőt mostoha viszonyok között megalakult egyesületünket a múlt év április havában részesíteni kegyes volt. A Nagyméltóságod ajkairól hangzott barátságos és biztató szavak az egyesületnek életerőt és munkálkodásához szilárd alapot adtak. Ezóta is, rövid egy évi fennállás alatt, újra több konkrét esetben adta Nagyméltóságod az egyesület iránt való kegyes jóindulatának tanujelét. Ez a körülmény bátorít fel bennünket, hogy, midőn egyesületünk a szervezkedés nehézségein túlesve, a rendszeres és gyümölcsöző munkához fogott, újra Nagyméltóságodnak atyai pártfogásához forduljunk és kérjük, hogy határozott alakban kitűzött céljaink megvalósítását, a mennyiben azok Nagyméltóságodnak magas tetszésével találkozhatnak, a 800 frt pénzsegélynek megadása által lehetővé tegye. Ezen egész összeg nélkül fél úton maradnánk és az egyesületnek fenntartásából a tagok és a tanítóképzés ügye számba vehető hasznot nem látnának.

Mély alázattal fordulunk tehát Nagyméltóságodhoz, méltóztassék esedezésünket nagybecsű figyelmére méltatni és a kért segélyt megadni!

II.

Az állami segédtanárok helyzetének javítása ügyében.

A Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesülete az állami tanítóképző-intézeti segédtanárok érdekében az alább következő alázatos kérelemmel bátorodik Nagyméltóságodnak kegyes jóindulatához folyamodni.

Az állami tanítóképző-intézeti tanárok már többször érezték Nagyméltóságodnak kegyes jóindulatát és atyai gondoskodását. Azok, kik eme gondoskodásnak közvetlen áldásában részesültek, örömmel ragadnak meg minden, s a jelen alkalmat is mélyen érzett haládjuknak és köszönetüknek kifejezésére. Nem kevésbé vannak eltelve ezen érzelmekkel a Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesületének tagjai is; mert Nagyméltóságodnak az anyagi helyzet javítására irányuló böles intézkedései által magát a tanítóképzés ügyét is lényegesen előmozdítva látják, másrészt, mert a legközelebbi múlt eseményekben egy szép és dicső jövő képe tükröződik vissza.

Teljes bizalommal vagyunk Nagyméltóságodnak a jövőben tervezett lépései iránt is, a melyekkel tanítóképzésünknek és a tanítóképző tanároknak ügyét előmozdítani kívánja. Mindazáltal éppen azon lelkesedésünk, a melyet a tanítóképzés és a tanítóképző tanárok minden ügye iránt érzünk, s azokat minden módon és áron előmozdítani igyekszünk, — arra indít minket, hogy Nagyméltóságod előtt azon számos bajok közül, a melyek tanítóképzésünk szabad és gyors fejlődését, tanítóképző tanáraink lelkesedett működését gátolják, egyik nem a legjelentéktelenebbet alázattal bár, de őszintén, bizalommal és sürgősen feltárjuk. Erős hitünk és reménységünk, — legalább a multnak kellemes tapasztalatai erre jogosítanak, hogy valamint máskor, úgy a jelen esetben is, kegyes meghall-

gattatást, sőt előadandó ügyünk talán orvoslást is fog találni Nagyméltóságod részéről.

Az állami tanítóképző intézetek fennállása óta a tanári karokban állandóan súlyos és fontos feladatot teljesítettek a segédtanárok. Az 1868-iki törvény intenciója szerint az igazgató mellett kiválóképpen az adminisztratív teendőket és az ifjúság paedagógiai felügyeletét végezték, de egyes tárgyak oktatásával is megbizattak. A négyéves tanfolyam felállítása alkalmával azonban a rendes tanárok száma nem emeltetett, minek természetes következménye az lett, hogy a segédtanárok is nagyobb-részt kaptak az intézeti oktatásban úgy, hogy tanóráiknak száma egyenlővé lett a rendes tanárokéval. E mellett egyéb adminisztratív és paedagógiai teendők is megmaradván, munkájuk valóban nagy mértékben, sokszor erejüket majdnem meghaladólag megsúlyosodott. Nehéz feladatokat mindennek daczára odaadással és közmegelegedésre teljesítették, mert biztatta őket a remény, hogy rendes tanároknak mihamar kineveztetvén, elérik vágyaik célját és fárasztó munkájuknak méltó jutalmát. De éppen ezen a rájuk nézve leglényegesebb ponton általában keserű tapasztalatok és csalódások érték őket.

Állami intézeteinkben 3 rendes tanár mellett (beleszámítva az igazgatót is) működik egy segédtanár. Ha tehát a legrendesebb úton történik is az előlépés, segédtanárainknak ez esetben sem lehetnek fényes és kecses kilátásaik a jövőre nézve, s bizonyára csak az évek hosszú sorának multával számíthatnak az előhaladásra. De súlyosította helyzetüket az, hogy az előléptetés nem mindig történt a szolgálati évek kellő figyelembe vételével; sokszor fiatalabb erők pár évi szolgálat után kerültek az idősebbek és tapasztaltabbak elé, vagy sajnos! — az is gyakran megesett, hogy a tanítóképzés viszonyaival nem ismerős idegen elemek előzték meg a már évek óta ezen a pályán működőket. Ezen viszonyok következtében az állami segédtanárok, hacsak valami véletlen szerencse segítségükre nem jött, ritkábban 4—5, de a legtöbb esetben 10—12 évig voltak kénytelenek és kénytelenek ma is erkölcsi és anyagi haladás nélkül terhes munkájukat végezni. Mondanunk sem kell, hogy ezek a nehéz viszonyok, végnélküli eredménytelen várakozások, vagy még inkább az esetleges mellőztetések alkalmasak arra, hogy a lelelkesebbnek is kedvét, önértetét szegjék, működését megbénítsák, sőt néha az anyagi romlásnak tegyék ki. Valóban nincs oktatásügyi intézet, sőt hivatal sem Magyarországon, a melynél az előléptetésre oly kedvezőtlen kilátások és természetellenes állapotok állnának fenn, mint állami tanítóképző segédtanárainknál! Különösen kedvezőtlen világításba jutnak a mi viszonyaink, ha a középiskolákat tekintjük, a melyeknél az 1883-iki törvény értelmében a helyettes tanár 3 évi működése után rendes tanárrá nevezetik ki.

A dolgot legegyszerűbben megoldandónak ugyan úgy vélnők (s ez más fontos okokból is szükséges volna!) hogy a rendes tanároknak száma a tanítóképző intézeteknél szaporittassék, de — ettől eltekintve — az említett bajoknak egyik fő kútforrását abban látjuk,

hogy a segédtanárookra nézve bármily előléptetési szabályzatnak nincs sem a törvényben, sem a miniszteri rendeletekben semmiféle nyoma. A tanítóképző tanároknak egy kipróbált munkásokból álló és nem jelentéktelen számú csoportja esedezve fordul Nagyméltóságod kegyelmességéhez ügyének jobbra fordításáért és rendezéséért. Mi, Egyesület, pedig hisszük, hogy az előléptetési szabályozása kívánatos volna általában a tanítóképzés ügye érdekében is. A segítséget olynemű intézkedéssel véljük alázattal, elérhetőnek, hogy: 1. az állami tanítóképző segédtanárok közvetlen hatóságuk elismerő bizonyítványa alapján jövőben 3 évi szolgálatuk után rendes tanári állásra léptessenek elő; 2. minden közép- és polgári iskolai tanár előbb segédtanárként alkalmaztassék.

Habár alázattal előterjesztett nézeteink sok tanártársunknak lelke mélyéből merítvék s az eldöntésre már teljesen megértek: ismerve a különböző akadályokat, a melyek között első helyen fináncziális viszonyaink állanak, nem merjük bizton remélni, hogy eme óhajaink mind azonnal teljesülésbe menjenek. De bátorkodunk ez alkalommal a segédtanárok anyagi helyzetére vonatkozólag egy másik, kezdettől fogva fennálló sérelmes állapotot a legmélyebb tisztelettel felemlíteni, a mely éppen oly kevéssé méltányos, mint az előbbi, míg megszüntetése, hittünk szerint, nem ütközik akadályokba.

Ugyanis míg rendes tanáraink 100 frt évötödös pótlékot élveznek, addig a segédtanárok törzsfizetésük 10%-át, vagyis — az előbbi fizetés szerint — 45 frtot kapnak. Pedig a rendes tanárokéval egyenlő képzettségük van s velük egyenlő munkát teljesítenek! — Mivel az 1880. évi 32,944. sz. a. kelt miniszteri magas rendelet szerint az előbb szerzett pótlék összege továbbra is érintetlenül marad: a segédtanárok 30 évi szolgálatuk alatt, rendes tanárrá neveztetésük esetén is, visszaható javítás nélkül tartják meg a 45 frt pótlékot, s így ha, mint segédtanárok, 1—2 pótlékot szereznek, 20—25 év alatt 1000—1300 frt vesztéséget szenvednek. Az újabban bekövetkezett fizetésfelemelés kulcsa szerint ugyan jövőre kissé magasabb pótlék illeti meg őket, de még ekkor is jelentékeny károsodást szenvednek; pedig nem elég károsodás volt-e az illető segédtanárra nézve az, hogy oly sok ideig kellett a rendes tanári fizetést a kedvezőtlen előléptetési viszonyok miatt nélkülözni?

Méltányosnak véljük ezért, hogy a segédtanárok évötödös pótléka 100 frtra emeltessék.

Bátorkodunk alázatos kérelmeinket a következő pontokba összefoglalni:

1. Az 5—10 év óta alkalmazásban levő állami tanítóképző intézeti tanárok mielőbb léptessenek elő.

2. Általában kívánatos a jövőre nézve oly intézkedésnek megállapítása, hogy az állami tanítóképző-intézeti segédtanárok 3 évi sikeres működésük után rendes tanárokká neveztesse ki. A mennyiben pedig ennek keresztülvitele jelenleg elháríthatatlan akadályokba ütköznék:

3. Emeltessék úgy a jövőre, mint a multra vonatkozólag visszahatólag: a segédtanárok évötödös pótléka 100 frtra.

Kegyelmes Urunk! Segédtanáraink nagyobb része 28—30, sőt 35 éves egyénekből áll, a kiknek már koruknál fogva is családot kellene

alapítaniok, de a viszonyoknál fogva teljes mértékben hiányzanak ehhez az anyagi feltételek. S ha mégis elhatározták magukat egyesek eme tanári állásukhoz nagyon illő lépésre, ők és családjaik bizonyára oly anyagi körülmények között élnek, a melyek nagyon nehezé teszik rájuk nézve a várakozást. A Nagyméltóságod által nem régen kieszközölt fizetésfelemlés enyhítő balzsam volt az ő és családjaik nélkülözéseire. Most újra ezen áldást hintő kézhez folyamodunk, hogy az ő még mindig létező lényeges bajaik meggyógyítsanak, s különösen, hogy a jövőre való kedvezőtlen kilátások megjavuljanak.

Midőn a baj orvoslási módjára vonatkozólag is bátorkodtunk alázatos véleményünket elmondani; szükségesnek tartjuk kijelenteni, hogy feltétlen bizalommal vagyunk Nagyméltóságodnak ez ügyben teendő bármely intézkedése iránt; mert reméljük, hogy bölcs belátásának sikerülni fog, esetleg talán a mi javaslataink tekintetbe vételével, a leghelyesebb megoldást megtalálni.

NÉPOKTATÁS.

Nehány észrevétel Somogyi G. úrnak „Az egységes népiskola“ című cikkére.

Somogyi G. úr a „Magyar Tanítóképző“ idei IV. füzetében az egységes népiskoláról hosszasan értekezik s értekezésében a polg. iskolai intézménnyel is foglalkozik. Legyen szabad nekem e kérdés felől s különösen az értekezésnek a polgáriskolát illető részéről szerény véleményemet e folyóiratban elmondanom.

A tisztelt értekező a népiskoláról sok helyes dolgot mond el; így igen helyesen körvonalozza, hogy a népiskola által nyújtandó műveltségnek nemzeti jellegűnek kell lenni s hogy ma „a magyar nyelv tanításáról“ szóló 79-diki t.-cz. hatályba lépése után s általában a magyar állam magasabb érdekei szempontjából is a nem magyar ajkú népiskolákban is a magyar nyelvet nem mint tantárgyat kell tanítani, hanem azt a legtöbb tantárgy tanításánál tannyelvül kell használni. Igaza van értekezőnek abban is, hogy az osztatlan, sőt még a kétoktatú népiskola is az osztott népiskolával a tanítási eredmény tekintetében nem versenyezhet, mert az osztatlan népiskolában a tantárgyakat bármily ügyesen csoportosítsuk is, — egy-egy évfolyamra heti 9 óránál nem jut több, már pedig csakis ezen idő alatt foglalkozik a tanító közvetlenül az osztálylyal s nyújt valódi tanítást.

Bizony az osztatlan népiskola általánosan elismert tökéletlen tanítási szervezete csak az anyagi kényszer által tartatik fenn s e miatt nem pótolhatik illetve helyettesíttetik a tökéletesebb szervezetű osztott vagy legalább is a többosztatú népiskola által. Az általa elért csekély mértékű tanítási eredménynél és a tanulók figyelőképességétönkretevéő általánosan ismert káros hatásánál fogva nagy mértékben kompromittálja a népiskolai intézményt úgy a középiskolák előtt, mint az élet-

ben. Valóban csak a legszerényebb oktatásügyi igényeket elégíti ki, s legfennebb faluhelyeken s tanyákon a tisztán földművelő és gazdálkodó polgárok érdekeit szolgálja, de azt is tökéletlenül. Azon idő legnagyobb része, mit a tanulók az osztatlan népiskolában csendes foglalkozással töltenek, ha nem is egészen, de nagy részben elveszett idő rájuk nézve, mert hiszen a csendes foglalkozások teljes ellenőrzésére és átvizsgálására a tanítónak ideje sincs s hogy pedig esetleg az iskolán kívüli kevés idejét is egészen feladatjavítgatásokra s átvizsgálásokra fordítsa, azt tőle, ki amúgy is erejét csaknem felülmuló munkával van terhelve, kívánni nem lehet.

De az eredménytelen tanítás vádja alul az osztott népiskola sem vonhatja ki egészen magát, így pl. a polgáriskola I. osztályába lépő tanulóknak az általuk már tanult legegyszerűbb dolgokról sincs alapos és öntudatos ismeretük; a polgáriskolának buzamosabb ideig kell hatnia ezen I. osztályos növendékeire, míg azok megtanulnak kissé rendszeresebben és biztosabban gondolkozni s általában tanulni. S így van ez a középiskolába belépő tanulókkal is, azért sürgetik ezen iskolák az előkészítő osztályok felállítását. Mit szóljunk azután a népiskolai bizonyítványok megbízhatatlanságáról, mikor a jó, sőt a jeles osztályzatú tanulókkal semmi sem lehet menni? Azon népiskolai tanulók, kik az elemi iskola V. és VI. osztályait végezték el s így a szabályrendeletek értelmében a felvételi vizsgálat letévése mellett a polgáriskola II. osztályába léphetnének át: csak igen ritkán, kivételes esetekben tudják a felvételi vizsgát letenni; számtani, nyelvtani, föld- és természetrajzi ismereteik roppant fogyatékosak.

A népiskolai oktatás által felmutatott ezen csekély eredménynek többféle oka van; egyik legfőbb oka kétségtelenül az elemi iskolai tanulók nagy száma; az osztott népiskolában is többnyire 70—80 tanulóval kell egy tanítónak foglalkoznia — az osztatlan népiskolában rendszeresen többel is kevesebb ideig — már pedig eunyi gyermeket kikérdezni, tanulásbeli előmenetelüket ellenőrizni, figyelmüket próbára tenni, szóval velük individualiter foglalkozni nem lehet. Ez szolgáltat okot a népiskolai szemléltető módszer tökéletlen keresztülvitelére s a kérdve kifejtő módszer túlságba hajtására is, mely hibásan a felsőbb osztályokban is épp olyan mértékben alkalmaztatik, mint az I. és II. osztályban. E túlhajtáson azt értem, hogy a túlságos kérdezgetés könnyen oda vezethet, hogy a tanulók rászoknak arra, hogy a kérdésekben kifejezett irányításokra s gyakran úgyszólván a kérdésekben mintegy készen megadott feleletekre tudnak rövid és hiányos feleleteket adni; arról pedig, hogy ismereteiket némi önállósággal, saját gondolkodásuk segítségével fejezzék ki, a túlságba vitt s ép azért gondolkodásra nem ösztönző, sőt az alul sok esetben felmentő kérdezgetés szoktatja el.

A népiskola által elérendő tanítási célznak nem eléggé szabatos s mondhatni igen tág meghatározása is egyik oka a tanítás eredménytelen voltának. Így pl. a népoktatási törvény az ismeretek legfontosabb elemeinek tanítását tüzi ki az elemi iskola oktatási céljául s a tanterv is ezen legszükségesebb elemeket foglalja magában; ismeretes miniszteri rendeletek pedig azt kívánják, hogy a népiskola tanítson meg írni, olvasni és számolni. Ezen normatívumok mellett egyes szak-

férfiaink más- és másképpen határozzák meg a népiskolai tanítás feladatát, így legközelebről véve a példát S. G. tisztelt czikkiró úr már úgy vélekedik, hogy a népiskolai tanítás célja az általános műveltség megadása. Szembeszökő e három vázolt cél között a nagy különbség, az utóbbi — t. i. az általános műveltség megadásának célul való kitűzése — tagadhatatlanul a legtágabb értelmű s a legkevésbé megvalósítható cél. Mit értünk tulajdonképpen általános műveltség alatt? Ezt minden ember a saját műveltségének foka szerint határozhatja meg; czikkiró úr bizonyosan mást ért, mint az x-i kántortanító s Brassai ismét mást, mint a czikkiró úr.

Mi legyen aztán az az egységes népiskola? Ezt a nevezett értekezésből világosan kivenni nem lehet. A mennyire jogosult az egységes középiskola eszméje (mely, úgy látszik, az egységes népiskola analógiájára vezette czikkirót), ép annyira jogosulatlan s kivihetetlen az egységes népiskola. A különböző tudományos pályákra való magasabb képzéshez szükséges alapvető ismereteket a megfelelően szervezett egységes középiskola nyújthatja, de a népiskola előtt nem áll ilyen egységes cél s ennél fogva, míg annyi mindenféle és szétágazó érdeket kell szolgálni a népiskolának, míg a népiskolák legnagyobb része felekezeti jellegű s mintegy 78%-a osztatlan, tehát az egységesítésre tökéletlen és alkalmatlan szervezetű, egységes népiskolára nincs semmi szükség, de az nem is valósítható meg. Hiszen maga czikkiró is helyesen azt kívánja, hogy a különböző szerkezetű, tehát az osztatlan a két- vagy háromosztatú és az osztott népiskolák számára más meg más terjedelmű anyagot kell kijelölni s hiányául rójja fel a népokt. törvénynek, hogy az sem az elvégzendő anyagban, sem a különfajta iskolák által kiállítandó bizonyítványokban különbséget nem tesz. Ilyen előzmények után, tehát miután a népiskola hajlékonyságát s a különböző adott viszonyokhoz való alkalmazkodó képességét elismeri czikkiró s mégis arra a végkövetkeztetésre jutni, „hogy az osztott és az osztatlan iskola egymásiránt való viszonyának ilyenmő szabályozása a népiskola egységének nem hogy ártana: de az egység megvalósításának elengedhetetlen kelléke“ — ez egy kis következetlenségre mutat.

Azért foglalkoztam a népiskolai oktatás tökéletlenségének s az egységes népiskola lehetetlenségének s bátran mondhatom szükségtelenségének kimutatásával oly részletesen, hogy czikkirónak a polgáriskolai intézményre vonatkozó téves felfogását kimutathassam. Czikkiró a népiskola egysége megvalósulásának egyik akadályát a népiskolai tanintézetek szerves kapcsolatának hiányában találja s így szerinte „minden egy célra szolgáló magasabb fokú intézetnek a közvetlen alatta álló intézet folytatásának kellene lennie. De minthogy a polgári és a felsőbb leányiskolák növendékeiket a népiskola negyedik osztályából vonják, tehát épen akkor, mikor a népiskolának munkáját be kellene fejezni s mikor alkalma volna bebizonyítani, hogy a rábizott feladatnak képes megfelelni: ennél fogva ezen iskolák útjában állanak az egységes népiskola fejlődésének. Mind ezen okoknál fogva az igazi polgári iskola magva a mi jelenlegi felső népiskoláinkban van, mert a felső népiskolát végzett ifjú

sem vasuti, sem táviró tiszt stb. nem lehet, tehát ú. n. polgári életpályát kell választania; továbbá azért is, mivel a felső népiskola az elemi iskola egységes fejlődését nem gátolja, sőt annak inkább természetes betetőzését képezi. "Felhossa czikkiró vádul azt is, hogy a rendszerben és módszerben is nagy különbség van a polgári és elemi iskola között (?!), előbbiben a szakrendszer, utóbbiban az osztályrendszer divik; szerinte a népiskola tanít, a polgári és felsőbb leányiskola már előadni kíván (?!).

Ezen megokolásokban látszólag sok bizonyít czikkiró mellett, de közelebről s elfogulatlanabban nézve a dolgot, egészen más eredményekre s itt-ott képtelenségekre is akadunk. Először is kérdem, hogy vajjon képes-e a népiskola V. és VI. osztálya olyan oktatást nyújtani, mely a polgári iskola és a felsőbb leányiskola, vagy a középiskola I. és II. osztálya által nyújtott oktatásnak megfelelne? Az osztatlan népiskola hiányos szervezeténél és felszerelésénél fogva erre teljesen képtelen, annak felsőbb osztályaiban általában keveset tanulnak a gyermekek; ezek tehát csak faluhelyeken, tanyákon, hol semmiféle jobb iskola nincs, tesznek szolgálatot. Igénybe vételik a tanulók részéről idővesztéssel, úgyszólván évek elvesztésével jár (? Szerk.); mert az osztatlan népiskolában 6 év alatt sem tanul annyit a tanuló, mint egy jól vezetett iskolában 4 év alatt. De az osztott népiskola V. és VI. osztálya sem nyújt még csak megközelítőleg sem oly alapos és öntudatos képzést (? Szerk.), mint a polg. iskola I. és II. osztálya vagy a középiskola ugyanazon osztályai, melyeket pedig szintén helyettesítetteti vél czikkiró a népiskola V. és VI. osztályai által. A polg. iskolában épen a szakrendszernél fogva olyan tanárok tanítanak, kik tárgyuakat alaposan értik s így behatóan és rendszeresen tanítanak; másfelől a polgáriskolák többnyire taneszközökkel is megfelelően el vannak látva s ennél fogva a szemléltetésen és a kísérletezésen alapuló tanítás is sikerebb lehet, mint a megfelelő tanszereket nélkülöző elemi iskolák felsőbb osztályaiban. Erre czáfolatul még azt sem lehet mondani, hogy a népiskolát el kell tehát jobban látni taneszközökkel, mert ez egyfelől nehezen vihető keresztül, de az eredmény elérésére még mindig nem elég.

A polgáriskolák (s a felsőbb leányiskolák is) népoktatási intézetek ugyans csak mint ilyeneknek van jogosultságuk, de egyúttal továbbképző iskolák is, melyeket a legtökéletesebb szervezetű el. iskolai V. és VI. osztályok sem pótolhatnak. Más a célja mindkétféle iskolának; az elemi iskola azon nagyobb néprétegek igényeit elégíti ki, a melyek az ismeretek legelemibb részeivel, az írással, olvasással és számolással megelégednek (? Szerk.) s ha ezen alapokat a népiskola jól lerakta, úgy sikeresen megoldotta feladatát. A polgári iskolák feladata a továbbképzés s a praktikus élethez, a gazdák, iparosok és a kereskedők számára szükséges mindennemű ismeret nyújtása. Mint a hogy azt legközelebről gróf Csáky szeretett közoktatási miniszterünk is kifejezte a képviselőházban tartott beszédében, midőn mintegy programjául tűzte ki a polgáriskolák fejlesztését és számuk szaporítását.

Igy állván a dolgok, bátran mondhatjuk, hogy a 6 osztályú s az osztatlan népiskolák főképp kisebb községekben, falvakban, tanyákon vannak helyükön, a kisebb és nagyobb városokban pedig — hol az ipari s

kereskedelmi viszonyok fejlettebbek s a polgárságnak is magasabb tanügyi igényei vannak — polgáriskolák szervezendők. Ezek fogják a középiskolákba nem való elemeket is helyes útra terelni. Ilyen helyeken a népiskola V. és VI. osztályai már nem olyan fontosak.

A mi már most azt a kérdést illeti, hogy czikkiró szerint a felső népiskola képezi egy olyan polgáriskolának magvát, mely igazán polgári osztályt nevel, a fentebbiekben némileg erre is meg van adva a felelet. De eléggé megfelelt erre a felső népiskolák felállítására óta szerzett 20 éves tapasztalat is, mely azt bizonyítja, hogy ezen iskolák azért, mert tanítványaikat a népiskola VI. osztályának végzése után vehették s mert mint továbbképző iskolák, az őket megillető bizonyos kiváltságokban nem részesítették, tehát éppen azon két oknál fogva, melyeket czikkiró mellettük hoz fel, mindig néptelenek voltak. Még akkor is, ha közelükben semmiféle más konkurrens iskola sem volt is, melyek a növendékeket már a IV. osztályból magukhoz vonták volna. Ezen iskolák többnyire úgy segítettek és segítenek ma is magukon, hogy a törvény intézkedéseit mintegy megkerülve a népiskola IV. és V. osztályait végzett tanulókat vették fel felvételi vizsgálatok alapján. A hol pedig polgáriskolává alakították át, ott azonnal megnépesedtek. Látható tehát, hogy a czikkiró által nagyon is méltányolt felső népiskolák, melyek szervezetüknél fogva ugyan keveset háborgathattak volna a népiskolának annyira dicsőített egységét, mégis a népiskolai oktatás tökéletlenségénél fogva kényszerítve voltak, azt mégis háborgatni, vagy pedig polgáriskolává átalakulni. Ilyen tehát a Somogyi úr ideális polgáriskolája.

Ahhoz is sok szó fér, hogy a polgári és a közép kereskedelmi szaktanfolyammal megtöltött polg. iskola a szorosabban vett polgári életpályákról az embereket elvonja. Hát az ipari és a kereskedelmi pálya, meg az a néhány alsóbb hivatalnoki pálya, melyre ezen iskolák előkészítenek, nem polgári életpályák-e? Az ilyen alsóbb hivatalokra meggyőződés szerint csakis a polg. és keresk. iskolák képesíthetnek, mert hiszen a középiskolák nem erre a célra szolgálnak s a tehetségebb tanulók onnan úgy sem mennek ilyen pályákra, hanem tovább folytatják tanulmányaikat. Helyes tehát, ha a polgáriskolák ilyen irányú kedvezményben részesülnek s így a középiskolákból az oda nem való elemek — kik ügyis csak terhei a középiskolai oktatásnak — kiszorítottak. Másfelől az is helyes, ha némely polg. iskolában tekintettel a helyi viszonyokra (t. i. hol közel középiskola nincs) a latin fakultatív tárgy gyanánt számíttatik, mert a polg. iskola a nélkül, hogy célját — a gyakorlati életpályákra való képzést — feladná, igen sok helyi érdeknek tehet jó szolgálatot. Nem akarom ezzel azt mondani, hogy a polgáriskola korcs középiskola legyen s erre ne is törekedjék, hanem azt csak mellékezelnek tekintse ott, hol a helyi viszonyok olyan szolgálatot kívánnak tőle. Az az állítása czikkirónak, hogy az elemi iskola tanít s a polgáriskola pedig előad, utóbbira nézve teljesen légből kapott állítás, tanít az különben, mint az elemi iskola (? Szerk.) Czikkiró e téren tájékozatlanságot árul el. Valamint ott is, mikor azt mondja, hogy a jelenlegi polgáriskolát nemcsak népoktatásunk, de egy-

általában közoktatásunk keretébe beilleszthetőnek nem találja. Míg a nép nagy tömegének az elemi iskolai oktatás által nyújtható magasabb gyakorlati, de nem tudományos irányú, vagyis a felsőbb oktatásra előkészítő képzésre szüksége van: addig a polg. iskolának is megvan a maga létjoga; bizonyos iskolák, mint pl. első sorban a tanítóképzők, ipari, kereskedelmi, gazdasági iskolák, továbbá iparművészeti iskolák számára is a polg. iskolák készíthetnek legjobban elő, sőt vannak hivatva arra is, hogy a középiskolákat felesleges terheiktől, az oda nem való elemektől megszabadítsák, sőt a helyi viszonyok kényszerítő hatása alatt mellékes feladatuk gyanánt tűzhetik ki a középiskolák helyettesítését is, ha nem is általánosan, de tanítványaik egy bizonyos részére nézve.

Ha a felső nép és polg. iskola közül van valamelyikben életképesség, úgy ez a polgáriskolában van s kívánatos, hogy ez fejlesztessék és a felsőbb népiskolák is inkább polgáriskolákká alakíttassanak át. De a fejlesztés ne úgy történjék, mint a hogy cikkíró véli, hogy talán szervelesen összekapcsoltassék a polgáriskola az elemi iskolával s annak továbbfolytatása legyen, tehát afféle 8 vagy többosztályú elemi iskolává alakuljon, hanem a jelenlegi alapon oly irányban, hogy az ipari, kereskedelmi és gazdasági szükségleteknek megfelelőbb legyen. Ne vezettessük magunkat félre azzal, hogy a francziák és németek a felső népiskolákkal akarják továbbfejlesztetni az elemi iskolákat, mert ne feledjük, hogy ott már régen kifejlődött a művelt középosztály s náluk igen sok a szakiskola, melyek az ipari, kereskedelmi és gazdasági pályákra képeznek; de nálunk e feladatot megoldani s a művelt középosztályt képezni főképp a polgáriskola feladata. Ezért nem lehet a mi tanügyi viszonyainkat mindig külföldi minták után alakítani. Ne bántsuk tehát a polgáriskolai intézményt, mely itt-ott ugyan reformokra szorul, de alapjában véve helyesebb szervezettel bír, mint bármelyik e fajta külföldi intézet. Különben nyugodtak lehetünk a polgáriskolai intézmény ellen felmerülő támadások felől, mert a legilletékesebb helyeken mind jobban-jobban kezdik belátni a polgáriskola szükségességét s a jelenlegi szervezet kiinduló pontjának helyességét s nagyon is beilleszthetőnek tartják azt a közoktatásügy keretébe. Eléggé megörvendeztethették erről a polg. iskolai ügy minden barátját a miniszter úrnak a görög nyelvi vita alkalmával kifejezett nézetei és tervei, melyek, hogy minél előbb a megvalósítás felé közeledjenek: mindnyájunknak leghőbb óhajta.*

Miklós Gergely.

* Határozott nézetem az, hogy lapunknak feladata nem csak oly vélemények közlése, a melyek a szerkesztő és a valószínű többség nézetével megegyeznek; mert a többséggel szemben a kisebbség, sőt az egyén véleménye is meghallgatandó. Jelen cikkkel is több tekintetben nem értek egyet, több állítását helyesnek, a valósággal összeegyeztethetőnek nem találom, s bizonyára a tanítóképző tanárok többségének véleménye is más, mert a dolog természeténél fogva mi a népiskola céljának nem lenyomására, hanem a czélszerű fokig való továbbfejlesztésére törekszünk. Azonban, mivel e cikk tisztelt írója a népoktatási tanügyi szervezetnek több nagy-érdekű és kiválóan fontos pontját érinti, s mert alkalmul szolgálhat ez tanítóképző tanárainknak álláspont megjelölésére: közöltük e máskülönben érdekesen és elmeélel írt cikket. Szívesen veszünk az ügyszó való tárgyilagos hozzászólásokat. *Szerk.*

„Aranyszabály.“*

Alig van számtani művelet, a melynek módszertani fejtegetésével paedagógiai szaklapjainkban többször találkozunk, mint a hármasszabályéval. Méltán is, mert a számtani szabályok között ez egyike azoknak, a melyek a gyakorlati életben a legtöbbször nyerne alkalmazást. Már a régiek is annyira elismerték ennek nagy hasznát, hogy „arany szabály“ (regula aurea) elnevezéssel ruházták fel. Tartsuk meg mi is ezt a méltán megérdemelt, de ma már kevésbé használt nevet.

Az aranszabály megfejtésénél alkalmazott módszerek közül különösen az x -es formularé sok kívánni valót hagy fenn. Messze vezetne azonban ennek kritikája. E helyett törekszem az arany szabály megfejtésének s egyúttal tanításának egy racionális, gépiességtől ment módját előtűntetni.

Kerülni fogom a hosszadalmas, szószaporító elméleti fejtegetéseket, a mi bizonyára könnyebb vége volna a dolognak, hanem egyes példákban fogom eljárásomat bemutatni; mert: „verba volant, exempla trahunt“. Örvidenek, ha az én példáim nemesak beszélnek, hanem meggyőzőnek is.

No, de fogjunk a munkához! Lássuk, minő feladatok tartoznak ide!

Ha 1 öl fának az ára	= 12 frt
2 „ „ „ „ 2 × 12 frt	= 24 „
3 „ „ „ „ 3 × 12 „	= 36 „
4 „ „ „ „ 4 × 12 „	= 48 „
5 „ „ „ „ 5 × 12 „	= 60 „

s így tovább.

Mármost, minthogy 2 öl fának az ára 2-szer annyi, 3 öle 3-szor annyi, 4 öle 4-szer annyi, 5 öle 5-ször annyi mint egy öle, ebből önként következik, hogy egy ölnak árából több ölnek árát úgy számítjuk ki, hogy az egy ölnak árát az ölek számával szorozzuk; és most ebből folyólag, mi természetesebb mint az, hogy 1 ölnek ára annyi, mint 2 öl árának fele, vagy 3 öl árának 3-da, vagy 4 öl árának 4-de, vagy 5 öl árának 5-de, s így tovább; tehát több ölnak árából az 1 ölet úgy számítjuk ki, hogy az árt az ölek számával elosztjuk. Ezek nyomán: több ölnak árából, több ölnek árát úgy számítjuk ki, hogy előbb kiszámítjuk 1-ét s abból a kértett mennyiséget úgy — a mint mondok; tehát így:

Ha 5 öl fának az ára 60 frt: 12, 23, vagy 34-é mennyi?

Felelet:

1 ölnek ára a 60 frt 5-de	= 12 frt:
12 „ „ 12 × 12 frt	= 144 „
23 „ „ 23 × 12 „	= 276 „
34 „ „ 34 × 12 „	= 408 „

s így tovább.

A mit az ölekről s azok áráról mondtunk, ugyanazt mondhatjuk bármely más árujáról s azok áráról; nemesak, de ugyanazt mondhatjuk általán

* Feladataink és pedig a lényegesek közé tartozik gyakorlati útmutatások és mintaleczkék által is közvetlenül fejlesztőleg hatni a tanítóképzői és a népiskolai oktatásra. Szívesen veszünk ily irányú mintaszerű közleményeket. Szerk.

bármely két mennyiségről, melyek oly egybefüggésben vannak egymással, hogyha az egyik 2-szer, vagy 3-szor, vagy 4-szer, vagy 5-ször — vagy akárhányszor nagyobbodik vagy kisebbedik, ugyanakkor a másik is 2-szer, 3-szor, 4-szer, 5-ször, azaz ugyanannyiszor lesz nagyobb vagy kisebb; más szókkal: az egynevű mennyiségek egyenlő mérték-szerben nőnek vagy apadnak.

Egy pár példa kidolgozva:

1. $10\frac{1}{2}$ méter kelmének az ára 6 frt 30 kr.: 24-é mennyi?

Megfejtés. Ha $10\frac{1}{2}$ m. ára 6 frt 30 kr.: tehát

$$\frac{1}{2} \text{ m. ára } 6 \text{ frt } 30 \text{ kr-nak } 21\text{-de} = \frac{6.30 \text{ frt}}{21} = 30 \text{ kr.};$$

$$1 \text{ m. ára } \frac{6.30 \times 2}{21} = \frac{12.60}{21} = 0.60 \text{ frt} = 60 \text{ kr.};$$

$$24 \text{ m. ára } 24 \times 60 \text{ kr.} = 14 \text{ frt } 40 \text{ kr.}$$

2. $\frac{9}{10}$ mázsa árúnak az ára $67\frac{1}{2}$ frt: $\frac{3}{4}$ mázsáé mennyi?

Megfejtés. Ha $\frac{9}{10}$ mázsa ára $67\frac{1}{2}$ frt:

$$\frac{1}{10} \text{ mázsa ára } 67\frac{1}{2} \text{ frtnak } 9\text{-de} = 7\frac{1}{2} \text{ frt} = 7 \text{ frt } 50 \text{ kr.};$$

$$1 \text{ " " } 10 \times 7.5 \text{ frt} = 75 \text{ frt};$$

$$\frac{1}{4} \text{ " " } 75 \text{ frtnak } 4\text{-de} = 18\frac{3}{4} \text{ frt} = 18 \text{ frt } 75 \text{ kr.};$$

$$\frac{3}{4} \text{ " " } 3 \times 18.75 \text{ frt} = 56\frac{1}{4} \text{ frt} = 56 \text{ frt } 25 \text{ kr.}$$

3. Ha $5\frac{5}{8}$ mázsa árúnak az ára 180 frt, 1440 frtért hány mázsát adnak?

Megfejtés. Ha 180 frtért $5\frac{5}{8}$ mázsát adnak akkor

$$1 \text{ frtért } 5\frac{5}{8} \text{ mázsa: } 180 = \frac{45}{8 \times 180} \text{ mázsát adnak; tehát}$$

$$1440 \text{ " } \frac{45 \times 1440}{8 \times 180} = 45 \text{ mázsát.}$$

4. Egy cseléd $9\frac{1}{3}$ hónapi bére $117\frac{3}{5}$ frt; hát 1 évi mennyi?

Megfejtés. Ha $9\frac{1}{3}$ hónapi bére $117\frac{3}{5}$ frt,

$$\frac{1}{3} \text{ hónapi bére } 117\frac{3}{5} \text{ frt: } 28 = 4\frac{1}{5} \text{ frt};$$

$$1 \text{ " " } 3 \times 4\frac{1}{5} \text{ frt} = 12\frac{3}{5} \text{ frt};$$

$$1 \text{ évi " " } 12 \times 12\frac{3}{5} \text{ frt} = 151\frac{1}{5} \text{ frt.}$$

5. 1000 frt évenként 55 frt kamatot hajt, 8900 frt ugyanannyi idő alatt mennyit hajt?

Megfejtés. Ha 1000 frt 55 frtot hajt:

$$1 \text{ frt hajtja } 55 \text{ frt } 1000\text{-dét} = \frac{55}{1000} = \frac{11}{200} \text{ frtot; s így}$$

$$8900 \text{ " hajt } 8900 \times \frac{11}{200} = \frac{8900 \times 11}{200} = \frac{979}{3} = 489\frac{1}{3} \text{ frtot.}$$

Ha 1 kőmives valamely munkát 60 nap végez:

2 " ugyanazt a " 30 " végzi;

3 " " " 20 " "

4 " " " 15 " "

5 " " " 12 " "

s így tovább.

Mint-hogy 2 kőművesnek bizonyos munka elvégzésére csak félannyi, 3 kőművesnek 3-adrész-annyi, 4-nek 4-edrész-annyi, 5-nek 5-ödrész-annyi idő kell, mint 1 kőművesnek: tehát 1 kőműves munkaidejéből több kőműves munkaidejét úgy számítjuk ki, hogy az 1 kőműves munkaidejét (munkanapjainak számát) a több kőműves számával elosztjuk; és: mint-hogy 1 kőművesnek 2-szer annyi idő kell valamely munka elvégzésére, mint 2 kőművesnek, 3-szor annyi, mint 3 kőművesnek, 4-szer annyi, mint 4 kőművesnek, 5-ször annyi, mint 5 kőművesnek, s így tovább; ebből érthető, hogy több kőműves munkaidejéből 1 kőműves munkaidejét úgy számítjuk ki, hogy a munkanapok számát a kőművesek számával szorozzuk.

Itt is ha tudjuk, hogy bizonyos munka elvégzésére több kőművesnek mennyi idő kell, abból kiszámíthatjuk több kőműves munkaidejét ugyanezen munka elvégzésére. Ugyanis kiszámítjuk előbb, mennyi idő kellene 1 kőművesnek úgy, hogy a tudvalevő napok számát az illető kőművesek számával szorozzuk, utóbb az így kijött számot a kértett kőművesek számával elosztjuk s így kikapjuk a három megadott számhoz a negyediket. Például:

Ha 5 kőműves valamely munkát elvégez 12 nap: 8, vagy 24, vagy 32 kőműves ugyanazt a munkát hány nap végezné el?

Mint-hogy 5 kőművesnek 12 nap kell, tehát

1	„	5 × 12 nap =	60 nap kell;
8	„	60 nap : 8 =	7½ „ „
24	„	60 „ 24 =	2½ „ „
32	„	60 „ 32 =	1⅞ „ „

A mit a kőművesekről s azok munkaidejéről mondottunk, ugyanazt mondhatjuk bármiféle munkásokról s azok munkaidejéről; sőt áll ez az igazság bármely két mennyiségről, ha azok oly mértékszerben vannak egymáshoz, hogy mikor az egyik 2-szer, vagy 3-szor, vagy 4-szer, vagy 5-ször, vagy akárhányszor nagyobbodik, a másik ugyanakkor 2-szer, 3-szor, 4-szer, 5-ször, vagy ugyanannyiszor kisebbedik; vagy megfordítva: ha az egyik nehányiszorta kisebbedik, a másik ugyanannyiszorta nagyobbodik; más szóval: az egyenlő mennyiségek visszas mértékszerben viselkednek.

Ilyen feladatok ezek:

1. 6 munkás elvégez valamely munkát 24 nap; hány munkás végezné el ugyanazt a munkát 16 nap?

Megfejtés. Ha 24 nap elvégzi 6 munkás: akkor

	1 nap elvégzi	24 × 6 munkás =	144 munkás; és
	16 „ „	144 munkás : 16 =	9 „
Vagy:	24 „ „	6 „	
	8 „ „	3 × 6 „ =	18 „
	16 „ „	18 munkás : 2 =	9 „

2. 1350 frt 8 év 4 hónap alatt hajt bizonyos kamatot; 7500 frt ugyanannyit mennyi idő alatt hajt?

Megfejtés. Ha 1350 frt 8⅓ év alatt hajtja:

1 frt	1350 × 8⅓ =	11250 év alatt;
7500 „	11250 : 7500 =	1½ „ „

Vagy: 1350 frt hajtja 8⅓ év alatt;

$$50 \text{ frt hajtja } 27 \times 8\frac{1}{3} = 225 \text{ év alatt;}$$

$$7500 \text{ „ „ } 225 \text{ év : } 150 = 1\frac{1}{2} \text{ év alatt.}$$

Az ilyenmő feladatok kiszámításának azon kívül, melyet a közelebbiekben alkalmazánk, t. i. hogy előbb kiszámítjuk az abszolút egy-ét, s aztán abból a kérdett mennyiségét, — van még egy igen érdekes és tanulmányos módja, mely a mily természetes, ép oly egyszerű; illő ezzel is megismertetni a tanulókat. E mód és e módnak alkalmazása, az úgynevezett mértékszeres (proportionalis) számvetésen alapszik s értjük alatta a három megadott mennyiség közül a két egynevűnek összemérését a végett, hogy kitűnjék, hányszor akkora egyik mint a másik; illetőleg hányadrésze egyik a másiknak; miből aztán könnyű szerrel kiokoskodhatjuk a negyedik mennyiséget.

Hogy e módot s e módnak okát annál inkább beláthassák — s tehát felfoghassák a tanulók, vegyünk fel megfejtés és kidolgozás végett egy párt ama más módon fejtegetett feladatok közül is — hogy így annál szembetűnőbb legyen a kétféle eljárás közti különbség.

Példa: 16 m. kelmének az ára 21 frt 28 kr.; mennyi az ára 12 m.-nek? 12 m. a 16 m.-nek hányada?

Felelet: $\frac{1}{4}$ -da = $\frac{6}{8}$ -da = $\frac{3}{4}$ -de. E szerint ára is a 12 m.-nek a 16 m. árának hányada? $\frac{1}{4}$ -da, vagy $\frac{6}{8}$ -da, vagy $\frac{3}{4}$ -de. Tehát a 21 frt 28 kr.-nak vesszük $\frac{1}{4}$ -dát, vagy $\frac{6}{8}$ -dát, vagy $\frac{3}{4}$ -dét. A hol lehet válogatni, kényelmesebb kisebb számmal vetegetni. Vegyük hát a $\frac{3}{4}$ -det s ezzel tegyük meg a műveletet így: 21 frt 28 kr. $\times \frac{3}{4} = (21 \text{ frt } 28 \text{ kr. : } 4) \times 3 = 5 \text{ frt } 32 \text{ kr.} \times 3 = 15 \text{ frt } 96 \text{ kr.}$

Midőn a 21 frt 28 kr.-nak 4-dét vettük, akkor tulajdonkép 4 m.-nek tudtuk meg az árát; s ha már 4-ét megtudtuk, abból a 12-ét csak úgy tudhattuk meg, hogy a 4 m. árát vettük 3-szor. Hasonlólag ha a 16 m. árának vesszük $\frac{1}{4}$ -dát; azaz 16-dát 12-szer, megtudjuk 1 m. árát s azt vesszük 12-szer; és ha vesszük $\frac{6}{8}$ -dát, ez uton megtudjuk e l é b b 2 m.-nek az árát s azt vesszük 6-szor, s ekkor megtudjuk a 12-ét; tehát e kifejezések:

21 frt 28 kr. $\times \frac{1}{4}$ -da, } egy és ugyanazon eredményre vezetnek; úgy
 21 „ 28 „ $\times \frac{6}{8}$ -da, } de mi nevezetes igazságnál fogva? A miből
 21 „ 28 „ $\times \frac{3}{4}$ -de, } elég világosan kitűnik, hogy $\frac{1}{4}$ -dát, vagy $\frac{6}{8}$ -dát,
 vagy $\frac{3}{4}$ -dét venni valamely mennyiségnek, a világért sem azt teszi, — nem teheti, hogy ha két művelettel jutunk valamely eredményhez, mint itt, t. i. osztással meg szorzással, mindegy akármelyiket tegyük a két művelet közül elsőnek. Egy ily eljárás ellenkezik a dolog természetével, tehát magával az igazi felfogással. Mi ilyen esetben mindig úgy szoktunk — már a kik szoktunk — eljárni, hogy előbb osztunk, azután szorzunk. Tehát azt az utat követjük, melyet a dolog természete szab előnkbe.

Példa: 18 m. kelmének az ára 46 frt 80 kr.; 12 m.-é mennyi?

Mint hogy 12 m. a 18 m.-nek $\frac{2}{3}$ -da = $\frac{4}{6}$ -de = $\frac{2}{3}$ -da, tehát ára is a 18 m. árának $\frac{2}{3}$ -da; mi = 46 frt 80 kr. $\times \frac{2}{3} = (46 \text{ frt } 80 \text{ kr. : } 3) \times 2 = 15 \text{ frt } 60 \text{ kr.} \times 2 = 31 \text{ frt } 20 \text{ kr.}$ És, midőn 18 m. árának $\frac{2}{3}$ -dát, azaz 2-dát, 2-szer vettük, tulajdonképp mit, miért tettünk? Felelet:

azt, hogy a 46 frt 80 krt osztottuk 3-mal azért, hogy így kapjuk 6 m.-nek az árát; s ezt aztán szoroztuk 2-vel azért, hogy így kapjuk ki a 12-ét.

Még más feladat.

Példa: 18 m. kelmének az ára 44 frt 64 kr.; 24-é mennyi?

Itt legelőbb azt vesszük számba, hogy a 24 m. hány akkora, mint a 18 m. $24 \text{ m.} : 18 \text{ m.} = \frac{24}{18} = \frac{4}{3} = 1\frac{1}{3}$ akkora, mint a 18 m. Tehát ára is $1\frac{1}{3}$ annyi, mint a 18 m.-é; mi 44 frt 64 kr. $\times 1\frac{1}{3} = 44 \text{ frt} + 64 \text{ kr.} + 14 \text{ frt} 88 \text{ kr.} = 59 \text{ frt} 52 \text{ kr.}$

Példa: $\frac{9}{10}$ q árának az ára $67\frac{1}{2}$ frt; $\frac{3}{4}$ q ára mennyi?

A hányadrésze $\frac{3}{4}$ q a $\frac{9}{10}$ q-nak, ára is annyidrésze a $67\frac{1}{2}$ frtnak. $\frac{3}{4}$ q pedig a $\frac{9}{10}$ q-nak $\frac{\frac{3}{4}}{\frac{9}{10}} = \frac{3}{4} \cdot \frac{10}{9} = \frac{5}{6}$ -edrésze; mi ezt teszi: $\frac{3}{4}$ -nek 9-dét venni kell 10-szer; a törtéstörtet elenyésztetve ezt az alakot kapja: $\frac{3}{4} : \frac{9}{10}$; mérendőt és mérőt egynevévé téve lesz a méret: $\frac{3 \cdot 10}{4 \cdot 9} = \frac{30}{36} = 30 : 36 = \frac{5}{6}$. E szerint $\frac{3}{4}$ q a $\frac{9}{10}$ q-nak $\frac{5}{6}$ -da; tehát ára a $\frac{3}{4}$ q-nak $67\frac{1}{2} \text{ frt} \times \frac{5}{6} = (67\frac{1}{2} \text{ frt} : 6) \times 5 = 11\frac{1}{4} \text{ frt} \times 5 = 56\frac{1}{4} \text{ frt.}$ Mint fennebb más uton kijöve.

Példa, Egy cselédnek $9\frac{1}{3}$ hónapi bére $117\frac{2}{3}$ frt; hát 1 évi?

12 hónapot a $9\frac{1}{3}$ hónappal megmérjük; mi végett — a mérés természetének megfelelőleg előbb mérendőt és mérőt egynevévékké téve, lesz a munka folyamata; $\frac{36}{3} \text{ h.} : \frac{28}{3} \text{ h.} = 36 : 28 = 9 : 7 = 1\frac{2}{7}$; azaz, a 12 hónap $1\frac{2}{7}$ -szer akkora, mint $9\frac{1}{3}$ hónap; vesszük hát a $117\frac{2}{3}$ frtot $1\frac{2}{7}$ -szer; mi $117\frac{2}{3} \times 1\frac{2}{7} = 117\frac{2}{3} + 16\frac{4}{5} + 16\frac{1}{2} = 151\frac{1}{3}$ frt. Mint fennebb.

Azaz: a mily mértékszerben van a megadott mennyiségek közül a kétegynevéű egymáshoz, a nekik megfelelő mennyiségek is ugyanazon mértékszerben vannak egymáshoz.

Lássunk más természetű feladatot.

6 munkás elvégez valamely munkát 24 nap; ugyanazt a munkát 16 nap hány munkás végezné el?

A hányadrésze 16 nap a 24 napnak, a 6 is annyidrésze a kértett számnak; 16 pedig a 24-nek $\frac{16}{24}$ -de $= \frac{2}{3}$ -da; tehát 6 a kértett számnak $\frac{2}{3}$ -da; hogy pedig a 6 mi számnak $\frac{2}{3}$ -da, megtudjuk, ha a 6 2-dét (felét) vesszük 3-szor; írva: $6 : \frac{2}{3} = (6 : 2) \times 3 = 3 \times 3 = 9$; e szerint, azt a munkát, melyet 6 munkás elvégez 24 nap, 16 nap elvégzi 9 munkás. Vagy, a hányszor 16 nap kevesebb mint 24 nap, annyszor több munkás kell mint 6; kevesebb pedig $1\frac{1}{2}$ -szer; tehát $1\frac{1}{2}$ -szer 6, mi annyi mint 9.

Még egy ily példa.

1350 frt 8 év 4 hónap alatt hajt bizonyos kamatot; 7500 frt mennyi idő alatt hajt ugyanannyit?

A hányadrésze 1350 frt a 7500 frtnak, a kértett szám is annyidrésze a 8 év 4 hónapnak; már pedig 1350 a 7500-nak $\frac{1350}{7500} = \frac{3}{5}$ -edrésze; tehát venni kell 8 év 4 hónapnak 50-dét 9-szer; 8 év 4 hónap $= 8\frac{1}{3}$ év $= \frac{25}{3}$ év; ennek $\frac{3}{5}$ -edrésze $\frac{25}{3} \times \frac{3}{5} = (\frac{25}{3} : 5) \times 9 = \frac{25}{3} \times 9 = \frac{25}{1} = 25$ év.

Vagy, a hányszor több 7500 frt, mint 1350 frt, annyszor kevesebb idő alatt. Több $\frac{5^0}{9} = 5\frac{5}{9}$ edszer. Mi szám kevesebb pedig $8\frac{1}{3}$ -nál $5\frac{5}{9}$ -szer? Felelet:

$$\frac{8\frac{1}{3}}{5\frac{5}{9}} = \frac{\frac{25}{3}}{\frac{50}{9}} = \frac{25 \times 9}{50 \times 3} = \frac{1 \times 9}{2 \times 3} = \frac{9}{6} = 1\frac{1}{2}.$$

A mértékszer által mindazon kérdésekre meg lehet felelni, melyeket példáinkban hozánk elő. A mint az adott ismeretesekből az ismeretlent kell kikeresni, ott okoskodás, itt egyszerű számtani művelet által találjuk azt meg.

Hogy kelljen valamely kérdésre adandó felelet megfejtésében a mennyiséget helyes mértékszerbe hozni, bizonyos szabályok által nehéz kitzüni s nem ritkán a számvető elmességétől függ.

Most lássunk oly feladatokat, melyekben a kértett mennyiség nem egy, hanem két körülménytől függ. Például:

Három munkás 4 napot dolgozván, 18 frtot szerez; 5 munkás 6 napot ha dolgozik, mennyit fog szerezni?

A munkásokra és napokra figyelmeztvén, látjuk, hogy azt lehet előbb kérdezni:

ha 3 munkás 4 napot dolgozván, 18 frtot szerez, 1 munkás 4 nap mennyit szerez? és 1 munkás 1 nap mennyit szerez?

Ez után ezt kell kérdezni:

ha 1 munkás 1 nap ennyit szerez, 5 munkás 1 nap mennyit szerez? s végül 5 munkás 6 nap mennyit szerez?

A feladatot könnyebb áttekintés végett így szokás írni:

	3	munkás	4	nap	18	frtot	szerez;
	5	"	6	"	?	"	"
1	munkás	4	nap	18	frt	: 3 = 6	frtot szerez;
1	"	1	"	6	frt	: 4 = 1	frt 50 krt;
5	"	1	"	5	× 1	frt 50 kr. = 7	frt 50 krt;
5	"	6	"	6	× 7	frt 50 kr. = 44	frtot.

Ezt a feladatot nevezik „összetett hármass feladatnak“; a fennebbieket „egyszerű hármass feladatok“ voltak.

Ugyanezt a feladatot még ily alakban is számítjuk:

Ha	3	munkás	18	frtot	szerez:
	1	"	$\frac{18}{3}$	"	"
	5	"	$\frac{18 \times 5}{3}$	"	"
	1	nap	$\frac{18 \times 5}{3 \times 4}$	"	"
	6	"	$\frac{18 \times 5 \times 6}{3 \times 4}$	= $\frac{540}{12}$	= 45 frtot.

Azaz: midőn a 18 frtot osztottuk 3-mal, az osztást törtszámi alakban fejeztük ki; mármint valahányszor a törtszámot szoroznunk kell, mindannyiszor szorozzuk a számlálóját; ha pedig osztanunk kell, szorozzuk a nevezőjét; s így az egész mivelet egy törtszámnak megfelelő alakot kap; miért is az összetett hármass feladatok ezen kiszámítási módját elnevezhetjük „törtszámalakú módszernek“.

E feladatban és a hasonlóknak nagyon meg lehet könnyíteni a miveletet avval, ha elosztjuk a számlálót azon tényezőkkel, melyek a nevezőkben is megvannak, és a nevezőket is ugyanezekkel; a mi által a szorzótársakat a lehető legkisebb alakba tesszük s tehát az eredményül kijövő törtszámot is a legkisebb alakban kapjuk, minthogy eme móddal számlálóját is és nevezőjét is ugyanegy, lehető legnagyobb számmal osztjuk. Ezt az alakváltoztatást — melyet legezészerűbben egyszerűsítésnek lehet nevezni — írásban úgy szokás jelölni, hogy a számlálót s az illető nevezőket a közös tényezőkkel osztva, egy kis vonallal áthúzzuk, és a hányadosokat amazoknak fölibe, emezeknek alája írjuk; és ezt mindaddig ismétljük, míg nem marad közös tényezőjük a számlálóknak a nevezőkkel; ekkor a megmaradt tényezőket egymással szorozva, kiszámítjuk az eredményt. Például:

12 munkás 8 napot dolgozván $230\frac{2}{3}$ frtot szerez; 18 munkás 10 nap alatt mennyit fog szerezni?

$$\begin{array}{r}
 12 \text{ munkás} \quad 8 \text{ nap} \quad 230\frac{2}{3} \text{ frtot szerez;} \\
 18 \quad \text{,,} \quad 10 \quad \text{,,} \quad ? \quad \text{,,} \quad \text{,,} \\
 \hline
 144 \quad 3 \quad 2 \\
 \frac{1152 \times 18 \times 10}{5 \times 12 \times 8} = 432 \text{ frt.} \\
 6
 \end{array}$$

A kidolgozás menete beszéddel kísérve: $230\frac{2}{3}$ frt = $11\frac{5}{3}$ frt; ennek írásával kezdem a munkát; ha 12 munkás ennyit szerez, egy szerzi 12-dét; a 12-öt mint osztót — szorzási jeggyel — nevezőnek írom; ha egy ennyit szerez, 18, tízenyolecszor ennyit; a 18-at, mint szorzót, számlálónak írom; ha 8 nap ennyit szereznek, egy nap szerzik 8-dát; a 8-at nevezőnek írom; ha egy nap ennyit, 10 nap tízszer ennyit; a 10-et számlálónak írom.

Most egyszerűsíték: 5 az 5-ben 1-szer, a 10-ben 2-szer; 2 a 2-ben 1-szer, a 12-ben 6-szor; 6 a 6-ban 1-szer, a 18-ban 3-szor; 8 a 8-ban 1-szer, az 1152-ben (a 11-ben 1-szer, a 35-ben 4-szer, a 32-ben 4-szer) 144-szer; az eredmény annyi mint $144 \times 3 = 432$ frt. Ez a felelet a feltett kérdésre.

Vagy: látom, hogy 18-szor 10, több mint 12-szer 8; tehát azt veszem számba, hogy 18-szor 10, azaz 180, hányszor akkora, mint 12-szer 8, azaz 96; e végett megmérem 180-at 96-tal: s úgy találok, hogy 96 a 180-ban megvan $1\frac{1}{3}$ -szor; e szerint a 18 munkás 10 napi szerzeménye is $1\frac{1}{3}$ -szor annyi, mint a 12 munkás 8 napi szerzeménye; tehát $1\frac{1}{3}$ -szor $230\frac{2}{3}$ frt; mi = $230\frac{2}{3} + 201\frac{2}{3} = 432$ frt; mint fennebb.

Más példa :

18	munkás	12	nap	felvág	432	méterküb	fát ;
15	"	8	"	"	?	"	"
1	munkás	12	nap	felvág	$432 : 18 = 24$	m^3	fát ;
1	"	1	"	"	$24 : 12 = 2$	"	"
15	"	1	"	"	$15 \times 2 = 30$	"	"
15	"	8	"	"	$8 \times 30 = 240$	"	"

Vagy :

$$\frac{432 \times 15 \times 8}{18 \times 12} = 48 \times 5 = 240; \text{ mint imént.}$$

$$9 \quad 4$$

Vagy: A hányadrésze 15-ször 8, azaz 120, a 18-szor 12-nek, azaz: 216-nak, annyidrészét fogja felválni 15 munkás 8 nap a 432 m^3 fának; 120 pedig a 216-nak $\frac{1}{2} \cdot \frac{2}{3} = \frac{1}{3}$ -edrésze; vesszük tehát a 432-nek $\frac{1}{3}$ -dét, azaz 9-dét 5-ször, mely kettős műveletet így szokás írni: $432 \times \frac{5}{9} = (432 : 9) \times 5 = 48 \times 5 = 240$; m. f.

Még egy példa kidolgozva :

6	munkás	naponként	10	órát	dolg.	20	nap	végez	el	valamely	munkát ;	
15	"	"	12	"	"	?	"	végzi	"	ugyanazt	a munkát.	
1	munkás	n.-ként	10	órát	dolg.	6×20	n.	=	120	n.	végezné	el ;
1	"	"	1	"	"	10×120	"	=	1200	"	"	"
15	"	"	1	"	"	$1200 \text{ n.} : 15$	"	=	80	"	"	"
15	"	"	12	"	"	$80 \text{ n.} : 12$	"	=	$6\frac{2}{3}$	n.	=	6 n. 8 óra.

Vagy :

$$\frac{20 \times 6 \times 10}{15 \times 12} = \frac{20}{3} = 6\frac{2}{3} \text{ n. mint előbb.}$$

$$3 \quad 2$$

Vagy: 6-szor 10, azaz 60, a 15-ször 12-nek, azaz 180-nak $\frac{60}{180} = \frac{1}{3}$ -adrésze; tehát a kért mennyiség is a 20-nak $\frac{1}{3}$ -da, mi $= 6\frac{2}{3}$ nap; mint a közvetlen előző kettőben.

A módszerben, a tárgy természetétől folyólag, fődolog — egy ez évszáz első felében élt matematikusunk szavai szerint, hogy: „minden szabályt okoskodás által iparkodjék a tanító kihozni, hogy a tanuló a szabály okát átláthassa; s azt, midőn szükség van reá, hasonló okoskodás által maga is hozhassa ki. Mert tapasztalás bizonyítja, hogy a sok szabály, midőn ily okoskodás, vagy bebizonyítás által támogatva nincs, hamar feledékenységbe megy, és hogy tulajdonkép csak annyit tudunk, mennyit vagy emlékezetben tartunk, vagy magukban világos és soha el nem felejthető alapelvekből akármikor is leszármatatni képesek vagyunk.“

Szente József.

ISMERTETÉSEK.

Zenetanítás a budai állami tanítóképzőben.

(Folytatás.)

II.

Az I. részben említett két intézmény elsője meglehetősen alanyokat juttat ugyan a zenetanár kezébe, mindazonáltal a tanítóképző előiskolájául szolgáló intézetek közül csak a polgáriskola lévén az, mely (ezen szempontból) nem egészen üres tarisznyával bocsátja útnak növendékeit, e tárgyat — a többiektől eltérőleg — a legegyszerűbb ismeretek közlésével kell kezdenünk; másodikika elég széles keretet ad a tanítás anyagának elrendezéséhez.

Az előbbiben érintett körülmény szintén megérdemelne egy kis kitérést, annnyival is inkább, mert a különböző tárgyakban elért eredmények mérlegetésénél, a zenei ismeretek serpenyője nagyon sok helyt fentmaradhat, a nélkül, hogy ezért csak a tanárokat szabadna okolnunk. De meglevő állapotokat akarván ismertetni, tekintet nélkül arra, hogy mennyiben követelnének ezek is bizonyos változtatásokat, vagy éppen javításokat, megelégszem, ha ezúttal a tananyag elrendezésének vázlatát közlendem.

Álljon itt legegyszerűbb is a tanítási órák két táblázata, egyik a tanulók, másik a tanár elfoglaltságát tüntetvén fel.

a)

	I. oszt.	II. oszt.	III. oszt.	IV. oszt.	Összesen
Ének	2	1	$\frac{1}{3}$	$\frac{1}{3}$	$3\frac{2}{3}$
Zongora	2	1	$\frac{1}{3}$	$\frac{1}{3}$	$3\frac{2}{3}$
Orgona	—	1	1	1	3
Hegedű	—	1	$\frac{1}{3}$	$\frac{1}{3}$	$1\frac{2}{3}$
Összhangzattan	—	—	1	1	2
Egyházi zene	1	1	1	1	4
Karének	1	1	1	1	4
Módszertan	—	—	1	—	1
Összesen	6	6	6	5	23

b)

I. oszt.	Ének	2	IV. oszt.	Ének	
	Zongora			Zongora	
II. oszt.	Ének	1		Hegedű	1
	Zongora	1		Összhangzattan	1
	Orgona	1		Orgona	1
	Hegedű	1		Róm. kath. egyh. zene I—II. o.	1
III. oszt.	Ének			III.	1
	Zongora			IV.	1
	Hegedű	1		Protestáns egyh. zene I—IV.	1
	Összhangzattan	1		Karének	1—IV. 1
	Orgona	1		Összesen	19

A két táblázat közül az első érdemel inkább figyelmet, mert hisz a tanárra nézve a mily mértékben jelentős az órák száma, ép oly mér-

tékben közömbös azok milyensége. Azonban azt sem kísérem ezuttal kommentárral, noha amaz $\frac{1}{3}$ -os órákat magam sem örömet látom a növendékek lezckerendjét feltüntető táblázatban. Mindössze is annyit kell megjegyezmem (s az erre való ösztönzést a M. Tk. mult számában, Egner-Adolf által közölt németországi rendszer-táblázat adta), hogy a módszer-tani órát tán joggal igttattam be a zenei órák közé, mivel azonkívül, hogy az általános és különös módszertannak java része érinti az énektanítást is s az alapismereteket az énekórákon módszertani alapon nyerek a tanulók, gyakorló-iskolánkban az ének tanítása is módszeres elbánásban részesül* s így jelöltjeink részint hospitálásaik, részint az ezen tárgyból tartott gyakorlati tanításai s az ezeket követő bírálatok s végre ilyen tárgyú házi dolgozataik révén bizonyára nem csekélylendő methodikai ismereteknek jutnak birtokába.

A fentebbiekben kijelölt keretet a következő anyag tölti be.

Mint leginkább időszerű tárggyal, az egyházi zenével kezdem.

1. A római katólikus vallású növendékek osztályonként heti 1—1 órában nyernek oktatást, még pedig az I. és II. osztálybeliek együttesen, a III. és IV. osztálybeliek külön-külön órában.

Az I. és II. osztály tanítási anyagát négy szólamú, egyházi karénekek képezik. Minden órára átlag 1 éneket számítva úgy, hogy a 2 év alatt elsajátított énekek száma 60-ra megy. Ezen karénekek egy részét népénekek (köztük: kis és nagy misére, oltári szentségről, adventre, karácsonyra, nagyböjtre, húsvétra pünkösdre valók, Mária-énekek, halottiak stb.), másrészt (olykor latin szövegű), liturgialis karénekek képezik. Ez utóbbiak közé valók a gyertyaszentelői, hamvazószerdai, virágvasárnapi Antifonák; a siralmak, a rezponzoriumok, a passziók karai, az úrnapi énekek, a szt. kereszt-úti énekek szintén ebben az osztályban jönnek elé stb. 1—2 régi ének egészíti ki ez anyagot. Utóbbi inkább csak azt czélozza, hogy a nemzetiségünkben mélyebben gyökerező, sokak által kicsinyelt, de akárhányszor a formatökély magaslátára emelkedő, s éppen azért a felelevenítést nagyon megérdemlő régiségek iránt a növendékekben a kellő érzék, az érdeklődés felkeltessék s majdan ők is az iskolát tekintsék annak a csatornának, melyen sok elfeledett, de örökké szépnek maradó remekeink a köztudatba bevezettessenek. Az ilyen tudat fogja eredményezni azt, hogy a dilettantizmus talmi aranyait nem teszik elébe a régiség patinájával bevont, bár ódon, de nemes fémeknek. No de mindezt csak mellékesen. E két osztály nyújtja azon anyagot, melyre a növendékeknek nem csak mint kántoroknak, hanem esetleg mint felekezeti tanítóknak is szükségük leend. A fent kimutatott szám természetesen megkétszereződne, ha a növendékek kezébe ilyen gyűjtemények adhatók volnának. A mostani, általuk óráról-órára elég fáradtságosan készített s mégis többé-kevésbé mindig fogyatékos vagy hibás kéziratok mellett ennyi is kielégítőnek mondható. Ezen egyházi karének-lezkekben alkalomszerűleg a IV. éves növendékek is részt vesznek, s midőn az alsó és középszólamot éneklők a dallamot tanulják az orgonakiséret a IV. évesek dolgát képezi.

* Gyakorló iskolánk derék tanítója az ezen tárggyban elért sikerekért magas miniszteri elismerést is nyert. Nem érdektelen epizódja a kóthahareznak.

A III. osztály anyagát azon szertartásos énekek teszik, melyek ünnepekhez kötvé, a népéneken kívül, rendszeren a kántor, vagy általában az egyházi énekesek által adatnak elő. Ilyenek a temetésiék, gyertyaszentelőiek, hamvazó szerdaiak, virágvasárnapiak, nagypéntekiek, nagy-szombatreggeliek és a feltámadásiak, buzaszentelésiek stb. Minthogy ezek a közönséges írásmódtól eltérőleg Gergely-féle hangjegyekkel vannak el látva, az év első harmada ennek gyakorlására fordíttatik. A II. osztályt bevégező növendékek már bírnak az énekből annyi technikai készséggel, hogy az egyházi (vagy mondjuk római) karénekek éneklésénél csak a kulcsok ismerete, illetőleg az olvasás okoz nekik némi nehézséget. Mindazonáltal az év harmadát nem találom túlságosan soknak ezen elő-készületekre, nem annyival kevésbbé, mivel ezen közben nyerik meg ama nem sok, de elutasíthatatlanul szükséges történelmi ismereteket, melyek a mellett, hogy biztosabbá és mélyebbé teszik a tudást, nem egy szempontból lesznek rájuk nézve gyümölcsözőkké. A nép- és műének összefonódó harcza éppen olyan érdekes, mint eszméltető. Ambrus és Gergely, Hucbald és Guidó rendszerének ismeretében nagyon sok tanulság rejlik.

Az újabban nagy előszeretettel mivelt énektanítási könnyítő módszerek között nem egy van, mely az említettekig vihető vissza, s mi korukban nagy reformlépés vala, most az azokhoz való kísérletezéseket kénytelenek vagyunk visszaeséseknek konstatálni. Az embert (és különösen a tanítót) a történelmi ismeretek mentik meg a legtöbb tévedéstől.

A baj itt ismét csak az, hogy az eléadottak megrögzítéséről alkalmas vezérfonal hijában nem gondoskodhatunk eléggé. Pedig ezt a tárgy érdekes és fontos volta s a növendékek intelligenciája egyaránt megérdemelné, sőt megkövetelné.

Ez utóbbiak jelét abban látom, hogy ezen osztály anyagát, önszorgalmukból más felekezethez tartozók is örömmel tanulják.

Végre a IV. évfolyam anyagát azon (jobbára alkalmakhoz kötött) egyházi énekek képezik, melyek orgona-kisérettel adatnak elő. Ilyenek a legelső sorban is a misék, a Veni Sancte, Te Deum, Litanía s az ezekhez csatolt Antiphonák, a zsoltárok, a rezponzóriumok, a praefatio stb.

A tulajdonképpeni egyházi zenetanítás tehát voltaképen a két felső osztályra marad. A szétválasztás s elrendezés a többi zenei tárgyak elrendezésében leli magyarázatát. Az ének tanítás legintenzívebb az I. és II. osztályban: ez készíti elő a római karéneket; az orgona tanítás legintenzívebb a II. és III. osztályban: ez készíti elő a IV. osztály anyagát, végre a hittani tárgyak közül is a szertartások tana megelőzi (tehát előkészíti) a III. és IV. osztály anyagát.

Végül a vezérfonalakról óhajtok megemlékezni. Egyik sem oly végből készült, hogy a tanítóképzőkben kézi könyvvül szolgáljon. Innen van, hogy gyakorlati czélok szolgálatába szegődvén, valamennyi terjedelmesebb a kelleténél. Ebből következik ismét, hogy a növendékek által alig-alig lévén beszerezhetők, a tanulók a gépies másolatokra vannak utasítva, mely időt bizonyára gyümölcsözőbben lehetne felhasználni. Már ilyen vezérfonalak: Zsasskovszky F. és Endre által szerkesztett Manuale Musico-Liturgicum, s a Kaposy Szerkönyve; a Tárkányi és a Zsasskovszkyak által egybeállított Énektár (segédkönyvek a Nemesovics és Kaposy gyűj-

teményes művei); végül a Zsaskovszkyak Funebraleja s a „Cantica Sacra“ énekkarai, valamint az elszórva megjelent, ide vonatkozó dolgozatok. (Pl. a Bogisich M. által átírt régi énekek a Religio 1882., 1883., 1884., 1885. évfolyamaiban; ide tartoznak még néhány akadémiai értekezés stb.)

2. A protestáns felekezetekhez tartozó növendékek egyházi zenei oktatása részint a vallásfelekezetük természetéből kifolyó egyszerűségnél, részint az ezen felekezetekhez tartozó növendékek csekélyebb — mintegy 15—20%-nyi számánál fogva — szervezetben is egyszerűbb, mint a római katolikusoké. Miként a fent közölt táblázat mutatja, a protestáns egyházi zenére osztályonként, a tanár szempontjából egészben véve is, heti 1 óra van felvéve. A mint ott a szertartások bonyodalmaiban való eligazodás, az alkalmosszerűségek elsajátíttatása képezi a főfeladatot, emitt énekek és orgonában a technikai ügyességre fordítandó a legfőbb figyelem. Innen van, hogy ott inkább alaki, itt tárgyi képzésre kell törekednünk. Egy-egy órára átlag itt is egy (3 szólamú) karéneket számíthatni. Ezek száma egy évben 30-at s minthogy a 4 év lefolyása alatt mindig más és más énekekre kerül a sor, az egész tanfolyam alatt 120-at teszen ki. E szám megoszlik az ág. ev. és az ev. ref. felekezetek által használt énekek között, minthogy mindkét felekezet hívei együttesen és kölcsönösen tanulják egymás énekeit. A növendékek kezébe adható (tehát könnyű szerrel beszerezhető) gyűjtemények alapján ezen szám is könnyű módon meg volna kérszereshető. A lecke-órák másik felét a II., III., IV. éves jelöltek koráljátéka tölti be, szintén felváltva felekezetek szerint, azonkívül rendes, előre megállapított sorrendben.

Vezérfonalak az ev. ref. részére: Oláh K. és Sz. Nagy József 3 szólamra kidolgozott kargyűjteménye, az orgonához: Sz. Nagy Károly karénekes kézikönyve. Az ág. evangélikusok részére: Altdörfer Keresztély Chorálkönyve. Segédkönyvek Kapi Gy. ide vonatkozó művei. Ág. ev. magyar férfikar-gyűjteményt nem ismerek.

E tanulmányokat évenként 1—2 egyházi műdal egészíti ki, úgy miként a római katolikusoknál a régi énekek inkább alaki képzés szempontjából.

3. A görög-keleti vallásúakat, miként az I. pont egyik jegyzetében is említém, saját felekezetü lelkészük részelteti egyházi énekoktatásban, mely körülmény egyfelől a nyelvi nehézségekben, másfelől liturgialis énekeik hagyományos ségében leli magyarázatát. Ilyennemű használatra készült, autentikus gyűjtemény tán ezt az elkülönöztséget is meg tudná szüntetni.

Ime vázolata egyházi zenetanításunk rendszerének, melyet a helyi viszonyok s évről évre szerzett, mondhatnám hagyományoszerű tapasztalatok hoztak létre s mely képzőnként bizonyára más és más formában fog jelentkezni, ha ezen tárgy tanítása általánossá váland. Mennyiben lehet majdan e tárgy tanítása s annak rendszere egységes is, arra a jövő felel meg.

Elég is e tárgyról ennyi, kritika nélkül is hosszúra nyult az ismertetés, a többiekkel röviden végezhetünk.

Sztankó Béla.

(Vége következik.)

A horvát-szlavon népoktatás.

II. A tanképesítés. — A gyakorlati kiképzés. — A tanfelügyelet.

Horvát-Szlavonországban a népiskolai tanítónak, ha végleges minőségű akar lenni, a „tanítók iskolája“ elvégzése, illetőleg a tanítói érettségi vizsgálat sikeres kiállása után, két év múlva, tanképesítő vizsgálatot kell tennie. Horvát-Szlavonországban csak két tanképesítő bizottság van. Az egyik Zágrábban, a másik Eszéken működik. E bizottságok a tanítóképző intézetektől egészen függetlenül vannak szervezve. A tanképesítő bizottságok igazgatóit és tagjait a kir. kormány 3 évre nevezi ki. A bizottságba a vallásfelekezetek is küldenek képviselőket, kiket a kormány erősít meg. Évenként rendszeren egyszer, de ha szükséges kétszer, ú. m. május és november hónapban tartatik tanképesítő vizsgálat. Tanképesítő vizsgálatra csak azok bocsáttatnak, a kik az érettségi vizsgálat után 2 évig mint nyilvános tanítók működtek. A megvizsgálandók kérvénye fölött a bizottság határoz. Kétes esetekben a kormány ítél.

A horvát tanképesítő vizsgálat kizárólag gyakorlati irányú. A jelölteknek azt kell megmutatniuk, hogy két évi gyakorlat alatt tényleg megismerkedtek a népiskolával és a tanítói hivatallal. A tanképesítő vizsgálaton a népiskolai összes tantárgyak módszere, a népiskolai tanterv ismerete, a tananyag körül gyakorlatban elért ügyesség, s általán a tanítói eljárás vizsgálatik meg. A jelölttől azt is kívánják, hogy a tapasztalatai után képes legyen önállóan itélni a neveléstani kérdések felől. Különös figyelemben részesítik az iskolai fegyelem és az iskolai egészségügy kérdését.

A jelöltek írásbeli, szóbeli és gyakorlati vizsgálatnak vannak alávetve. A jelöltekhez intézett kérdések a jegyzőkönyvbe foglaltatnak. Az írásbelin egy paedagógiai, három mennyiségtani, egy-egy földrajzi, történelmi és természettani vagy természettani kérdést kell megfejteniök. A paedagógiai tétel tárgya általános neveléstani, a többi tétel tárgya azok népiskolai részletes módszertanára vonatkozik.

A szóbelin minden egyes népiskolai tantárgy módszertanából kérdezik ki a jelölteket. A vizsgálat ezen részének alapját az olvasókönyvek, tankönyvek és a taneszközök képezik. De a szabályrendelet értelmében a követelményeknek nem szabad túllépniök a népiskolai gyakorlat határát. Kell, hogy a jelölt szépen és önállóan tudja magát kifejezni.

A gyakorlati tanítás valamely nyilvános iskolánál tartatik. A bizottság egy nappal a vizsgálat előtt a jelölttel tudatja tanítása anyagát.

A tanképesítő után az írásbeliek osztályzatát az egész bizottság állapítja meg. A szó- és gyakorlati vizsgálaton a bizottság megoszolhat, de legalább 3 vizsgáló tagnak jelen kell lenni egy-egy bizottságban. A szóbeli és gyakorlati vizsgálat osztályzatának megállapításánál csak azok szavazhatnak, a kik jelen voltak. Ha a szavazatok egyenlők, a gyengébb osztályzat adandó. A jelölt, ha egy tárgyból sem kapott jót, hanem minden felelete jeles, vagy kitünő, akkor kitüntetéssel nyilvánítottik

képesítettnek. Különben pedig megjegyzés nélkül jó oklevelébe, hogy képesítettet.

Az oklevélben is nyoma van annak, hogy az illető mennyi segílyt élvezett növendék korában s még hány évig kell szolgálnia. A kiknek a vizsgálat nem sikerült, egy év múlva valamennyi tárgyból újra kell magukat alávetniök a vizsgálatnak.

Azok, a kik felső nép- vagy polgári iskolára vannak képesítve, ha elemi iskolában akarnak működni, külön vizsgálatot tartoznak kiállani azon tantárgyakból, a melyek nem képezték a felső népiskolai tanképesítő vizsgálat tárgyát.

Nevezetes reánk nézve az, hogy a horvátok a magyarországi tanítói oklevél érvényességét Horvát-Szlavonország iskoláiban elismerik, ha a képző-intézet és a képesítő tananyaga legalább is olyan terjedelmű volt, mint az övéké s ha a jelölt külön a horvát vagy szerb tannyelvű iskolák számára is képesítettet. (Ilyen különleges feladata nálunk főleg a csáktornyai tanítóképzőnek van.) Ha a jelölt a horvát vagy szerb nyelvekből nem állott ki vizsgálatot, akkor csupán ezen nyelvekből kell magát vizsgálatnak alávetnie. Ha pedig valaki olyan horvátországi iskolában akar működni, melyben nem a horvát nyelv a tannyelv (p. o. magyar vagy német), akkor azon nyelvből is kell vizsgálatot kiállania.

A horvát-szlavon tanítók érettségi bizonyítványa hasonlít a mi tanítói oklevelünkhöz, t. i. a tantárgyak és az osztályzatok fel vannak benne sorolva. A tanítói oklevél szövege a következő:

„Tanképesítő oklevél alsó fokú népiskolák számára. N. N. úr (úrnő) született év hó napján, vallású, a középiskola osztályát elvégezvén, években a i tanítók iskolájába járt, a hol év hó én tanítói érettségi bizonyítványt nyert. Ezek után (milyen minőségben, hol, mennyi ideig) működvén, év hó napján alávetette magát alulirt bizottság előtt a tanképesítő vizsgálatnak. A vizsgálat eredménye folytán N. N. úr (úrnő) önálló néptanítói állásra az alsó fokú népiskolákban (kittintetéssel) képesítettnek nyilvánítatik. Mivel N. N. jelölt kiképeztetése idejében frt segílyt élvezett, kötelezve van még évig Horvát-Szlavonország népiskoláiban szolgálni. Kelt stb.“ Aláírva a bizottság igazgatója, egy tagja és az egyház kiküldötte által.

A horvát-szlavon képző-intézeti növendékek gyakorlati kiképzése nem sokban különbözik a mi növendékeink gyakorlati kiképeztetésétől. A 3. és 4. tanfolyam növendékei már tényleg résztvesznek a gyakorló-iskolai tanításban. Különösen a 4. tanfolyambeliek az igazgató által megállapított sorrendben mint segítők működnek közre a gyakorló-iskolában a gyakorló-iskolai tanító vezetése mellett. A sorrendes köteles a gyakorló-iskolai tanulókat tanóra előtt fogadni, a rendre felügyelni, tanóra után őket bevezetni; ha a gyakorló-iskolai tanulók csoportban jelennek meg, vagy ha templomba mennek, felügyeletet tartani; könyveikre, feladványaikra, taneszközeikre vigyázni. A szabályrendelet értelmében a IV. osztálybeli képzői növendéknek, mint a gyakorló-iskolai tanítói segédnek, mindig az lebegjen szeme előtt, hogy nemcsak a tanításban,

hanem a gyakorló iskolai tanulók nevelésében is tényleg és saját példája által közreműködjék.

Nagyon helyeslendő a horvát-szlavon képzőknél azon eljárás, hogy a jelöltek tartoznak a gyakorló-iskolán kívül egyéb, helyben, sőt a közel vidéken levő elemi iskolákat is felkeresni, ott a tanítói eljárást megfigyelni s tanulmányukról számot adni.

A gyakorló-iskolai tanítók különös kötelességei: a gyakorlati fellépést a növendékekkel megbeszélni, az előkészítés módját felülvizsgálni, a gyakorlati fellépésnél jelen lenni, a tanítást megbirálni, a növendékeknek a gyakorlati kiképzést illetőleg mindenben, szóval és tettel kezükre jární.

A horvát-szlavon népiskolák feletti felügyeletet 1. a községi iskolaszék, 2. a járási hatóság, 3. a megyei hatóság és 4. az országos kormány gyakorolja. A községi iskolaszék s különösen a kebeléből kinevezett helyi tanfelügyelő által a helybeli, a járási hatóság a járásban levő, a megyei iskolai hatóság különösen a megyei tanfelügyelő által a megye területén levő iskolák s az országos tanügyi kormány az összes iskolák felett gyakorolja a felügyeletet. Az országos kormánynak a felügyeletén kívül — az összes horvát-szlavon tanítók országos hivatalnokok lévén — különösen a tanítók kinevezése, áthelyezése s egyéb személyi ügyek adnak dolgot.

Ha nem csalódom, t. olvasóimat e négy rendbeli iskolai hatóság közül leginkább a megyei (tanfelügyelő) érdekli, azért addig is, míg bővebben foglalkozom amazokkal, a jelen alkalommal a megyei tanfelügyeletet ismertetem részletesebben.

A megyei iskolai hatóság tagjai: a főispán, a tanfelügyelő, a vallásfelekezetek egy-egy képviselője, a megyei főorvos, a megyei mérnök, a megye székhelyén levő iskoláknak kinevezés szerint legidősebb igazgatója és 2—3 megyebizottsági tag. A megyei iskolai hatóság évenként rendszeren kétszer tart ülést, szükség esetén tarthat többször is. A megyei iskolai hatóság gondoskodik, hogy az országos iskolai törvények és rendeletek kihirdettessenek és megtartassanak, a megye területén működő tanítók fölött a fegyelmi hatalmat gyakorolja, iskolák építéséről, tanítói állások szervezéséről gondoskodik, tanítói kinevezésekre, ötödéves pótlékokra, áthelyezésekre, nyugdíjazásokra a kormánynak előterjesztést tesz, a tanítóknak 14 napi szabadságra engedélyt ad, a megye tanügyi állapotáról évenként jelentést tesz.

A megyei iskolai hatóság a megye népiskolái feletti ügyködését és a felügyeletet a megyei tanfelügyelő által gyakorolja. Egy megyében a szükséghez képest egy vagy több tanfelügyelő van. A tanfelügyelőket a kormány nevezi ki azon néptanítók közül, a kik legalább 10 évig mint tanítók működtek. (1888. isk. törv. 193. §.) A tanfelügyelők a 9. rangosztályba tartoznak. Az összes létszám fele 1200 frt, a másik fele 1000 frt tiszti fizetést, 200 frt lakbérilletményt és megfelelő irodai és úti átalányt élvez.

A megyei tanfelügyelő alá tartoznak az összes nyilvános és magán alsó és felső (polgári) népiskolák s egyéb ide tartozó intézetek. A tanítóképző intézetek és a gyakorló-iskolákat újabban (1889. június 25-iki kormányrendelettel) kivették a tanfelügyelő hatásköre alól; felettük a

kormány külön kiküldötte által gyakorolja felügyeleti jogát. A megyei tanfelügyelőnek mindazonáltal meg van engedve, hogy a nem nyilvános tanítói érettségi vizsgálaton, mint hallgató, jelen lehessen. (Az idevágó rendelet 72. §-a.)

A tanfelügyelő kötelessége évenként legalább egyszer tankerületé összes iskoláit okvetetlenül meglátogatni, ott megfigyelni, vajjon a tantervnek megfelelő e a tanítás? — vajjon engedélyezett könyvek használatnak-e? — vajjon a tanítók pontosan és rendszeresen vezetik-e az iskolai anyakönyveket, mulasztási s egyéb naplókat? — vajjon az iskolai és házi feladatok előírt módon és mennyiségben adattak-e fel s kijavítottak-e? — milyen az iskolalátogatás s a büntetési pénzek behajtottak-e? — milyen karban van az iskola épülete? s a tanszoba felszerelése? — milyen állapotban vannak a tanszerek? — el vannak-e a tanulók könyvekkel látva? — milyen állapotban van az iskolai könyvtár, a tornater s az iskolai kert? — tiszta-e az iskolaház környéke s milyen víz van az iskola kútjában? — jó színben van-e a tanuló-ifjúság s melyik a leggyakoribb betegség közöttük? — milyen a tanulók erkölcsi magaviselete s mily esetekben kellett leginkább büntetni őket? — rendszeren megkapják-e a tanítók fizetésüket? — Kötelessége a tanfelügyelőnek meggyőződni az eredményről, figyelemmel kell kísérnie osztatlan iskolában a csendes foglalkoztatás mikéntjét, meg kell figyelnie a tanító módszerét s észrevételeit az iskolán kívül közölni vele. Az iskolalátogatás után kötelessége a tanítóval, a helyi tanfelügyelővel s a községi iskolaszék egyéb tagjaival megbeszélni a tapasztaltakat. A mely iskolában több tanító van, velök értekezletet kell tartania s az igazgatóval még külön értekeznie az iskola s a tanítás előbbvitale érdekében. Ha szükségesnek látja, az iskolaszéket is összehívhatja s tőlük felvilágosítást kérhet. A tanfelügyelő vezeti a megyei tanítószék anyakönyvét s ő köteles a megyei tanító-egyleti évi közületeken elnökölni.

Az utasítások értelmében arról is köteles a horvát tanfelügyelő meggyőződést szerezni, milyen a tanítóknak egymásközötti és az igazgatóval való viszonya. A tanfelügyelő köteles a haragosakat kibékíteni. Tudomást kell szereznie arról, vajjon a tanító társadalmi és magán élete megfelelő-e? A tanfelügyelő kötelessége inspekció alkalmával megvizsgálni a községi iskolaszéket, annak működését és irattárát. Szigorúan ügyelnie kell arra, hogy az ismétlőiskoláztatás és az iparos tanulók oktatása a kormányrendeleteknek megfelelő legyen; a többi között, hogy azok rendes iskolalátogatása ellen semmi kifogás ne merüljön fel.

Minden szemle után tartozik a tanfelügyelő részletes jelentést tenni a megyei hatóságnak (közigazgatási bizottságnak) a szemle eredményéről, egyúttal indítványt tenni az esetleges hiányok orvoslásáról. A tanfelügyelői jelentések az év végén az országos kormányhoz felterjesztendők. A mely megyében több tanfelügyelő van: valamennyi résztvehet a közigazgatási bizottsági üléseken és az általa megvizsgált iskolákról jelentést tehet, de szavazati joga csak egynek van, annak, a kit a kormány erre felhatalmazott. A közigazgatási bizottság határozatait és rendeleteit, ha törvényelleneseknek vagy az iskolára károsaknak találja a tanfelügyelő, 24 óra alatt köteles megfélebbezni az országos tanügyi kormányhoz.

A közigazgatási bizottságnak egyébként iskolatügyekben a horvátoknál is szép szerep jutott. A közigazgatási bizottság intézkedik arról, hogy miként háráttassanak el azon nehézségek, melyek akadályozzák a népoktatás fejlődését; czélszerű indítványokat van joga terjeszteni a tanügyi kormány elé, ha törvényszabta munkakörét túllépni látja. Ha a tanügyi hátrányára hibák merülnének fel a tanítók vagy más tanügyi közege részéről, jogában áll ellenök fegyelmi vizsgálatot indítani. A közigazgatási bizottság vizsgálja felül és erősíti meg a községek számadásait és ügyel arra, hogy a tanítói fizetésekre, az iskolaépület fentartására, az iskolai butorok, tanszerek, könyvtár s a többire szükségelt ö-szeg ne csak elő legyen irányozva, hanem a tanítói illetmények pontosan kiszolgáltassanak, az iskolaépület jó karban tartassék, az iskola- és tanulóifjúság a szükséges tanszerekkel el legyen látva, s hogy a tanulók rendesen járjanak iskolába. Mindezekről szakközegei, a megyei tanfelügyelők által intézkedik.

A közigazgatási bizottság kebeléből választatik a tanítók és egyéb tanügyi közegek (iskolaszék, helyi tanfelügyelő stb.) fegyelmi hatósága, a mely áll a főispánból mint elnökből, két központi hivatalnokból, a kik egyike a tanfelügyelő és a közgyűlés által választott két tagból.

A fennebbiekből kitűnik, miszerint a horvát-szlavon megyei tanfelügyelet áll, a megyei hatóságból, a megyei tanügyi választmányból, a közigazgatási bizottságból és a megyei tanfelügyelőből, esetleg tanfelügyelőkből. A tanfelügyelő képezi az előbbieik szakközegét s a mint a kormányrendelet mondja, ő a megyei hatóság nevelés-oktatástügyi ágense. A horvát tanfelügyelőknek — mint tudjuk — még annyi fizetésük sincs, mint a mi tanfelügyelőinknek. De tekintve azt, miszerint a horvát-szlavon tanfelügyelők csakis a néptanítói karból neveztetnek ki, fizetésük a volt néptanítói fizetéshez képest szép. Hogy a tanfelügyelővé kinevezett „legalább is 10 évig nyilvános népiskolában működő tanító“, mint a megyei hatóság tanügyi szakközege, s „nevelés-oktatástügyi ágense“ a tanügyi előbbvitele érdekében czélszerű tanácsokat adhat a megyei hatóságnak s helyes módszertani utasításokat a tanítóknak — s mint ilyen, ismervén a népiskolát és a tanítói életet, sőt a mi nagy tankerületeinkhez képest sokkal kisebb kerületben megismerhetvén minden iskolát és minden tanítót, valóban gyakorolhat is felettök felügyeletet — és áldásosan működhetik a népoktatástügy emelésén: az magától értetődik! *Margitai József.*

I R O D A L O M.

Könyvismertetés.

Magyar Nyelvtan az elemi népiskolák II., III. és IV. osztályai számára. Három külön kötetecske. Irta Komáromy Lajos. Budapest, 1890. Singer és Wolfner kiadása.

A szerző elméletileg és gyakorlatilag 20 év óta foglalkozik e tárggyal. A „Nyelvőr“ folyóiratnak kezdettől fogva dolgozótársa; tagja az

Akadémia klasszika-filológiai bizottságának; a közokt. kormány megbízásából ismételten javította a Nagy László-féle elemi iskolai Magyar Nyelvtanokat. Több mint 20 év óta tanítja iskolákban a magyar nyelv- és íránytant: előbb gimnáziumban, később tanítóképző intézetben s ezzel egyidejűleg az állami közép-ipariskolában; ezenkívül résztint a képzőintézet gyakorló-iskolájában, részint saját gyermekeinek vezetése alkalmával módjában volt tanulmányozni a magyar nyelvtan elemi iskolai oktatását is.

E munkája tehát úgy tekinthető, mint a magyar nyelvvel és pædagogióával való elméleti, s a magyar nyelv tanításával való gyakorlati foglalkozásának s tegyük hozzá: több mint 20 évi foglalkozásának gyümölcse.

E könyvecskék figyelmes átolvasása után könnyű belátni, hogy a szerző e könyvecskéivel előtte teljesen ismert téren mozog. Tudja, hogy a magyar nyelv tanításának különböző fokán, az eredményeket tekintve, hol a baj; tudja, hogy a helyesírás és helyes fogalmazás ellen miben vétenek legtöbbit a kezdő és előre haladottabb tanulók, s ebben a nyelv-könyvében oda dolgozik, hogy ezen hibák elkerülésére s a helyes irányban való haladásra, a tapasztalt tanító gyakorlati fogásaival már korán rávezesse a tanulót. Könyveit e cél felé való folytonos törekvés teszi egyfelől szilárd logikus rendszerré, másfelől a magyar nyelv tanításának sikerrel biztató eszközeivé. Az a tanító, a ki tapasztalatból tudja már, mik a kezdő fogalmazók legtöbbször előforduló helyesírási és fogalmazási hibái, az első tekintetre be fogja látni e könyvek cél tudatos és gyakorlati irányát.

Valóban e könyvecskék megírásával a szerző nem csupán szaporítani akarta egygyel már meglevő ilyenmő könyveink számát, hanem — úgy látszik — teljes ambícióval törekedett az eddigiéknél jobbat létre hozni oly célból, hogy e munkájával a hazai nyelv oktatását sikeresebbé tenni megkísértse.

Az újítások, melyekben e munka a régebbiektől eltér, a most mondott gyakorlati célra való törekvésből erednek s nagy vonásokban a következők:

1. A tanítási anyag lehető megrostálása.
2. Előtérbe állítása a helyesírás tanításának.
3. Logikus gondolkozásra és fogalmazásra szoktatás.

A mi az elsőt illeti, igyekezett a szerző, hogy munkájába *a)* csak azokat a nyelvtani tételeket vegye fel, melyek e tárgy tanításába való műszavak és alapfogalmak megismertetésére elkerülhetlenül szükségesek; *b)* azokat, melyek a helyesírás és fogalmazás szempontjából fontosak. Ezeket aztán, éppen a kitézett cél tekintve, nem lehetett önkényt meg hiányosítani. De kihagyta az e célra szolgáló s az e fokra nem való tételeket, mint pl.: „A mondat a gondolatnak szóval vagy írásban való kifejezése“, vagy az elvont és összevont, a gyűjtő- és anyagneveknek, az igék nemeinek, az állapot-, eredet- és véghatározóknak, a kevésbé használatos igeidőknek stb. tanítását. A felvett tételek egyszersmind a helyes beszéd törvényei is; de a szerző nem terjeszkedett ki a beszédbeli

idegenszerűségek fejtegetésére, mert ily idegenszerűségeket a legtöbb magyar gyermek még nem is vegyít beszédjébe, s ott a hol vegyít, a tanító helyes beszéde s időről időre való élőszóbeli figyelmeztetése tartozik e bajt orvosolni.

Itt említendő fel az is, hogy a szerző, ha már a definíciót nem kerülheti el a tételek formulálásában, kerüli a tudományos meghatározásokat s helyettük a gyermek fejlettségéhez mért egyszerűbb definíciókat, vagy elnevezéseket vesz fel. A mondatra így vezet rá: „Beszédünk mondasokból, vagy mondatokból áll“. Az ígéről eleinte úgy beszél, mint oly szóról, melyet a jelen, mult és jövő eselekvés kifejezése céljából lehet változtatni. A személytárgyas igeragozás (várlak téged) nála tegez ő ragozás; a birtokos ragok négy csoportját így nevezi el: 1. egyes szám, 2. birtokos többes szám, 3. birtok-többes szám, 4. teljes többes szám. — A mellékmondat meghatározása ez: „Az a mondat, mely oly kérdésre felel, mint valamely mondattag, mellékmondat“.

A helyesírás tanítóját oly módon állítja e munka előtérbe, hogy nem elégszik meg azzal, hogy a helyesírás szabályai már implicité úgy is benne vannak a szemléltetett nyelvtani törvényekben, hanem az illető törvény felismertetése után azonnal tevőleg is foglalkoztatja a tanulót a helyesírási sajátság begyakorlásával. E munka legnagyobb része ugyanis példatár, vagyis szigorú következetességgel összeállított feladatok tára, mely feladatok közül kivált a helyesírásra vonatkozók írásban fejtendőek meg. E munka írója általában szakít régi nyelvtanainknak azzal a módszerével, mely szerint az írásbeli feladatok a nyelvtani kategóriák begyakorlására valók; hanem ezek helyett oly feladatokat ad, melyeknek kidolgozása közben a gyermek tevőleg foglalkozik a szók megismert elemeinek öntudatos összerakásával (alaktan), s a szünetjelek helyes alkalmazásával (mondattan). (A terjedelmesebb feladatok a fogalmazás gyakorlására vannak szánva, melyről alább lesz szó.) Pl. midőn a kiinduló pontul szolgáló példaolvasmányban megismerte a tanuló a „tüskéjével“, „szívvel“, „helylyel“ szavak elemeit, s írásmódjukat a tanító magyarázata szerint szemlélte: gyakorlásul kap egy feladatot, melynek megfejtése az, hogy különböző véghangzójú (s a feladatban tervszerűen összeválogatott) szavakhoz kell a vel (val) ragot kötnie. Egy másik feladat azt kívánja, hogy keresse ki a tanuló a példaolvasmányból előbb az egy *t-s*, azután a két *t-s* mult idejű igéket; vagy azokat az igéket, melyeknek igekötőjük elől áll s az igével egy szóba van írva, azután azokat, melyeknek igekötőjük utól áll s az igétől külön irandó stb. Ez az egyik út a helyesírás gyakorlására. A másik az, hogy miután a példaolvasmány a kitűzött speciális célokra fel van dolgozva, a tanító — a könyv utasítása szerint — áttekintheti az olvasmányt tisztán helyesírási szempontból (a könyvben összeállított kérdések szerint) s ez után feladja részben vagy egészen lemásolásra, fentebbi fokon meg diktálás után iratja le. Az ily, jól előkészített feladatok kidolgozása könnyű s kedvet adó, másrészt pozitív haszonnal járó lesz a kis tanulóra. Az ily feladatok megfejtése nem kerül annyi fejtörésbe s nem oly elenyészőleg csekély hasznú, mint a régibb nyelvgyakorló könyvek efféle sablonos

feladatai: „Irjatok 10 mondatot, melyben az alanynak és 10-et, melyben a tárgynak legyen jelzője“ stb. stb.

Alljon itt pl. a IV. osztály könyvének 55. feladata, mely a következőleg készíti elő a példaolvasmánynak diktálás után való leiratását: „Felelj szóval a következő kérdésekre: Miért kell a község szóban *z-t* és *s-et* írni? a haladt szóban *dt-t*? Miért kell az erre, ebben szavakban kettőzítve írni a közbül eső mássalhangzókat? (mi a *tő*, stb.?) Jó volna-e a helyhatározó így: Ott szántogatott a közelbe egy öreg földművelő? Melyik szóhoz tartozik a vissza igekötő ebben a mondatban: Vissza már nem akart fordulni?“

A logikus gondolkozásra és fogalmazásra szoktatást mindenekelőtt azzal akarja e munka szerzője elérni, hogy nem különböző gondolatkörhöz tartozó s a gyermek elméjét szétszóró, összefüggetlen mondatokból indul ki a nyelv törvényeinek szemléltetésénél, hanem összefüggő olvasmányokból, kisebb leírásokból, elbeszélések, levelekből, melyeket a szerző vagy maga írt közelebbi céljához képest, vagy jeles íróktól vett, avagy alakított át. E példaolvasmányok felolvasása s tárgyi magyarázata után első dolog az olvasmány logikai taglaltatása, vagyis tartalmának a feltett kérdések szerint elmondatása, utalással a fogalmazvány 3 főrészére. Csak ezután következik a grammatikai feldolgozás. Közben változatosság kedvéért is, az olvasmánynak bizonyos szempontból való átalakítását, vagy utánezését kívánó fogalmazási feladatok következnek. Az utánzások vagy lényegesebb átalakítások nem pusztán feladva vannak, hanem kérdésekbe foglalt diszpozíció szerint kívánatik a kidolgozás. Még a II. osztályban leginkább csak egyszerű mondatokat írnak a tanulók, de ezeket is mindig egy meghatározott tárgyról s adott kérdések után, mert a cél nem az, hogy a gyermekek mondatokat tudjanak írni, hanem az, hogy egy bizonyos tárgyat tudjanak értelmes mondatokban, logikus renddel leírni, elbeszélni, stb. Szolgáljon egy utóbbira például a II. osztály könyvének 38. feladata. „Írj mondatokat (megelőző magyarázat és szóbeli próba után) a kutyáról úgy, hogy felelj a következő kérdésekre: Miféle állat a kutya? Melyek testének főrészei? Milyen a feje? Milyen az orra? Milyen a farka? Mik vannak a láb-ujjain? Mi fűdi a testét? Egyenlő nagyok-e a kutyák? Mit eszik a kutya? Mi a haszna?“ A III. osztály könyvének 142. feladata Budapest leírását kívánja a következő kérdések szerint. „Hogy hívják Magyarországnak fővárosát? Mely folyó két partján terül el Budapest s melyik vármegyébe esik? A főváros mellett a Dunának melyik partján vannak hegyek? E hegyek közül melyiket nevezték el egy régi püspökről? A királyi vár a pesti, vagy a budai részen esik-e?“ stb. stb. A IV. osztály könyve már levelek írására is ad diszpozíciós feladatokat.

Ily könyv a tanítónak biztos vezérfonalat ad kezébe a helyes fogalmazás elsajátíttatására. Nincs szüksége, hogy maga készítsen vázlatokat; készen kapja azokat a könyvben. Ily könyvből könnyű és élvezetes lesz a kis tanulóknak is a tanulása, mert nem kívánják tőle gondosan elő nem készített (s épe miatt nehéz és gyötrelmes) feladatok megfejtését, hanem olyanokat, melyekhez az anyagot az ő saját gondolatköréből könnyen előszedheti, melyet azután a megadott formába kell beleraknia.

Hogy ismertetésem e könyvről teljesebb képet adjon, el kell még mondanom berendezését, tanítási menetét.

Mondva volt már, hogy a tanítás olvasmányokból indul ki. Egy-egy olvasmány a hozzája tartozó feladatokkal külön szakaszt képez. Ilyen szakasz van a II. osztály könyvében 12, a III. osztályában ugyanannyi; a IV. osztályában, hol az olvasmányok terjedelmesebbek, van 7 ilyen szakasz.

Az olvasmány tárgyi magyarázata s tartalmának elmondatása után következik nyelvtani feldolgozása. Ez utóbbinak menetét a „feladatok“ pontosan meghatározzák s a tanítónak csak követnie kell a vezérfonalat. De a feladatok megfejtését a tanítónak kell az olvasmány mondatainak elemzettetése alapján előkészítenie, úgy hogy az olvasmányon előzőleg többszörösen szemlélteti azt a nyelvtörvényt, melynek begyakorlására szolgál a feladat. A feladatok közt vannak tisztán helyesírásiak és a fogalmazás gyakorlására valók is. A feladatok kidolgozását megkönnyíti e munka azzal is, hogy a legtöbb feladat után a megfejtés első pár sora közölve van, s ezzel a gyermeknek meg van adva az irány, melyen tovább haladjon.

A most említett szakaszokban nyelvtani tételek egyáltalában nem foglaltatnak. A „feladatok“ úgy vannak fogalmazva, hogy belőlük, s megfejtésük alatt a nyelvvel való foglalkozásból teljesen megvilágosodnak az illető nyelvtények a kezdő tanuló előtt, a ki azokról, éppen azért, mert őket teljesen megértette, könnyű szerrel számot is tud adni. Látható tehát, hogy nem a betanulásra, hanem a begyakorlásra fekteti e munka a súlyt.

E könyvek most említett kisebb egységei nagyobb egységekbe kapcsolódnak az által, hogy 3—4 olvasmány nyelvtani feldolgozása után megállapodó pontok következnek. Itt aztán „Összefoglalás“ cím alatt egybe vannak gyűjtve s rövid tételekbe foglalva azok a nyelvtani anyagok, melyeket a tanuló e megállapodási pontig magának megszerzett volt. Az egyenként megismert és begyakorolt nyelvtörvények itt csoportosítva s bizonyos rendszerbe foglalva, még jobban megvilágosítják a tanultakat. De rendeltetésük nem az, hogy ezeket a tanulók úgy betanulják, hogy sorban egymás után tudják mondani. Hisz feltehető, hogy helyes vezetés mellett már tudják őket; s itt az ismétlés a cél. Az „Összefoglalás“ után ugyanis kérdések következnek, melyek a tételekbe foglalt anyagra vonatkoznak. Ha ezekre a kérdésekre a tételeknek a tanító előtt való elolvasgatása után meg tud felelni a tanuló, akkor biztos lehet a tanító, hogy a tárgyalt szakasz teljesen sajátjává vált tanítványainak. Ily „Összefoglalás“ van a II. osztály könyvében 3, III. osztályában 4 és a IV. osztályában 3.

E nagyobb szakaszokat a tanítónak előre át kell egészben tekintenie; mert csak így lesz előtte világos az a közelebbi cél, mely felé neki az egyes feladatok kidolgoztatásával törekednie kell. Sőt szükséges, hogy a tanító a feladatok kidolgozásának előkészítésénél, vagyis az illető nyelvténynek az olvasmányban való szemléltetése alkalmával már a tételek kifejezéseit használja s azok kimondására vezesse rá tanítványait.

Ily módon akarja e könyv, most leírt módszerével elejét venni a gépies betanultatásnak, mely miatt annyi a panasz intra et extra muros, s a mely egyik főforrása az annyiszor emlegetett túlterhelésnek.

Még két dolgot kell megemlítenem, a mely némileg már az ismeretésből magából is kivilágosodik. Első az, hogy e könyvekben teljes következetességgel keresztül van vive a magyar nyelv tanításának induktív módszere. Második az, hogy e könyvek a tanító eljárását is világosan megjelölő vezérfonalat szolgáltatnak, úgy hogy mellettük, a nyelvtanban és methodikában jártas tanítónak külön vezérkönyvre szüksége nincs.

Mindezek után ismételten kifejezést adhatunk annak a reménynek, hogy e könyvecské a nyelvtanban otthonos tanító kezében a hazai nyelv tanításának az eddigieknél sikeresebb eszközei lehetnek.

*Komócsy József,
volt tanítóképző tanár.*

Új művek.

Franciaia középiskolák multja és jelene. Dr. Fináczy Ernő nyit ily című műre előfizetési felhívást. Ujabb időben paedagógusaink nagyobb figyelemre méltatják, mint eddig, a távoli nyugat államait; dr. Fináczy is több év óta behatóan foglalkozik a franciaia tanügygyel s a megjelenendő műben kutatásainak és helyszínén szerzett tapasztalatainak eredményét teszi közzé. Franciaországban a neveléstan minden nagy eszméjének, az iskoláztatás minden jellemző formájának keletkezését, fejlődését és átalakulását századok óta nyomról-nyomra kísérhetjük. Ez már magában véve nagy becsűvé teszi e művet; azonban emeli értékét még az, hogy a közvéleményt éppen most oly tanügyi problémák foglalkoztatják, a melyeknek megoldását a külföldi állapotok közelebbi ismerete elősegítheti.

A könyv következő fejezetekre oszlik:

A franciaia középiskolák multja. I. Fejezet: Nagy Károlytól IV. Henrikig. — II. Fejezet: A jezsuiták. — III. Fejezet: Az Oratorium és a Port-Royal. — IV. Fejezet: A párizsi Universitás a XVII. században és a XVIII. század első felében. — V. Fejezet: A nagy elméletek és a tanügyi forradalom. — VI. Fejezet: A franciaia forradalom. — VII. Fejezet: Az Universitité. — VIII. Fejezet: Az intézmények története 1815-től napjainkig. — IX. Fejezet: A tanulmányok (tantervek) története 1815-től napjainkig.

A franciaia középiskolák jelene. I. Fejezet: A középiskolák jellege és kormányzata. — II. Fejezet: Egy franciaia internatus (A lycée Michelet). — III. Fejezet: Fegyelmi és tanulmányi rendtartás. — IV. Fejezet: Tanítás a középiskolák elemi szakaszában. — V. Fejezet: Tanítás a középső és felső szakaszban. — VI. Fejezet: Az Enseignement Spécial. — VII. Fejezet: A testi nevelés a franciaia középiskolákban. — VIII. Fejezet: Magán iskolák (École Monge és École Alsacienne).

A munka 16—17 ívnyi terjedelemben f. é. június hóban fog megjelenni. Megrendelési ára 1 frt 80 kr. A megrendelések a Lam pel R.-féle könyvkereskedéshez vagy a szerzőhöz (Budapest, I. ker., Vár, Verbóczy-utca 3 sz.) címzendők.

BEKÜLDÖTT MŰVEK. A magyar népoktatásügy fejlődése 1867—1887-ig tekintettel Gönczy Pál működésére. Irta Peres Sándor. Kiadja a „Máramarosi általános Tanítótestület”. A munka tiszta jövedelmének 80%-a az Országos Tanítói Árvaháznál fennálló „Máramarosi alap”-ra fordíttatik. Megrendelhető a tanítóegyesület elnökénél, Hetényi Kálmánnál Máramaros-Szigeten. Megrendelési ára 80 kr., bolti ára magasabb lesz. (Ismertetés végett ki van adva.) — **Humanizmus az iskolai nevelésben.** Irta Emb er János. Szerző kiadása. Megrendelhető szerzőnél

Ungvárt. Ára 50 kr. — **Képes olvasókönyv** az evang. népiskola II. és III. osztálya számára. Szerkesztették K a p i Gyula, B a k ó Samu, P a p p József. A dunántúli ág. hitv. evang. egyházkerület által elfogadott és ajánlott tankönyv. Második bővített és képes kiadás. Budapest, 1890. M é h n e r Vilmos kiadása. Ára 32 kr. — **A legújabb kor története** 1825—1880. 4. és 5. füzet. Irta M a r c z a l i Henrik. Budapest, 1890, a Révai testvérek kiadása. Előfizetési ára fél évre 3 frt, egész évre 6 frt, füzetenként 30 kr. — **A görög nyelv tanításának kérdése Magyarországon.** A kérdés története. A törvényjavaslat előkészítése. A törvényjavaslat fejtegetése. Tájékoztatóként írta dr. F e n y v e s s y Ferencz, országos képviselő, Budapest. Révai testvérek kiadása, 1890. Ára 1 frt. — **Rövid gazdaságtan.** A népiskolák IV., V., VI. és ismétléi osztályai számára. A miniszteri tanterv szerint írta G y ö r f f y János, fővárosi tanító. Kiadja Buzárovits Gusztáv, Esztergom, 1890. Ára 10 kr.

EGYESÜLETI ÉLET.

Meghívó!

A Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesületének választmánya június 23-án d. u. 6 órakor a budai állami tanítónőképző intézet helyiségében (II. ker., Csalogány-utca 43) ülést tart, a melyre úgy a fővárosi, mint a vidéki tagok tisztelettel meghívottnak.

*Az ülés tárgya lesz: a közgyűlés előkészítése.
Budapest, 1890. május 19.*

Az elnökség.

Felszólítás!

Tisztelt Tagtársaink között még mindig vannak olyanok, a kik a múlt évről sem tettek eleget tagdíj-fizetésbeli kötelezettségüknek. A mit már annyiszor ismételve tettünk, most újra tisztelettel kérjük őket, fizessék le azt a 2 frtot, a melyre a múlt évre vonatkozólag kötelezve vannak. Egyesületünknek úgy a múlt évről, mint a jelen évre nagy pénzbeli kötelezettségei vannak, a melyeknek június hóban okvetetlen eleget kell tennie. Egyesületet pénz nélkül fenntartani nem lehet!

Éppen a fentebbi okból tisztelettel kérjük a többi tagtársakat is, hogy általában június hóban az első félévi részletet okvetetlen lefizetni szíveskedjenek. Ellenkező esetben az egyesület kellemetlen zavarnak lehet kitéve s úgy a lap fenntartása, mint a közgyűlés előkészítése hiányt szenvedhet.

Június hónapban fognak szétküldetni — a választmány határozata értelmében — a tagsági érjegyek, a melyek a történt befizetésekről nyugtatványok gyanánt fognak szolgálni. E jegyek kezelésére vonatkozó utasítást a szétküldés alkalmával fogom a tisztelt igazgatóságokkal tudatni.

Budapest, 1890. május 20.

Zajzon Dénes, pénztáros.

A május 19-én tartott választmányi ülés jegyzőkönyve.

Jelen vannak: Péterfy Sándor, mint elnök, Nagy László titkár, mint jegyző, Kun Alajos, dr. Málnai Mihály, Miklós Gergely, Molnár László, Komáromy Lajos, Sebestyén Gyula.

A mult ülés jegyzőkönyve hitelesítettik.

Elnök jelenti, hogy az egyesület segélyezése és az állami segéd-tanárok helyzetének javítása ügyében készült folyamodvány május 8-án gróf Csáky Albin vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak küldött-ségileg átnyújtott. A miniszter úr kegyesen fogadta a küldöttséget és megígérte, hogy az állami segédtanárok ügyén, a mennyire a körülmények megengedik, segíteni fog. Az egyesület segélyezése ügyében hozzá intézett kérelmünket is teljes jóindulattal fogadta. A küldöttség az államtitkár úr ő méltóságánál szintén tisztelgett, a ki szintén biztosította az egyesületet és az általa előterjesztett kérelmeket legmelegebb érdeklődéséről és támogatásáról. A választmány a legmélyebb hála és köszönet érzelmeivel veszi tudomásul a miniszter úr ő excellenziájának és az államtitkár úr ő méltóságának az egyesület és annak kérelmei iránt tanusított kegyes jóindulatát.

Titkár jelentést tesz a tanári testületek által a közgyűlés idejére vonatkozólag beküldött javaslatokról. A közgyűlés idejéül juliust ajánlja — 5 testület, augusztust — 11, november 8, és a jövő évi husvétot — 4 testület. A választmány a többség véleménye alapján elhatározza, hogy a közgyűlés augusztusban tartassék meg. A közgyűlés napjai a IV. egyetemes tanítógyűlés előtt, augusztus 18-ika és 19-ike lesznek.

Elnök jelenti, hogy a közgyűlési előadók kijelölésére kiküldött bizottság április 29-én ülést tartott és bemutatja a bizottság javaslatát. A választmány a bizottság által előterjesztett névsort egész terjedelmében elfogadja és elhatározta, hogy a kijelölt előadók levélileg mielőbb felkérésenek tisztük elfogadására. Az előadói javaslatok rövid megokolással július 20-ig a választmányhoz beküldendők és a közlönyben közzé teendők. Megbizatik az elnökség, hogy azon nem remélt esetben, ha a felszólítottak közül valaki megbízatásáról lemondana, új előadó, illetőleg hozzászólaló kijelöléséről gondoskodják.

Titkár jelentést tesz a tanári testületek által a közgyűlés tételeire beküldött részletes munkálatokról. Eddig csak 7 testület küldött be részletes javaslatot. Az egyes tanári testületek a közlönyben sürgősen felszólítandók, hogy részletes javaslataikat lehetőleg még június hó folyamán, de július közepéig mindenesetre küldjék be.

Elnök előadja, hogy a tanítóképzés emelésének egyik legfontosabb tényezője a bel- és külföldi tanítóképzők és azok működésének teljes ismerete. Czélszerűnek tartaná, hogy ebből a célból a legközelebbi közgyűlésünkre a hazai és külföldi tanítóképzőknek értesítői, tantervei, ének- és rajzgyűjteményei, s egyéb a tanítóképzésre és tanítóképző intézetekre vonatkozó művek beszereztesse és kiállíttassanak. Midőn ezt indítványozza egyúttal jelenti, hogy az egyesület a magas miniszteriumhoz beterjesztett folyamodványába e tervet, mint kérésének egyik lényeges támogató okát, a választmány utólagos jóváhagyásának reményében már be is vette. A választmány a jelentést tudomásul vevén, az indítványt egész terjedelmében elfogadja és a tervnek keresztülvitelével az elnökséget bizza meg.

Elnök beterjeszti Lázár Gyuláné Kasztner Janka indítványát, a mely szerint kéri a választmányt, hogy az állami segédtanítónók által helyzetük javítása ügyében készített folyamodványt fogadja el és a magas miniszteriumhoz nyujtsa be. A választmány melegen érzi az állami segédtanítónók helyzetének nem könnyű voltát, a minthogy ez az érzelme indította arra, hogy a mult év végén a segédtanítónók ügyében kérelmezzen a magas miniszteriumnál. Azonban a határozatot akkorra halasztja, a mikor a segédtanítónók folyamodványukat a választmányhoz beküldték. A választmány elhatározza, hogy junius hónapban ülést tart.

LEVELEZÉS.

Magyarázat.

Lapunk mult számában Grézló János gyakorló-iskolai tanító úrnak adott válaszában (13-ik bekezdés) ezen kitétel fordul elő: „Midőn 1885-ben a csáktornyai állami képzőhöz kerültem, ott tan- és vezérkönyv-gyűjteményt nem találtam“. Nehogy e mondat esetleg félreértésre adjon alkalmat, szükségesnek tartom utólagosan következő magyarázatot hozzácsatolni:

A februáriusi füzetben megjelent értekezésem 10-ik pontja alatt világosan „elemi iskoláról“ beszéltem s azt ajánlottam, hogy „minden gyakorló-iskola mellé tan- és vezérkönyv-gyűjteményt állítsunk és azt valóban használjuk is“. Ebből tehát látható, hogy n é p i s k o l a i tan- és vezérkönyv-gyűjteményt értettem.

Grézló úr ismert cikkében erre is azt jegyezte meg (márcz. füzet), hogy tanácsommal kissé elkéstem. A hozzá intézett válaszában (ápr. füzet) tehát csakis n é p i s k o l a i gyűjteményt érthettem, mely a gyakorló-iskola mellé állítva határozottan a tanítójelöltek használatára szolgáljon, a mint azt az illető helyen fel is említettem.

Hogy pedig ilyen gyűjtemény csak az általam említett módon és időben állítatott fel, annak bebizonyítása végett legyen szabad az 1886. évi január 29-én tartott tanári értekezleti jegyzőkönyv 4-ik pontjára hivatkoznom, a mely így hangzik: „Elnöklő igazgató előterjeszti, hogy egy kézi könyvtárt szándékozik felállítani a növendékek részére, melyben a szükséges vezérkönyveken kívül a népiskolák tankönyvei és más ide vágó iratok foglaltassanak tájékozásul a növendékeknek. Igazgató már összegyűjtött saját könyveiből e czélra 30 darabot s felkéri a tanár urakat, hogy a mennyiben ilyen könyvekkel rendelkeznének, azokat közhasználatra boesítani sziveskedjenek. — Az indítvány helyeslőleg vétetett tudomásul s azon kérdésre nézve, kézi könyvtár vagy tankönyvgyűjtemény legyen-e annak neve, az utóbbi fogadtatott el.“

Megengedem, hogy Csáktornyan a tanári könyvtárban már azelőtt is voltak tankönyvek, csakhogy azok közül a legtöbbet nem használták.

Csáktornya, 1890. május.

Ujvári Mihály.

Nyilt levél.

Tisztelt szerkesztő úr!

Végtelenül sajnálom, hogy Közlönyünk hasábjaiiba személyeskedés férközött, de röstelem is, hogy ennek egyik — legalább negatív — szereplője csekélységem.

Újvári segédtanár támadására nem válaszolnék, ha a képzőintézet és a magam reputációját nem kellene megvédenem valótanságon alapuló két állítása, illetve formális vádja ellenébe.

Újvári azt állítja ugyanis „... s éppen azért annak bebizonyítására, hogy tanácsommal szoktam néha korán is érkezní, a következőket bátorkodom neki elmondani. Midőn 1885-ben a csáktornyai képzőhöz kerültem, ott tan- és vezér-

könyv-gyűjteményt nem találtam“ Emez állítással szemben a segédtanár úr s az olvasók tájékoztatására itt közlöm a hivatalosan kiállított leltári kivonatot a népiskolai tan- és vezérkönyv-gyűjteményről.* E kivonat csakis azon könyvek jegyzékét közli, melyek 1879—1885-ig lettek beszerezve. Tehát akkor, midőn Újvári még tanár sem volt. Jelenben a tan- és vezérkönyv-gyűjtemény tetemesen nagyobb, eltekintve attól, hogy a „tanári könyvtár“, mely 286 kötetet tartalmaz, az ifjúság rendelkezésére áll a szaktanár közvetítésével.

Újvári továbbá a következőket mondja. „Vessük össze már most a képző- és a gyakorló-iskola órarendeit! A gyakorló-iskolában van hétfőn és csütörtökön 4— $\frac{1}{2}$ -5ig ének, a képzőben ugyanekkor torna. Melyik lesz tehát tényleg megtartva?!“ Hogy a segédtanár úr eziránt tájékozza magát, felvilágosítom arról, hogy miként került az órarendbe a mondott időkre az ének.

Mínthogy a képzőben a tornaszatot tanítom, érdeklőben áll, hogy a növendékek ne csak testileg ügyesedjenek, hanem a gyakorlati tanítás terén (a tornaszatból is) mentől nagyobb ügyességet sajátítsanak el. E végből belevontam az órarendbe heti két fél órán a „tornatanítást“ is, mely időre köteleztem a gyakorló-iskola II., III. és IV. osztályát az ottmaradásra, hogy a tanítójelöltek a tornaszat tanításánál érintkezzenek a gyermekekkel. Megtörténik azonban, hogy rögtön kellemetlen idő áll be — tornacsarnokunk mostanáig nem lévén — privát diligentiából (a gyermekek éneklésüket az órarend értelmében elhozzák) énekeltek egy-két darabot. Különbözőben ezen esetleges változás az órarenden is fel van tüntetve, de Újvári úr nem vett magának annyi fáradságot, — pedig bírálhatta azt — hogy azt tüzetesen megnézte volna. Végül az órarend év elején mindig az igazgató elé lesz terjesztve s azt ő aláírásával jóváhagyja, miután előzőleg a miniszteri tantervvel összevetve helyesnek találta.

Bővebben nem akarom Újvári úr választát méltatni, s részéről az ügyet jelen nyilatkozatommal befejezgetnek veszem.

Fogadja stb.

Csáktornya, 1890. május 15-én.

Grézló János,

*tanítóképző-intézetekre képezített tanár,
gyakorló-iskolai tanító.*

*

Az ügy érdekében való szabad vélemény kifejezésére megengedettnek tartjuk a szabadabb szót is és tudjuk, hogy az ügyet néha nem lehet elválasztani a személytől, mint az elvek képviselőjétől. Azt azonban nem engedhetjük, hogy a véleménykülönbség személyeskedéssé fajuljon és kérjük t. dolgozóitársainkat, szíveskedjenek ennek még látszatától is óvakodni, hogy meg ne zavarják azt az egyetértést, a melyre mindnyájunk közös ügyének annyira szüksége van. Midőn e vitát részünkről is befejezettnek nyilvánítjuk, őszintén kívánjuk, hogy e szóváltásnak semmiféle személyes kellemetlen utóíze ne legyen.

A szerkesztőség.

* A leltári kivonat hivatalosan, S a m u József, csáktornyai állami tanítóképző igazgató aláírásával van kiállítva és belőle kiténik, hogy az intézet könyvtárában 1885 előtt is voltak népiskolai vezér- és kézi könyvek. (50 mű- és szemléltető kép) A hosszú lajstromot nincs helyünk közölni, de szerkesztőségünkben, a kit érdekel, megtekintheti.

Szerk.

A KÖZGYÜLÉS ELŐKÉSZÍTÉSE.

A tanári testületek által beküldött tanulmányok.

Eperjes. 1. A tanítóképzői növendékek felvétele. Alaposabb előkészültség kívánatos volna; de különösen életkor tekintetében ne fokoztassanak a felvétel igényei, mert a mennyit nyernénk a vámon, annyit veszítenénk a réven.

2. A tanterv módosítása. Kívánatos volna minden tanítóképző intézetben a tananyag egyenlő beosztása, a mihez bezeg szükséges volna mindenütt az év-

folyamok egyenlősítése! Egyébiránt pedig az embertani, neveléstani s gyakorlati képzés legyen a súlypont. Egyéb tárgyak tananyaga a tanfolyam rövidségéhez képest lehetőleg minimumra szállíttassék le, de e minimum ismerete alaposá, világossá s biztossá tétessék. A tanítóképző intézet ne akarjon gazdászati s ipar-szakiskolává lenni. Első osztályban a lélektan ne legyen rendszeres tantárgy. I. és II. osztály túlnyomón azokat az ismereteket tegye határozottakká és biztosakká, melyeket a felvett növendék előlegesen tanult, de nagyobbára hiányosan és zavarosan hoz a tanítóképző intézetbe. E tekintetben is felesleges a felvételi vizsgálat olyanoknál, kik az eddigelé kívánt számú osztályból hoznak bizonyítványt.

3. Gyakorlóiskolai képzés. Mi specialiter csak annyit kívánhatunk egyelőre, hogy minden tanítóképző intézetnek legyen egy egységes és önálló gyakorló iskolája, — a minő egyebek közt a mienknek sincs.

4. Tanképesítés. Két izben történjék, t. i. alap- és szakvizsgálatall.

5. A tanítóképző tanárok pragmatikája. Különös tekintettel arra, hogy a felekezeti tanárok szakfelügyelet, igazságszolgáltatás, díjazás és nyugdíj tekintetében az államiakkal egyenlősíttessenek.

Eperjesen, 1890. április 10-én. *Fabriczy János, Gamauf György*, tanítóképző tanárok.

Sárospatak. 1. Az általános és szakképzés közötti viszony. Nem helyes az általános és szakképzés közt jelenleg fennálló viszony 1-ször azért, mert az általános ismeretek megadásával többit kénytelen a képző foglalkozni a hiányos előképzés miatt, mint a szakismeretek megadásával. Nem helyes 2-szor a módszer miatt sem, mert az általános képzést adó tantárgyak némelyike még mindig nem tanítatik induktív módszer szerint, azaz a középponti tárgyra (a neveléstudományokra) való tekintettel. 3-szor: a szakműveltség kifejtésének az utolsó évre való hagyása s különösen az elemi módszer szerint való feldolgozása az egyes diszeziplináknak az utolsó évben azon félreértésen alapúl, hogy a növendékeket az egyes tantárgyak módszerén kívül még a szaktanárnak is be kellene vezetni a népiskolai praxisba; holott ha az egyes tantárgyak az alsóbb osztályokban helyes paedagógiai módszerrel dolgoztatnak fel, ha mint a tanterv mondja — „bizonyos paedagógiai frissesség ömlik el a tanárok tanításán“, — akkor a módszertani oktatás és a gyakorlóiskolabeli gyakorlat elég bevezetés lesz a növendékeknek az „elemi módszer részletes kidolgozásához. A szakképzés szempontjából kívánatos volna, hogy az év közepe körül a IV. évesek mindenike legalább egy hétig tanítson minden tantárgyat.

2. Gyakorlati kiképzés. A vidéki tanítóképzőknek egy osztatlan elemi iskolával (házánk tanügyi viszonyai következtében) okvetetlen kell bízni, de kívánatos, hogy a hol csak kivihető, egy többosztályú elemi iskola is hozassék kapcsolatba a képzővel. Kívánatos, hogy a képzők tanórárendje úgy legyen berendezve, hogy a tanárok ne csak mintatanítást tarthassanak esetleg, hanem mindenesetre jelen legyenek a szakjukbeli tanításokon. Tanári kar azon tekintetben, hogy a módszertant a neveléstudományok tanára vagy a gyakorló-iskola tanítója tanítsa-e, Radó Vilmosnak a „Magyar Tanítóképző“ márcziusi számában kifejtett nézetéhez csatlakozik. Oda kell törekedni, hogy minden gyakorló-iskola mintaiskola legyen.

3. Felvétel. A felvételi vizsga legyen általánosan kötelező s az általános képzésre vonatkozó minden tantárgyra terjedjen ki. Korengedély senkinek sem adható s a betöltött 15-ik éven kívül a testi fejlettség is tekintetbe veendő.

4. A képesítő vizsgálat. A képesítést úgy óhajtja tanári karunk, hogy az egyes szakok tanárain kívül a vidéki tanító-egyesületek kiküldöttjei legyenek vizsgálo biztosok az igazgató-tanácsosok helyett.

Sárospatakon, 1890. április 11-én. *Dezső Lajos*, tkp. igazgató. *Veres Ferencz*, a t. kar jegyzője.

Sopron. 1. Az általános és szakképzés között jelenleg fennálló viszonyt helyesnek nem tartjuk, s mindenesetre célszerűbb volna a szoros értelemben vett általános képzést az elsőhárom évfolyamban befejezni s a negyedik évfolyamot főleg a szakműveltség kifejtésére fordítani; azonban, mindaddig, míg az intézetbe lépő növendékektől a mostaninál nagyobb fokú előképzettséget nem követelhetünk, s míg a tanítóképző-intézeti tanfolyam s az előkészítő tanfolyamok közt szorosabb viszony létre nem jön, úgy hogy az általános műveltség biztos alapjait már előbb, az előkészítő osztályokban lehetne lerakni: tanári karunk nem véli mellőzhetőnek a IV. évfolyamban az általános képzést.

2. A gyakorlóiskolai szervezet átalakításának kérdésével, hivatkozva saját gyakorló-iskoláinknak nyomtatásban megjelent s közlönyünk III. füzetében is ismertetett szervezetére, szükségesnek tartjuk annak hangsúlyozását, hogy a negyedéves növendékek, kellő előkészítés, felügyelet s ellenőrzés mellett ne csak próbaleckéket tartsanak a gyakorló-iskolában, hanem ott valóságos tanítók-ként szerepeljenek.

3. A felvételi vizsgát általánosan kötelezővé, véleményünk szerint, most még nem tehetjük. Növendékeink nagy részét a közép- s polgári iskola IV. osztályából kapjuk. Nem volna tanácsos ezeknek átlépését felvételi vizsgálattal nehezíteni meg. A magánuton készülődők felvételét azonban szigorítani kellene. Szükségünk volna egy minden részletre kiterjedő „Tanítóképző-intézeti felvételi szabályzat“-ra, mely nemcsak elsorolná a felvételi vizsga tárgyait, hanem kiterjeszkednék azok részletes anyagára is, s így — legalább a felvételi vizsgán — megszüntetné azon visszasságot, melyet egyrészt a gimnázium, reáliskola s polgári iskola 4 alsó osztálya közötti különbség, másrészt a mai „algimnázium“ befejezetlensége okoz. A felvételi vizsgálatot azonkívül több más fontos tárgyra is ki kellene terjeszteni: első sorban a vallási tárgyakra.

4. A negyedik kérdés megoldásához — szerintiünk — csak az elsőnek megoldása vezethet. Ha a szakképzést jobban elválaszthatjuk az általános képzéstől, akkor a tanképesítő vizsgálatnak mai tárgy- s anyaghalmazát is képesek leszünk megosztani: alapvizsgálóhoz utasítván az általános, szakvizsgálóhoz a paedagógiai tárgyakat. — A magánuton készülődő egyének ezentúl csak úgy bocsáttassanak tanképesítő vizsgálatra, ha már előbb osztályvizsgát tettek mind a 4 évfolyam tárgyából.

A tanítóképző-intézeti tantervnek különösen oly irányban való módosítását tartjuk szükségesnek, hogy az az intézetből kilépő tanítójelöltet alkalmassá s képessé tegye úgy a népiskolai vallásoktatás sikeres teljesítésére, mint orgonistais kántoriteendőinek kifogástalan elvégzésére. A mai tanterv „hit- és erkölestani“ s zenei óraszám mellett lehetetlen a tanítóképzés említett két feladatának megfelelni. Miután az evang. tanító egyúttal vallás tanító is, a kinek kötelessége a népiskolai növendéket a vallás minden ágába belevezetni: tőle — a vallás s egyház szerzetén felül — sokkal több vallásbeli ismeretanyagot követelünk meg, mint az az oly tanítótól, ki mellett katecheta működik. S ez ismeretanyagot (bibl. történetek, biblia-ismertetés, káté, hit- és erkölestán, egyháztörténet, egyházi énekköltészet) elsajátítani, módszertanilag feldolgozni s gyakorlati tanításokban alkalmazni: a mai tanterv 6 órájában nem lehet. Ép oly kevéssé lehet a tanterv 14 órájában hivatásukat betölteni tudó orgonistákat s kántorokat képezni. Midőn a porosz ifjú a tanítóképzőbe lép, már meglehetősen jártas a zenében,* s a 3 éves tanítóképző tanfolyam tantervében a zene s ének mégis 20 órával szerepel; Szászország 6 évfolyamos intézetei a zenére s énekre 40 órát fordítanak; az osztrák tanterv az előkészítő osztály számára 5, a többi négy osztály számára 20 órát jelöl ki a zene s énekből, de úgy, hogy a zongora- s orgona-órákban egyszerre csak 8—10 növendék lehet, a mi által az órák száma közel 50-re szaporodik fel!

Sopronban, 1890. április 8-án. *Kapi Gyula*, tkép. igazg.

Zilah. Az általános és szakképzés közötti viszony. 1. Az általános műveltségre tartozó tantárgyak tanítása a harmadik évi tanfolyamon fejeztessék be. 2. A negyedik évfolyam csak a szorosabb értelemben vett szakképzettség kifejtésére és a gyakorlati kiképzésre fordíttassék, s az általános műveltséget célzó egyes tantárgyakkal csak koronkénti ismétlések és az elemi módszer kidolgozása szempontjából foglal kozzanak a növendékek. 3. Ily értelemben alakíttassék át a jelenleg hatályban levő tanterv.

A gyakorló-iskola átalakítása. 1. A gyakorló-iskola legalább is két tanteremmel, egy rendes és egy segédtanítóval birjon. 2. Koronként úgy, mint a próbatanítások alkalmával osztatlanná alakíttassék át, hogy az ilyenek vezetésében is példát lássanak és gyakorlatot szerezhessenek a növendékek. 3. Segéd-

* A felvételi szabályzat azt mondja: „Soll der Präparand bei seinem Eintritt ins Seminar die elementaren Manual- und Pedalübungen inne haben, einen ausgesetzten Choral ohne Vorbereitung von Noten abspielen und leichte Orgelstücke aus dem Gedächtniss vortragen können.“

tanítóul egy-két évi időtartamra egy-egy jelesen végzett negyedéves növendék alkalmaztassék. 4. Az általános és szakképzés közti viszony s ezzel összefüggőleg a tanterv módosításával a részletes módszertant a gyakorló-iskola rendes tanítója (vezetője) adja elő, a próbatanításokra való előkészületeket és e tanítások megbirálását is ő vezettvén, s az intézeti igazgatónak ide vonatkozólag csak a felügyeleti jog hagyatván fenn. 5. Ilyenmő elfoglaltatása alatt a gyakorló-iskola vezetőjét a negyedéves növendékek helyettesítésék rendre, a kikre nézve különben is kivánatos és szükséges, hogy egyfolytában heteken, sőt hónapokon át tanítsanak a gyakorló-iskolában. 6. A gyakorlóiskola ilyen szervezete mellett ez iskola vezető-tanítója úgy elméletileg, mint gyakorlatilag kiválóan képzett paedagógus legyen, a népiskolában szerzett legalább is öt évi sikeres praxis után nyerjen alkalmazást a gyakorló-iskolában és aztán a képzői rendes tanárokkal egyenlő fizetésben részesüljön.

Felvételi vizsgálat. 1. A felvételi vizsgálatra a legalább 4 gimnázialis vagy polgári iskolai osztályt végzett növendékek bocsáttassanak. 4. E vizsgálat azonban csak azoktól követeltessék, kik az említett osztályokat csak elégséges vagy leg-fennebb közepes (jó) általános osztályzattal végezték. 3. Magánuton készülőeknek csak kivételesen engedessék meg a felvételi vizsga letehetése, ha t. i. előéletük és erről tanuskodó okmányaik ajánlólag szólnak és némi biztosítékot nyújtanak. 4. A vizsgálat tárgyai közé az eddigieken kívül vétessék fel még az ének és zene is.

A tanképesítés ügye. E kérdésen a múlt évi alakuló közgyűlésnek Radó Vilmos t. kartársunk előterjesztése alapján hozott határozatát kívánjuk érvényre juttatni, — azon határozott kikötéssel azonban, hogy a képesítés joga ezután is mindenik képzőnek meghagyassék.

A felekezeti tanítóképző tanárok anyagi helyzetének javítása és nyugdíjügye. E kérdés sikeres megoldását csak az állam és egyházi főhatóságok között létrejövendő tárgyalásoktól reméljük és várjuk. E tárgyalások megindítását azonban egyesületünk részéről a vallás- és közoktatásügyi kormányhoz és esetleg az országgyűléshez is intézendő kérvények által szorgalmaznának véljük.

Zilahon, 1890. május hó 10-én.

Faluvegi Albert, igazgató.

V. KIMUTATÁS

az egyesületi pénztárba befizetett tagdíjakról.

1889-re 4 frtot fizetett:

Rácskay János, Tavassy Mária.

1889-re 2 frt 50 krt fizetett:

Grézló János.

1889-re 2 frtot fizettek:

Belányi Tivadar (I. r.), Egner Adolf (II. r.)

1889-re 1 frtot fizetett:

Krausz Sándor (a M. Tkép. előf.)

1890-re 4 frtot fizettek:

Paál Ferencz, dr. Málnai Mihály, Fazakas József.

1890-re 2 frtot fizettek:

Belányi Tivadar (I. r.), Beér Ferencz (I. r.), Bartha Dénes (I. r.), Krausz Sándor (I. r.)

Jegyzet: *Gamauf Györgynek* multkor tévesen 1889-re kimutatott 4 frt tagdíja 1890-re iratott át.

Félegyházán, 1890. május 19.

Zajzon Dénes, pénztárnok.

VEGYESEK.

A „Magyar Tanítóképző“ és a tanítói oklevél értéke. Ily cím alatt hoz egy cikket Schmidt B. úrtól a „Néptanoda“ azon alkalomból, hogy lapunkban „n“ úrtól „A tanítói oklevél értéke“ című cikk megjelent. Schmidt úrnak ezen cikkében oly kitételek vannak, a melyek a tanítóképző tanárookra nézve a legnagyobb mértékben sértők, mint: „Hiszen a tanítók és a tanítójelöltek arról sem tehetnek, hogy tanáraik lelkiismeretlenül sáfárkodnak a rájuk bízott magasztos hivattal!“. „Tanárai bűneiért a magyar tanítóság gyaláztassék meg, azon tanítóság, mely önbűnén kívül nem szerezhette meg 7–8 évi tanulás alatt azon kvalifikációt, a mely a polgári iskolai VI. osztályú bizonyítványával egyenlőnek tekintethetnék.“ „Mit érnek az oly képzőintézeti tanárok, a kik ennyire visszaélnék a felsőbbség bizalmával és hazai tanügyünk kárára ily képzetlen elemeket bocsátanak az életbe.“ „Őket kellene kötéllal font ostorral a műveltség templmából kikorbácsolni, mint Üdvözítőnk tón vala az árulókkal és pénzváltókkal a jeruzsálemi templomban; mert ha ők nem volnának, a t. cikkezőnek sincs alkalmá a jobb sorsra méltó néptanítókat oly mélyen sértegetni.“ Olvasóink tudják, hogy úgy a Magyar Tanítóképző, mint a Tanítóképző tanárok országos egyesülete mily magatartást követett az ismeretes belügyminiszteri rendelettel szemben; tudják, hogy úgy a szerkesztőség felszólalt ez ügyben, mint hogy az egyesület elhatározta a tanítóképzés és a megalázott tanítói oklevél tekintélyének érdekében a kellő lépéseket megtenni. Úgy hogy e tekintetben a lapot, vagy még inkább az egyesületet a helytelen magatartás, sőt még a mulasztás vádjá sem érheti. S most mégis az történik, hogy úgy a lap, mint különösen a tanítóképző tanárok ez ügy miatt váddal illetetnek, meggyaláztatnak és durván sértegettetnek. Igaz ugyan, hogy Schmidt úr több ízben kifejezi, hogy a tanítóképző „tanári testület“—et tiszteli, de azért szavai mégis meglehetősen általánosságban hangzanak. Távolságot legyen tőlünk, hogy mi a dolog érdemébe menjünk s az ő itt-ott felhozott érveinek boncolgatásába kezdjünk; hiszen szélmalom ellen harszol, ha belénk is döfi hadonászó lándzsáját, mert a dolog lényegében egyetértünk. Mi őt arra a térére, a melyre lépett, nem követhetjük, mi az ő modoráig le nem szállunk; azért egyebet nem teszünk, mint hogy a tanítóképző tanárokat sértegető és gyalázó szavait mély megbotránkozással visszautasítjuk. Végre kijelentjük, hogy a fenti értelemben elküldtük a Néptanodának nyilatkozatunkat.

Szerkesztőség.

Személyi hírek. Sebestyén Gyuláné Stetina Ilona, a budapesti áll. polg. iskolai tanítónő és nevelőnképző-intézeti rendes tanítónő, állomásán végleg megérősítettett. Bartóniek Géza a tanár ugyanott jelen állomásán véglegesítettett. — Szitás János helyére a dévai áll. tanítóképzőhöz a magas kormány Hajtmann Pált, lapunknak munkatársát, nevezte ki gyakorló isk. tanítónak. Gratulálunk! — A vallás- és közoktatásügyi miniszter Mártonffy Márton, kassai községi polg. isk. igazgatót Temesvármegye kir. tanfelügyelőjévé nevezte ki; Molnár Sándor hunyadmegyei segédtanfelügyelőt pedig eddigi minőségében Zalavármegyébe helyezte el. — A vallás- és közoktatásügyi miniszter Suppan Vilmos középponti szolgálatátelre berendelt áll. tanítóképzői igazgatót a kalocsai kath. tanító- és tanítóképzőkben tartandó képesítő vizsgálatokhoz miniszteri biztosul küldte ki, egyezsersmind megbizta, hogy ez alkalommal a bajai áll. tanító és a szabadkai tanítóképzőt is látogassa meg.

Tanítóképző-intézeti hírek. A dévai állami tanítóképző intézet ifjúsága április hó 7-én (husvét másodnapján) önképzőköri pénztára javára Piskin tánccezal egybekötött hangversenyt rendezett. Műsor volt: 1. „Nyitány“ a „Tündér alma“ cz. operettből. (Hoós Jánostól.) Előadja: az önképzőköri zenekar. 2. „Magyar népdalok“ Hoós Jánostól. Előadják: Pecher Aranka k. a. és Pajor József úr. Zongorán kíséri: Hoós János képezdei zenetanár úr. 3. „Cythera duett“. Előadják: Vágner Vilma és Vágner Juliska kisasszonyok. 4. „Magyar Ábránd“. Zongorán játsza: Pawlas Emmi k. a. 5. „Repült a vén bogárfi“. (Veit H. V.-tól.) Előadja: az önképzőköri dalkör. 6. „Felolvasás“. Hetey Gábor képezdei igazgató úr által. 7. „Románecz“. Hoós Jánostól. Énekli: Hetey Jolánka. Zongorán kíséri: Hoós János képezdei zenetanár úr. 8. „Vonós négyes“. Előadják: Székely László, Marton Gyula, Prekup Ágoston és Farkas Gyula IV. oszt. növendékek. 9. „Magyar dalárinduló“. Huber K.-tól. Előadja: az önképzőköri dalkör. A műsor minden száma kivíta a jelenlevő nagy-

számú közönség tetszését. A koncertet kedélyes táncmulatság követte. Az intézet derék ifjúsága jelentékenyen növelte e hangversenyével önképzőkörének pénztárát.

A modori állami tanítóképző ifjúsága folyó évi május hó 14-én az intézet dísztermében ének-, zene- és szavalati estélyt rendezett. Az előadott darabok voltak: 1. A Teremtés („Oratorium“ Haydn-tól), előadták: Lenhardt Károly igazgató, Sztankovics János zenetanár szíves közreműködése mellett az intézet ifjúsági zene- és énekkara. Az „Oratorium“ solo ének részeit énekeltek: Szentgyörgyi S., Grits K. és Hóner F. 2. Jungmann „In der Schmiede“ cz. solo zongora-darabot előadta: Szentgyörgyi S. képző növ. 3. Vonós-sextett (Maysedertől), előadták: Laubner K., Deschenszky J., Szentgyörgyi S., Tibenszky J., Zach M. és Uhlarik B. képző növendékek. 4. Szécsi Mária (Tomba M.), szavalta: Francz E. képző növendék. 5. „A hazához“ cz. karéneket (szerzette: Róth József pozsonym. tanf.), előadta az ifj. énekkara. 6. Souvenir de Bellini (Artot-tól) cz. darabot előadták: Laubner K. (solohegedűn) és Szentgyörgyi S. (zongorán kísérte). 7. Faust (Phantasia Gounod-tól), előadta az ifj. zenekara. A szép számmal megjelent közönség a műsor egyes darabjait nagy figyelemmel és érdeklődéssel hallgatta s az elismerés jeleivel halmozta el a közreműködőket. Az elért szép siker, kiválóléppen ez intézet igazgatója s zenetanára buzgó fáradozásának köszönhető, a kik sokat elkövetnek, hogy az ifjúság a szépművészetben is gyakorolja magát. Csak második éve még, hogy intézetünk a maga díszes új épületében van elhelyezve s már is észlelhető a bennlakás kedvező hatása.

Közli: *Bakos Kálmán*, segédtanár.

A székely-keresztúri állami tanítóképző ifjúsága, az önképzőkör által szerzett új hangszerek költségeinek fedezésére, f. évi május 11-én, délután 3 órakor, a tanítóképző tornatermében, felolvasással és szavatokkal egybekötött ének- és zeneelőadást rendezett a következő műsorról: I. szakasz. 1. „Legkedvesebb tanyám“, Mangoldtól; énekelte az önképzőköri dalkör. 2. „Moskvai emlék“, keringő, Ivanovictól; előadta az önképzőkör zenekara. 3. „A bálványok“, Kenézytól; szavalta Varga Zsigmond, II. osztályú növendék. 4. „Népdalok“; előadta az önképzőkör zenekara. 5. „Munkások kara“, Boieldieutól; énekelte az önképzőköri dalkör. II. szakasz. 1. „Kobok Tamás házasodik“, Tompa Kálmántól; felolvasta Imreh Benedek, IV. osztályú növendék. 2. „Egyveleg Faustból“, Gounodtól; előadta az önképzőkör zenekara. 3. „A vén színész“, Gyulaiától; előadta Balogh Benedek, I. osztályú növendék. 4. „Népdal-egyveleg“, énekelte az önképzőköri dalkör. 5. „Csatadal (induló)“, zenekísérettel, Végler Gyula, helybeli zenetanártól; előadta az összes ifjúság.

Az előadásra tekintélyes számú, válogatott közönség jelent meg. Az előadás helyisége szépen és izlésesen volt feldíszítve. A közönség minden egyes számot élvezettel hallgatott végig és sűrűn adott elismerésének kifejezést; több számot meg is újrázott, s a szereplők minden ismételtetéskor más és más darabbal kedveskedtek a közönségnek. Elismerés illeti Végler Gyula közbeesülésben álló zenetanárt és Borbély Sámuel igazgatót, a kik fáradhatatlanul buzgólkodnak, hogy az ifjúság minél magasabb zenei képzettséget nyerjen. Az erkölcsi sikerhez szép anyagi eredmény is járult.

Közli: —e —ó.

A IV. egyetemes tanítógyűlés ideje és tárgyai felett a végrehajtó-bizottság közlépponti választmánya a márczius 20-iki ülésen határozott véglegesen. A megállapodások szerint: augusztus 20-án délután lesz az előértekezlet, augusztus 21-én, 22-én és 23-án tartanak a nagy-gyűlések; délutánonkint a szakosztályok tartanak ülést; ez utóbbira nézve egyébiránt az előértekezlet fog majd határozni, valamint a gyűlés tárgysorozatának és ügyrendjének végleges megállapítása is ennek hatáskörébe tartozik.

Az egyetemes gyűlés tartamára a központi választmány hét szakosztály felállítását határozta el és pedig:

I. **Tanítóképzői szakosztály.** Ide utaltatnának a következő kérdések: 1. A tanítóképzés reformja s a tanítóképző tanárok kiképzetése. 2. Az állami tanítóképzők reformja a felekezeti népiskolák viszonyainak megfelelőleg. (Kántori teendők.) II. **Felső nép- és polgári iskolai szakosztály.** (A munkatervet, mivel ezek külön egyesületet képeznek, maguk állapítanak meg.) III. **Népiskolai szakosztály.** E kérdésekkel foglalkoznék: 1. A realismeretek tanításának módja és eszközei. 2. Egészségügy a népiskolában, különös tekintettel a torna-tanításra. 3. A kántor-tanítók helyzete. 4. Az erkölcsi- (jellem-) fejlesztés a népiskolában. 5. Az

ismétlő- és iparoktatás tanügyi szervezetünkben. IV. Leánynevelési szakosztály. Tárgyalná: 1. A rajz- és torna-tanítás a leányiskolákban. 2. A nők keresetképesége és a leánynevelés című tételeket. V. Kisdiednevelési szakosztály. (Foglalkoznék a kisdiednevelés ügyének kérdéseivel.) VI. Jótékony-sági szakosztály. Ide tartoznának az Eötvös-alap, tanítói árvaház s a tanítói segély-egyesületek fejlesztésére vonatkozó eszközök megbeszélése. VII. A vakok, süketnémák és hülyék nevelését előmozdító szakosztály.

Az egyetemes gyűlésen való megjelenhetésre nézve kimondta a központi választmány, hogy abban minden tanító, tanítónő, tanár, kisdiednevelő avagy tanügybarát is egyenlő joggal s egyenlő kötelezettséggel részt vehet. A részvételi díj minden egyes személy után 2 (kettő) frt, mely Kurz Sámuel, bizottsági pénztárhoz küldendő be. A tanító-testületeknek július 10-ig kell a tételekre javaslatokat beküldeniök. Elhatározta végül a központi választmány egy nagyobb rendező-bizottság alakítását, melybe a főváros tanítói és tanárain kívül a társadalom előkelő polgárai s közéletünk kitiinőségei is meghívassanak. Az ez irányban megkívántató lépések megtételével egy 10 tagú bizottság bízott meg.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

A közgyűlés előkészítése és a mindinkább összetorlódó aktualis ügyek miatt jelen számunk a kiszabott 2 és fél ív helyett 4 és fél ívet tesz ki. A terjedelmes szám összeállításánál felmerülő nehézségek okozták annak késését.

P. J. Sopron. Örvendek elhatározásának. Helyesnek tartom, hogy tisztelt kartárs úr a dologban felvilágosítást kér. Engedje meg, hogy itt adhassam meg azt. A tervezett „előadás” és „hozzászólás” között tulajdonképpen különbség nem lesz, legföljebb sorrendi. Minden tételre lesz több előadó s az már természetesen a javaslatról, annak megokolásától s nem a sorrendtől függ, hogy a közgyűlés melyik alapra fog állani, s kinek a javaslatait fogja elfogadni. Az egyes előadások sorrendje csak később fog megállapíttatni, most még azt nem lehet tenni; sőt még az is megeshetik, hogy előre nem látható ok miatt a sorrend a közgyűlésen fog megváltozni. A választmányok köteleessége a közgyűlés sikerét minden eshetőségtől függetlenül tenni, ellenben annak minél fényesebb sikerét minden áron biztosítani, s ha a választmány az erkölcsi siker érdekében nagyobb terjedelmű intézkedéseket tesz, megmagyarázható azon fontos pozícióból, a melyet a tanítóképző tanárok a népoktatás terén elfoglalnak. Ézen szempontból tekintve, a dolog lényege az, hogy a tisztelt kartárs úrtól, mint a kinek véleménye az ügyben szerzett tapasztalatai és tanulmányai miatt különös figyelmet érdemel, a közgyűlés sikerét és az ügy helyes eldöntését beható tanulmány és javaslata által elősegítse. Végre megjegyzem, hogy minden tanulmány a közgyűlésről szerkesztendő naplónak közzé fog tétetni. Igen köszönjük a soproni kartársak elismerésre méltó buzgólkodását. — R. J. Nagy-Szombat. Köszönöm szíves soraid. Válasz rövid időn meg. — K. F. Kolozsvár. Megtisztelő levelét köszönettel megkaptam. Örvendetes dolog lesz becses részvétele. Fontos indítványát a választmány elé fogom terjeszteni. — F. A. Zilah. Végtelen sajnálom elhatározását, de örvendek annak, hogy Önt és közreműködését közgyűlésünkön nem fogjuk nélkülözni. — A. A. Igló. Bocssássa meg, hogy, mivel az ügy már — hála istennek! — eldőlt, a tanári testület véleményét nem közöltük. A javaslat daczára reményem a tanári kar megjelenését és buzgó közreműködését. — P. F. Kolozsvár. Örvendek elhatározásának. — L. G.-né Kolozsvár. F. J. Eperjes. F. A. Félégyháza. Köszönöm a szemléket, de ebbe a számba nem voltak beszoríthatók. — B. T. és U. M. Csáktornya. A jövő számban! Örvendek Br. úr belépésének. Valóban tanítóképző tanáraink többet tehetnének az egyesület eszméjének a tanítók közötti terjesztése körül. — Sch. S. Baja. Levél meg. — H. P. Déva. Köszönjük az ismertetést. Közölni fogjuk.

Felelős szerkesztő: **NAGY LÁSZLÓ.**